

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

Seramik Anasanat Dalı

KÜRESEL ISINMANIN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDAKİ YANSIMALARI

Zekai YÜKSEL

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Seramik Anasanat Dalı

KÜRESEL ISINMANIN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDAKİ YANSIMALARI

Zekai YÜKSEL

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2023

KÜRESEL ISINMANIN ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDAKİ YANSIMALARI

Danışman: Prof. Deniz ONUR ERMAN

Yazar: Zekai YÜKSEL

ÖZ

Birinci bölümde, Sanayi Devrimi sonrası fosil yakıtların kullanımındaki artışlar, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunlar ele alınmıştır. Küresel ısınma odaklı kutup bölgelerindeki buzulların erimesi ve büyük ölçekli buzulların kopmasının ardından o bölgede yaşayan hayvan popülasyonlarına olumsuz etkileri incelenmiştir.

İkinci bölümde, doğadan kopan modern insanın uluslararası ölçekte sanata doğayı nasıl dâhil ettiğine, Arazi Sanatı, Ekolojik Sanat gibi akımların doğa ile ilişkilerine değinilmiştir. 1960'lı yıllar sonrası değişen sanat ortamında sanatçıların doğadan hazır malzemeyi sanat nesnesi olarak kullanması, doğayı mekân olarak dönüştürmesini ve kavramsallaştırmasını araştırırken, doğaya yaklaşımlarındaki proje ve sanatsal düzenlemeleri akım içerisindeki önemi ve günümüzde de sanat alanı içinde etkisi devam eden önemli sanatçıların çalışmaları ele alınmıştır. Ayrıca sanatçıların sanatsal üretim sürecinde doğayı hangi açıdan mesele edindiği, sanatsal üretimleri doğrultusunda incelenmektedir.

Üçüncü bölümde, doğa içerisinde kutup bölgesinde yaşamını sürdürmeye çalışan çeşitli hayvanlar ele alınarak seramik sanatı alanında yer verilmektedir. Özellikle bölgede yaşayan bazı hayvanların nesillerinin tükenmesi, geri dönüşü olmayan küresel bir felaket olarak düşünülmektedir. Bu felakete dikkat çekilmesi amacıyla kutuplarda yaşayan ve nesli tükenme tehlikesinde olan hayvanların figürleri, seramik formlara, seramik yüzey çalışmalarına dönüştürülerek, günümüzde artan doğa tahribatı konusuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Isınma, İklim Değişikliği, Kutuplar, Doğa, Sanat, Çağdaş Seramik Sanatı

REFLECTIONS OF GLOBAL WARMING IN CONTEMPORARY CERAMIC ART

Supervisor: Prof. Deniz ONUR ERMAN

Author: Zekai YÜKSEL

ABSTRACT

In the first part, the increase in the use of fossil fuels after the Industrial Revolution and environmental problems such as global warming and climate change are discussed. The negative effects on the animal populations living in that region after the melting of the glaciers in the polar regions and the rupture of large-scale glaciers are examined.

In the second part, how the modern man, who broke away from nature, has included nature in art on an international scale, and the relations of movements such as Land Art and Ecological Art with nature are mentioned. While investigating the use of ready-made material from nature as an art object, transforming and conceptualizing nature as a space in the changing art environment after the 1960s, the importance of the projects and artistic arrangements in their approach to nature in the movement and the works of important artists whose influence continues in the field of art today are discussed. In addition, the way in which the artists take nature as an issue in the artistic production process is examined in line with their artistic production.

In the third part, various animals that try to survive in the polar region in nature are discussed and included in the field of ceramic art. Especially the extinction of some animals living in the region is considered as an irreversible global disaster. In order to draw attention to this disaster, the figures of animals living in the poles and in danger of extinction are transformed into ceramic forms and ceramic surface works in order to draw attention to the increasing destruction of nature today.

Keywords: Global Warming, Climate Change, Arctic, Nature, Art, Contemporary Ceramic Art

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma raporu s¼recinde benimle sıklıkla ilgilenen t¼m s¼rete desteğini ve emeğini her zaman hissettiğim başta danışmanım Prof. Deniz Onur Erman'a verdikleri eğitimler ve y¼nlendirmeleriyle bana b¼y¼k destek sağlayan Prof. Tuğrul Emre Feyzoğlu ve Obvara pişirimi tekniği ile tez çalıŐmalarımın bazılarını piŐirmeme imkân tanıyan Doç. Hikmet Mutlu Yağcı (Mutlu Başkaya) hocalarıma en içten teŐekk¼rlerimi sunarım.

Araştırma s¼recinde ¼nerileriyle bana yardımcı olan BaŐkent ¼niversitesi G¼zel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fak¼ltesi Seramik Sanat ve Uygulama Merkezi M¼d¼r¼, ¼ęr.Gör. Sibel AktaŐ'a teŐekk¼rlerimi sunarım.

¼retim s¼recinde at¼lyelerini ve desteklerini asla esirgemeyen "N¼ans Seramik At¼lyesi", ¼zg¼r Yıldız'a, Canan Yıldız'a "BoNa Art Seramik At¼lyesi" Nurhan G¼neŐ ve Bilge Sarı'ya teŐekk¼rlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan ve emeklerini hiçbir zaman ¼deyemeyeceęim aileme, bu s¼recin her aşamasında bana hep destek veren ve yardımcı olan değerli eŐim Feride Y¼ksel'e en içten teŐekk¼rlerimi ve minnetimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar DİZİNİ.....	v
GÖRSEL DİZİNİ.....	v
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KÜRESEL ISINMANIN DÜNYA ÜZERİNDE ETKİSİ	4
2. BÖLÜM: KÜRESEL ISINMANIN ÇAĞDAŞ SANATLA İLİŞKİSİ	14
3. BÖLÜM: KİŞİSEL UYGULAMALAR.....	61
3.1. Kutup Hayvanları Form Serisi	61
3.1.1. Kutup Ayısı	62
3.1.2. Mors	65
3.1.3. Kutup Tavşanı	67
3.1.4. Penguen	69
3.1.5. Kurt	71
3.1.6. Misk Öküzü.....	73
3.1.7. Yok Oluş	75
3.2 Kutup Hayvanları Pano Serisi.....	79
SONUÇ	85
KAYNAKÇA.....	87
ETİK BEYANI.....	95
YÜKSEK LİSANS SANAT ÇALIŞMA RAPORU ORİJİNALLİK RAPORU.....	96
MASTER’S ART WORK REPORT ORİJİNALLİK RAPORU	97
YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	98

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Jeolojik Çağlar Tablosu	8
---	---

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1. Kuzey Buz Örtüsünün Uydu Görüntüsü 10 Yıllık Erime Kıyaslaması Hacminin Üçte Birini Kaybettiği Anlaşılmaktadır Erişim: 02.09.2022, https://tinyurl.com/4k8u2r22	6
Görsel 2. Güney Kutbu'nda Yer Alan Antarktika'daki En Büyük Buzullardan Biri Olan Thwaites Buzulu. Erişim: 02.09.2022, https://tinyurl.com/25j956jr	7
Görsel 3. Antarktika Kıtası Küresel Isınmanın Etkisi ile Kopan Buzullar Erişim:09.09.2022, https://tinyurl.com/3rkpdun7	7
Görsel 4. Antarktika Kıtası Küresel Isınmanın Etkisi ile Eriyen Buzulların Okyanusa Dökülmesi Erişim: 09.09.2022, https://tinyurl.com/25na2mtm	7
Görsel 5. Küresel Isınmanın Etkisiyle Yaşam Alanları Yok Olan Hayvanlardan Bazıları Erişim: 09.09.2022, https://tinyurl.com/cn3bkmks	9
Görsel 6. Kutup Ayısının Kopan Buzul Parçaya Sığınması, Erişim:15.11.2022,	9
Görsel 7. Açlıktan Ölmek Üzere Olan Bir Kutup Ayısının Görüntüleri, Erişim:09.09.2022, https://tinyurl.com/w85vxuyy	10
Görsel 8. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), DiCaprio Vakfının da Bulunduğu Çevreci Kuruluşların Kıyaslama Fotoğraflarından Bitanesi. Erişim: 09.09.2022, https://tinyurl.com/mtuvnmde	11
Görsel 9. Antarktika Bölgesinde Buzulların Yok Oluşu Sonucu Penguenlerin Kopan Buzul Parçasına Sığınması. Erişim: 11.09.2022, https://tinyurl.com/5n9544dy	12
Görsel 10. Antarktika'da Kolonide Kuluçkada Erkek İmparator Penguenlerin Dişileri Bekleyişi. Erişim: 11.09.2022, https://tinyurl.com/3a4rxnn5	12
Görsel 11. Charlie Chaplin “Modern Zamanlar” Filminden Bir Görüntü 1936,	

- Erişim:17.03.2023, <https://tinyurl.com/3x2b36dv> 16
- Görsel 12.** Pablo Picasso “Guernica” Tuval Üzerine Yağlı Boya 349 x 776 cm Reina Sofia Müzesi, Madrid 1937. Erişim: 17.03.2023, <https://tinyurl.com/5d8ef255>..... 16
- Görsel 13.** Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran (*Spiral Jetty*), Great Salt Lake, Utah, 1970 Erişim:24.10.2022, <https://tinyurl.com/yc2z4sh7> 18
- Görsel 14.** Michael Heizer *Yerinden Edilen-Yerine Konulan Kütle (Displaced-Replaced Mass)* Nevada, 1969, Erişim:27.10.2022, <https://tinyurl.com/4zu4xuht> 20
- Görsel 15.** Michael Heizer *Çifte Negatif (Double Negative)* Nevada, 1969, *Havaya Kaldırılmış Kütle (Levitated Mass)* Los Angeles, 2012 Erişim:27.10.2022, <https://tinyurl.com/4zu4xuht> 20
- Görsel 16.** Michael Heizer “*Kompleks Kent*” (*Complex City*) Orta Doğu-Nevada, 1972-2022 21
- Görsel 17.** Robert Smithson’un 1970’de Uygulamayı Düşündüğü “*Kırık Cam Adası*” (*Island of Broken Glass*) Erişim: 02.11.2022, <https://tinyurl.com/2p92hk5p>..... 22
- Görsel 18.** Robert Smithson 1969’da Uyguladığı “*Asfalt Akışı*” Roma Taş Ocağı, Erişim: 01.12.2022, <https://tinyurl.com/3ps3dxxh> 23
- Görsel 19.** Robert Smithson “*Dökülen Tutkal*” Uygulaması, 1969 Erişim: 01.12.2022, <https://tinyurl.com/5n6j5b5b>..... 23
- Görsel 20.** Jean Verame, Cevennes Dağları'nda Taş, Kaya Boyamaya Uygulamaları, Erişim:01.12.2022, <https://tinyurl.com/29tvwnpw> 24
- Görsel 21.** Nicolas Garcia Uriburu Büyük Kanal’ın Renklendirilmesi, Venedik, 1968 Erişim: 31.10.2022, <https://tinyurl.com/2ah5a5be>..... 25
- Görsel 22.** Marco Evaristti, “*İsimsiz*”, Grönland 2004 Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/ycyh82rp>..... 26
- Görsel 23.** Betty Beaumont “Ocean Landmark Projesi” Atlantik Okyanusu 1980 Erişim: 08.12.2022, <https://explorationsin.wixsite.com/oceanspace/copie-de-template-artists-1->

marco-d	27
Görsel 24. Joseph Beuys “7.000 Meşe, 7.000 Bazalt Projesi” 1982’de Almanya, Erişim: 06.12.2022, https://tinyurl.com/3tdtrk8a	28
Görsel 25. Andy Goldsworthy, “Kartopu”, 2000, Londra Erişim: 06.12.2022, https://tinyurl.com/2s46642x	29
Görsel 26. Andy Goldsworthy, “Kartopu”, Erime Aşamaları 2000, Londra Erişim: 06.12.2022, https://tinyurl.com/yckupb82	29
Görsel 27. Olafur Eliasson “Hava Durumu Projesi”, Tate Modern’in Türbin Salonu Londra, 2003. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/3euj2zc4	30
Görsel 28. Olafur Eliasson “Buz Saati Projesi” Place du Pantheon, Paris, 2015. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/4p3mdaz4	30
Görsel 29. Helen & Newton Harrison, Greenhouse Britain Triptych, 2007 Erişim:08.12.2022, https://tinyurl.com/3tzzv8ec	31
Görsel 30. Nele Azevedo “Eriyen Adam Projesi”, Berlin 2009, Erişim: 10.12.2022, https://tinyurl.com/2ewyy568	31
Görsel 31. Mark Coreth “Buz Ayısı Projesi” Trafalgar Meydanı Londra İngiltere, 2009. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/3prevjx8	32
Görsel 32. Mark Coreth “Buz Ayısı Projesi” Nytorv Meydanı Kopenhag Danimarka 2009. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/y9mdscub	32
Görsel 33. Vincent J.F. Huang “İntihar Penguenleri” Milenyum Köprüsü Londra 2010. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/4yef7uhr	33
Görsel 34. Wolfgang Stiller “Kibrit Çöpü Adamlar” Uluslararası Kathmandu Sanat Festivali 2012. Erişim: 11.12.2022, https://www.wolfgangstiller.com/en/	33
Görsel 35. Vincent J.F. Huang “Uygarlık Uğruna” 55. Venedik Bienali 2013. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/4rr7srp4	34
Görsel 36. Lorenzo Quinn, “Destek” İsimli Çalışması Venedik 2017. Erişim: 11.12.2022,	

https://tinyurl.com/4p3mdaz4	34
Görsel 37. Yücel Dönmez “ <i>Doğa Düzenlemesi</i> ” Kaçkar Dağları Rize- Artvin Sınırları 1974, Erişim: 19.03.2023, https://tinyurl.com/584ah39e	35
Görsel 38. Yücel Dönmez “ <i>Kar Resmi</i> ” Antalya-Akseki 2013. Erişim: 19.03.2023, https://tinyurl.com/584ah39e	36
Görsel 39. Mehmet Kavukçu, “ <i>Fırtınayı Yaşamak</i> ”, Erzurum 2015. Erişim: 11.12.2022, https://tinyurl.com/4mryu4cm	37
Görsel 40. Neslihan Yetişkin “ <i>Hayvan Serisi</i> ” Tuval Üzerine Doğal Boya 2022. Erişim:23.03.2023, https://tinyurl.com/uvp8nezz	37
Görsel 41. Katie Paterson, “ <i>Vatnajökull</i> ”, Eriyen Buzun Sesi Londra 2007 Erişim: 22.03.2023, https://tinyurl.com/2vm8b5yp	38
Görsel 42. David Buckland, “ <i>Buz Metni</i> ” (<i>Ice Text Series</i>) Serisi, 2005-2008. Erişim: 22.03.2023, https://www.bucklandart.com/art/ice-texts/	39
Görsel 43. Robyn Hitchcock, “Buzlar Gidiyor” (There Goes The Ice), Şarkısını Seslendirirken 2008. Erişim:23.03.2023, https://www.capefarewell.com/robyn-hitchcock/	39
Görsel 44. Nick Drake “ <i>Elveda Buzulu</i> ” (<i>The Farewell Glacier</i>) İsimli Şiir Kitabı 2012. Erişim:23.03.2023, https://www.capefarewell.com/the-farewell-glacier-book/	40
Görsel 45. Ludovico Einaudi “ <i>Kuzey Kutbu İçin Ağıt</i> ” Resitali Arktik Okyanusu 2016 Erişim:20.12.2022, https://tinyurl.com/2munpryx	40
Görsel 46. Sean Shepherd Ve Eseri Seslendiren Orkestradan Görüntü. Erişim: 25.03.2023, https://tinyurl.com/2yamjck7	41
Görsel 47. “ <i>Yarıdan Sonra</i> ”, (<i>The Day After Tomorrow</i>) 2004 Erişim: 23.03.2022 https://tinyurl.com/3su87ydv	42
Görsel 48. “ <i>The 11th Hour</i> ” <i>11 Saat</i> , Belgesel Film 2007, Erişim: 23.03.2023, https://tinyurl.com/a6bt296k	42

- Görsel 49.** Chiu Chih “Sürekli Değişen Gezegen İçin Hayatta Kalma Kiti” 2013. Erişim: 23.03.2023, <https://tinyurl.com/mrxbxvfj> 43
- Görsel 50.** Sean Yoro Küresel Isınmayla İlgili Duvar Resimleri Çalışmaları 2015 Erişim: 27.03.2023, <https://www.byhula.com/> 43
- Görsel 51.** Zakir Hossain Chowdhury, “İklim Krizi”, (*Climate Crisis*) 2016. Erişim:23.03.2023, <https://tinyurl.com/4sm79vzu>..... 44
- Görsel 52.** Nicole Herzog-Verrey “Portrait du Glacier de Moiry Privas” Moiry Privas Buzulu’nun Portresi Karışık Teknik, 2016. Erişim:23.03.2022, <https://tinyurl.com/22yduvmd>..... 44
- Görsel 53.** Nicole Herzog-Verrey “Bleeding Glacier” Kanayan Buzul Karışık Teknik, 2016. Erişim:23.03.2022, <https://tinyurl.com/22yduvmd> 44
- Görsel 54.** Kollektif Captain Boomer “Karaya Vurmuş Balina” (*Beached Whale*) 2017. Erişim:23.03.2023, <https://tinyurl.com/24vc5u2c>..... 45
- Görsel 55.** Zaria Forman, “Balina Körfezi, Antarktika” No.4, Reprodüksiyon, ABD 2016. Erişim: 12.12.2022, <https://tinyurl.com/2p9578zj> 46
- Görsel 56.** Zaria Forman, “İnsan Zamanında” Antarktika No.4, Kağıt Üzerine Yumuşak Pastel, The Climate Museum 2017. Erişim: 12.12.2022, <https://tinyurl.com/2p9578zj> 46
- Görsel 57.** Peggy Weil, “İnsan Zamanında, 88 Çekirdek” ,The Climate Museum 2018. Erişim: 12.12.2022, <https://pweilstudio.com/project/88-cores/> 47
- Görsel 58.** Diego Velázquez “Philip IV At Sirtında” (1635-36), Resimler Museo del Prado / WWF Erişim: 13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy> 48
- Görsel 59.** Joachim Patinir, El paso de la laguna Estigia “Charon Styx'i Geçerken Manzara”, Museo del Prado / WWF. Erişim:13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy> 48
- Görsel 60.** Joaquín Sorolla “Sahildeki Çocuklar” (1909), Museo del Prado / WWF. Erişim:13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy> 48

- Görsel 61.** Francisco de Goya “Şemsiye” (1777), Museo del Prado / WWF.
Erişim:13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy> 48
- Görsel 62.** David Popa “Son Dokunuşlar” Finlandiya 2022 Erişim: 20.12.2022,
<https://tinyurl.com/2r673etn>..... 49
- Görsel 63.** David Popa “Son Görüntü” Finlandiya 2022 Erişim: 20.12.2022, 49
- Görsel 64.** Mehmet Ali Uysal “Su” Paris 2022, Erişim: 21.03.2023,
<https://tinyurl.com/39wmfryj> 50
- Görsel 65.** Paul Scott, “Seascale Güvercini”, (*Seascale Pigeon*) Sıraltı Baskı, Porselen.
2003. Erişim: 27.03.2023, <https://tinyurl.com/yckzyyea> 51
- Görsel 66.** Paula Winokur, “Kara Buz Kesintileri”, (*Black Ice Interruptions*), Elle
şekillendirme, Porselen, 66x81x17,78 cm 2004. Erişim:27.03.2023,
<http://paulawinokur.com/works.html> 51
- Görsel 67.** Paula Winokur, “Parçalanmış Buzul”, (*Calving Glacier*) Elle şekillendirme,
15x20x91 cm. 2010, Erişim:28.03.2023, <https://tinyurl.com/mrasuhbn>..... 52
- Görsel 68.** Kate Macdowell “İlk ve Son Nefes”, (*First and Last Breath*) Elle Şekillendirme,
Porselen 28x23x30,5 cm. 2010 Erişim: 27.03.2023, <https://tinyurl.com/bdx8wnea> ... 52
- Görsel 69.** Julie Bartholomew, “Antropojenik Katmanlar” (*Anthropogenic Scrolls*), 2018,
Atılmış porselen ve dökme cam - 4’lü set, 90x18 cm, 110x18 cm, 128x18 cm, 100x18cm
/ 4’lü set 43x10 cm, 36,5x10 cm, 52x10 cm, 48x10cm. Erişim:27.03.2023,
<https://sabbiagallery.co>..... 53
- Görsel 70.** Umibaizurah Mahir İsmail “Mahsur Kalan Göçmenler”, (*Stranded Migrants*)
2019. Erişim:23.03.2023, <https://theartling.com/en/artzine/art-highlights-climate-change/> 53
- Görsel 71.** Courtney Matisson, “Değişen Denizlerimiz V”, (*Our Changing Seas V*), Elle
Şekillendirme, Sırlı Seramik, Porselen, 846 x 570 x 50 cm 2019. Erişim:29.03.2023,
<https://tinyurl.com/36vw7mr6>..... 54
- Görsel 72.** Sandra Giunta “Onlar Bizim Elimizde”, *They’re In Our Hands*, 2022.

Erişim:25.03.2023, https://tinyurl.com/22yduvmd	55
Görsel 73. Julia Galloway, “ <i>Nesli Tükenmekte Olan Türler Projesi</i> ”, (<i>Endangered Species Project</i>), Harvard Sanat Ofisi, Elle şekillendirme, Porselen. Erişim:30.03.2023, https://tinyurl.com/4ptdaye6	55
Görsel 74. Bradley Klem, “ <i>Denizde Daha Fazla Balık Var</i> ”, (<i>There’s More Fish in the Sea</i>) Elle şekillendirme, Porselen, 38 x 28 x 28 cm 2020. Erişim:02.04.2023, https://tinyurl.com/muekt2yx	56
Görsel 75. Bradley Klem “ <i>Tüketici Karışıklığı</i> ”, (<i>Consumer Confusion</i>) , Elle şekillendirme Porselen Yükseklik 43 cm, 2018. Erişim:02.04.2023, https://tinyurl.com/yckj52k3 ..	56
Görsel 76. Özge Tan, “ <i>Karaya Vuran Serisi</i> ”, 2020, Elle şekillendirilmiş porselen, Erişim:30.03.2023, https://tinyurl.com/mv5cjath	57
Görsel 77. Bahar Ari Dellenbach “ <i>İstanbul Hatırası</i> ” Yükseklik 25cm, Genişlik 140cm, Derinlik 11cm / 26.00 kg. 2009 Erişim: 02.06.2023, https://tinyurl.com/mr2rs5es	58
Görsel 78. Deniz Onur Erman “ <i>Aral’a Ağıt</i> ” Seramik Tabak Serisi 2021 Deniz Onur Erman Kişisel Arşivi.....	59
Görsel 79. Çalışmaların Bisküvi Pişirim Öncesi Görüntüsü 2023, (Kişisel arşiv).	62
Görsel 80. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz, 2022, (Kişisel arşiv).....	63
Görsel 81. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” adlı çalışmanın yapım sürecinden fotoğraflar, 2022, (Kişisel arşiv).	63
Görsel 82. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Ayısı</i> ” Farklı Açılardan Görüntüleri 2023, Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050 °C, 17 x 35 x 16 cm (Kişisel arşiv).....	64
Görsel 83. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz 2022, (Kişisel arşiv).	65
Görsel 84. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı alışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).	65
Görsel 85. Zekai Yüksel “ <i>Mors</i> ” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 40 x 21 x 27 cm (Kişisel arşiv).	66

Görsel 86. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz 2022, (Kişisel arşiv).	67
Görsel 87. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).	67
Görsel 88. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Tavşanı</i> ” Farklı Açılardan Görüntüleri 2023, Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050°C (Kişisel arşiv). 16 x 36 x 12 cm (Kişisel arşiv).....	68
Görsel 89. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz 2022 (Kişisel arşiv).	69
Görsel 90. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022 (Kişisel arşiv).	69
Görsel 91. Zekai Yüksel “ <i>Penguen</i> ” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 17 x 38 x 15 cm (Kişisel arşiv).	70
Görsel 92. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskizler 2022, (Kişisel arşiv)...	71
Görsel 93. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).	71
Görsel 94. Zekai Yüksel “ <i>Kurt</i> ” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 44 x 32 x 20 cm (Kişisel arşiv).	72
Görsel 95. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz 2023, (Kişisel arşiv).	73
Görsel 96. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023, (Kişisel arşiv).	73
Görsel 97. Zekai Yüksel “ <i>Misk Öküzü</i> ” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 24 x 16 x 12 cm (Kişisel arşiv).	74
Görsel 98. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” için yapılan eskiz, 2023 (Kişisel arşiv).	75
Görsel 99. “ <i>Kutup Hayvanları Form Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar, 2023 (Kişisel arşiv).	75
Görsel 100. Zekai Yüksel “ <i>Yok Oluş</i> ” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın	

1050 °C, 27 x 10 x 18 cm (Kişisel arşiv).	76
Görsel 101. Mutlu Başkaya'nın Pişirim Teknikleri Dersi'nden; Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050°C (Kişisel arşiv).	78
Görsel 102. “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” için yapılan eskiz 2023 (Kişisel arşiv).	79
Görsel 103. “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023 (Kişisel arşiv).	80
Görsel 104. “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023 (Kişisel arşiv).	80
Görsel 105. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Seri I Elektrikli Fırın, 1050°C 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).	81
Görsel 106. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Seri II, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).	82
Görsel 107. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Seri III, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).	83
Görsel 108. Zekai Yüksel “ <i>Kutup Hayvanları Pano Serisi</i> ” Seri IV, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm 1050 2023, (Kişisel arşiv).	84

GİRİŞ

İnsanlık tarihi, doğanın varoluşundan çok sonraları başlamaktadır ve doğanın milyonlarca yıllık tarihi içerisinde görece küçük bir alanı kaplamaktadır. İnsan, gelişmiş düşünme ve karar verme yetenekleriyle doğada diğer canlılardan farklı bir noktada konumlanmaktadır. İnsan diğer canlılardan farklı olarak doğayı kendi ihtiyaçları için kullanma ve dönüştürme becerisine sahiptir. Sanat ise insanla hayat bularak doğadan beslenmiş ve bu nedenle insan ve doğa ile her daim yakın bir ilişki içerisinde bulunmuştur. İnsanların değişen ihtiyaçları ve bunun ardılı olarak Sanayi Devrimi ile birlikte küreselleşen, endüstrileşen dünya düzenine geçilmiştir. Bu süreçte insanın doğayı bir tüketim nesnesi gibi görmesi nedeniyle insan-doğa ilişkisi değişmiştir. Doğa insanlık için ikinci planda kalmış, tükenen ve yok edilen doğal kaynaklar ilerleyen dönemlerde küresel problemleri de beraberinde getirmeye başlamıştır.

Sanayi Devrimini takip eden süreçte teknolojik gelişmelerle birlikte fosil yakıtların bilinçsiz kullanımı, sera gazlarının hızlı artış göstermesine ve sera etkisinin kuvvetlenmesine yol açmıştır. Bu durum dünya yüzey sıcaklığını yükselterek küresel ısınmayı ve buna bağlı iklim değişikliklerini tetiklemektedir. İklim değişikliğinin biyolojik çeşitlilik, orman alanları, bitki örtüsü, okyanus seviyesi ile enerji alanları üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Doğan & Tüzer, 2001, s. 21). Küresel iklim değişikliğinin, kutuplarda yaşamını sürdüren hayvanları olumsuz yönde etkileyerek o bölgede yaşayan hayvan türlerinin sayısının azalmasına, yaşam alanlarının ve yaşam kalitelerinin değişmesine, bazı türlerin neslinin tükenmesine etki edebileceği yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır. 1950-1990 yılları arasında 67 buzul üzerinde yapılan araştırmada, buzulların her yıl ortalama 48 santimetre incelendiği tespit edilmiştir (Atabey & Yokuş, 2016, s. 190).

Doğa ve çevresel faktörler bir denge içerisinde hareket etmektedir. Doğadaki her canlı türünün ekolojik dengenin sağlanmasında ayrı bir görevi olduğu düşünülmektedir. Dünyada ekolojik dengenin zarar görmesinde en önemli etken insanların doğayı, çevreyi düşünmeksizin önemsemeden kullanmasıdır. Bu durum sanayileşme ile birlikte çevre sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin etkisiyle, tarım arazilerinin yok edilerek inşaata açılmasına, fabrikalaşma ile birlikte doğaya bırakılan fabrika atıkları yoluyla ormanların, bitki örtüsünün azalmasına, türlerin yok olmasına, toprak, hava ve su gibi doğal kaynakların kirlenmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

Çevresel ve ekolojik sorunlardan sanatçıların üretimleri de etkilenmektedir. Bu anlamda farklı disiplinlerden çalışan bazı sanatçılar çevresel sorunlara dikkat çekmek, farkındalık uyandırmak ve toplumu bilinçlendirmek için kendilerine özgü sanatsal yaklaşımla konuyu ele almışlardır (Arıkan, 2021, s. 81).

İlk olarak 1960'lı yıllarda başlayan doğa, çevre ve ekoloji tartışmalarına siyaset, iş ve sanat dünyasından birçok katılımcı dâhil olmuştur. Sanatı mekânın dışına taşıyan sanatçılar, çevresel problemlere çözüm üretebilecek yöntemler geliştirmeye çalışmışlardır. Kimi zaman bir eylem ve performans alanı olarak doğayı seçmişler, kimi zamansa doğal materyali kavramsallaştırmışlardır (Pişkiner, 2019, s. 17). Küresel ve çevresel kaygıların toplum ve yaşam merkezli olmasının da etkisiyle, çevresel aktivitelerde ve ekoloji esaslı sanat çalışmalarında bilhassa insana odaklanmışlardır. Doğa sorunlarına ilişkin farkındalığı artırmak ve toplumsal bilinci oluşturmak amacıyla küresel anlamda iklim-doğa müzeleri, doğa ve ekoloji temalı karma sergiler, fuarlar, bienaller düzenlenmektedir (Pişkiner, 2019, s. 67). Doğa ve çevre ile ilgili küresel sorunları gündeme getirmeye çalışan sanatçılar, bu sayede daha geniş çevrelere ulaşabilmektedirler.

Küresel ısınma kavramı çok geniş bir yelpazeye ve alt disiplin alanlarına sahiptir. Bu çalışmada ana tema olarak “Küresel ısınmanın kutup bölgesinde yaşamını sürdüren hayvanlar üzerindeki etkisi ve bu anlamda yapılan sanatsal uygulamalar” seçilerek, çalışma evreninin sınırları belirlenmiştir.

Tezin literatür taraması sürecinde, geçmişten günümüze kadar tezin ana teması kapsamında yapılmış ulusal ve uluslararası bilimsel çalışmalar ayrıntılı şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Ulusal Tez Merkezinde küresel ısınmaya dair birçok çalışmanın varlığı, ülkemizdeki araştırmacıların doğa konusundaki farkındalıkları açısından oldukça umut vadetmektedir.

“Küresel Isınmanın / İklim Değişikliğinin Sanata Etkileri” konusu ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası tez ve makale bulunmaktadır. Beyzanur Doğan tarafından 2022 yılında yapılan “*Görsel Çözümler: Antroposen Çağında Doğa İnsan İlişkisi*” adlı tez çalışmasında, Antroposen çağında artan doğa tahribatını hayvan ve insan figürlerini betimleyerek görsel analizlerde bulunmuştur. Cengiz Türe tarafından 2014 yılında yapılan “*Küresel İklim Değişikliğinin Toplumsal Algısında Görsel Sanatların Rolü*” adlı makalesinde, güzel sanatlar alanında küresel iklim değişikliği hususunda yapılan bazı eserlerin toplumsal farkındalık üzerindeki rolü ve bilimsel bilgilere göre algılanması arasındaki farklılıklara

örnekler sunmuştur.

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin daha iyi anlaşılması ve bunlara çözüm yolu bulmada eyleme geçilmesini teşvik etmekle ilgilenen tüm kurumlar gibi müzeler de iklim değişikliği tartışmalarında kilit oyuncular olarak ortaya çıkmaktadır (Bob, Francisco, & Cameron, 2013, s. 11). Doğa Bilim Müzesi, Tabiat Tarihi Müzesi, Biyoloji Müzeleri ve İklim Müzeleri gibi çevrim içi müzeler mevcuttur. Müze envanterleri incelendiğinde, yukarıda yer alan müzeler içerisinde, tez konusu ilgili içeriklerin daha çok iklim müzelerinde olduğu saptanmıştır. Son yıllarda, iklim değişikliği adı altında yenilikçi bakış açısıyla yeni iklim müzeleri açılarak sayının arttığı görülmektedir. Müzeler, iklim krizi konusunda bir araya gelemeseler dahi bir misyonlarının olduğu anlaşılmaktadır. Bu misyonlar tüm insanlara ulaşarak iklim değişikliği konularındaki son gelişmeler hakkında bilgilendirmek. Bir dizi girişim ve proje aracılığıyla, her yaştan ve toplumun her kesiminden insanların karbon azaltıcı eylemlere katılmalarını ve yeşil bir yaşam tarzı sürmelerini teşvik ederek bunu sağlamak adına girişimlerde bulunurlar. Bremerhaven, Hong Kong, Rio, New York, Oslo ve İstanbul'da bulunan altı iklim müzesinin envanterleri, misyonları ve faaliyetleri incelenmiştir.

Küresel ısınmaya dair yukarıda verilen verilerden de anlaşılacağı üzere gerçekleştirilen bu çalışmayla küresel ısınma, iklim değişikliği, ekoloji, sanat, kutup ve buzullar gibi başlıklar araştırma konusu olmuştur. İnsanlar tarafından doğaya verilen zararın sanatsal alanlara nasıl aktarıldığı, bu doğrultuda nasıl çalışmalar üretildiği ve küresel ısınmanın doğaya verdiği zarar sanatsal olarak da ele alınmıştır. Bu anlamda insanların farkındalığını artırmak için kutup bölgesinde nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan hayvan türlerinin yaşam mücadelesi irdelenmiş, seramik çalışmalar; üç boyutlu formlar ve yüzey seramik uygulamaları olarak üretilmiştir. Bu çalışmalar ile küresel ısınma sorununun doğaya verdiği zararlar ve kutup bölgesi, buzullarda yaşam mücadelesi veren hayvan türleri ele alınarak türlerin yok olma tehlikesi içinde olduğu sanatsal uygulamalarla vurgulanmaya çalışılmıştır. Tez çalışmasının genel amacı, yapılan sanatsal uygulamalar ile insanların farkındalık düzeyini artırmak ve çevresel sorumluluğa dikkat çekmektir.

1. BÖLÜM: KÜRESEL ISINMANIN DÜNYA ÜZERİNDE ETKİSİ

Yapılan araştırmalar dünyanın bilinen diğer gezegenlere kıyasla benzersiz olduğunu göstermektedir. Onu bilinen diğer gezegenlerden benzersiz ve eşsiz yapan etken ise içerisinde hayatı barındırıyor olmasıdır. Bahsedilen hayatın sürdürülebilmesi içinse dünya dengesi ve düzeninin bozulmaması gerekmektedir. Fakat günümüzde yaşanan çevresel sorunlara Sanayi Devrimi sonrası teknolojik gelişmelerin öncülük ettiği anlaşılmaktadır.

Dünya, güneş ışınlarından ziyade güneşten gelen ışınların atmosferde tutunması ve yeryüzüne yansması ile ısınmaktadır. Bu bağlamda atmosferin dünya yüzeyini ısıtma ve yalıtma etkisi sayesinde donması da önlenmektedir. Güneşten yansıyan ışınların, dünyadaki sera gazları tarafından tutulmasına sera etkisi denmektedir (Kapur, 2022). Küresel ısınma ise dünya yüzeyinin normal seyrinde giden sıcaklığın insan etkisi ile uzun süreli ve sistematiik bir biçimde yükselmesi olarak tanımlanır. Daha açıklayıcı bir ifadeyle, küresel ısınma “Başlıca atmosfere salınan gazların neden olduğu düşünölen sera etkisinin sonucunda, dünya üzerinde yıl boyunca kara, deniz ve havada ölçölen ortalama sıcaklıklarda görölen artışa verilen isimdir” (Ekolojist, 2022).

Küresel ısınma, iklim değişikliği adı verilen başka bir sorunu da ortaya çıkarmaktadır. Bazen bu terimler birbirinin yerine kullanılsa da farklı anlamları içermektedir. Küresel ısınma, yaygın sel ve aşırı hava koşulları gibi yeryüzündeki yaşamı ciddi şekilde tehdit eden iklim değişikliğine neden olmaktadır. İklim değişikliği ise dünya genelinde belirli bölgelerdeki mevsimsel sıcaklık, yağış, rüzgâr ve nem gibi uzun yıllar boyunca gerçekleşen değişiklikleri ifade etmektedir. Başka bir anlatımla, hava durumu istatistiklerinin uzun vadeli bir değişimi olarak da tanımlanabilir (Nationalgeographic, 2022).

Jeolojik kayıtlara bakıldığında, dünyanın varoluşundan itibaren iklimlerin hiçbir zaman durağan olmadığı görölmektedir. Buzul dönemlerde dünyanın güneş etrafındaki dönme hareketi sonucu yeryüzünün aşırı ısınma, aşırı soğuma dilimlerinde oluşan kıta kayma hareketleri (tektonik) ve yüzeysel volkanik hareketler (volkanizma) gibi etkiler görölmüştür. İnsanın yerleşik hayata geçmeye başlamasından Sanayi Devrimi’ne kadar geçen süreçte dünya ikliminin neredeyse değişmeyen bir ilerleme takip ettiği anlaşılmaktadır (Ersoy, 2006, s. 5-13). Fakat küresel ısınma ise doğrudan insan faktörü (fosil yakıtların kullanımı, otomobiller, fabrikalar, ormansızlaşma, göç ve kentleşme) sonucunda ortaya çıktığını ve

geçmişte görülen iklim değişimlerinden tamamen farklı olduğunu bilimsel araştırmalar kanıtlar niteliktedir. Bu durumu Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) “Mevcut ısınma eğilimi, tartışmasız olarak 1950'lerden bu yana insan faaliyetinin bir sonucudur ve bin yıl boyunca benzeri görülmemiş bir hızla ilerlemektedir” (NASA, 2022) sözleriyle desteklemektedir. Bilimsel araştırmaların birçoğu da bu sorunun başlıca nedeninin insanlar olduğunu kabul etmektedir.

Küresel ısınmaya bağlı olarak mevcut doğal dengenin bozulmasında (buzulların erimesi, okyanusların yükselmesi vb.) etkin rol oynayan insanların, gerekli önlemleri almaması ve doğaya zarar veren etkinliklerini devam ettirmesi halinde, iklimdeki bu bozulmaların artabileceği ve ciddi sonuçların olabileceği öngörülmektedir. “...dünyadaki ekolojik sorunlar sınır dinlemezler ve insanlar değişik ülkelerde yaşasalar da gezegende yaşanan her çevre olayından etkileneceklerdir. Bu nedenle sorunlar evrenseldir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği ortak bir tehlikedir ve bu ortak tehlike karşısında izlenecek politikalar da küresel boyutta olmalıdır” (Mavi, 2021, s. 117). Bu anlamda küresel ısınma sorunu dünya kamuoyunun da gündemini meşgul ederek konunun uluslararası boyutta irdelenmesini sağlamaktadır. Ulusal devletler, sivil toplum kuruluşları, çevreci hareketler tarafından vurgulanan çevre sorunları 1960'lı yıllardan sonra ulusal bir gündeme dönüşmüştür. Söz konusu “Devletler yaşayabileceğimiz başka bir gezegenin olmadığını farkındadırlar. Unutulmamalıdır ki hiçbir ülkenin çevre sorunlarına karşı bağımsızlığı yoktur” (Kaya, 2020, s. 166).

Bu endişeler doğrultusunda küresel çevre sorunlarına yönelik atılan ilk önemli adımın 1992 yılında Rio de Janeiro kentinde düzenlenen “Dünya Zirvesi” toplantısı olduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleştirilen müzakerede atmosfere sera gazları salınımını sınırlandıran bir karar alınarak “Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi” ile bu yönde ilk olumlu adımın atıldığı görülmektedir (Sadioğlu & Ağıralan, 2020, s. 361).

İklim değişikliğinin ciddi sorunlara neden olması ve tüm dünyayı etkilemesi nedeniyle ortak çözüm oluşturmaya çalışan BM, AB, OECD, AGİT gibi uluslararası kuruluşlar radikal önlemlerin alınması gerektiğine dair tepkilerle karşılaşmıştır. Nitekim dünyanın bir bütün halinde küresel çevre sorunlarından etkilenmeye başlaması da bunun en büyük sebebi olmuştur. Bu amaçla gerçekleştirilen “Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi”, “BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi”, “BM Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve “BM Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi” küresel çözüm arayışının önemli adımları olmuştur (Mavi, 2021, s. 120).

Küresel iklim politikalarında atılan bu adımlar sayesinde küresel ısınmanın ulaştığı boyutlar ve sorunlar ele alınmıştır. Bu sorunlara neden olan fosil yakıt kullanımının azaltılarak karbon

salınımının düşürülmesi ve küresel ısınmanın 2 °C’de tutulması kararlaştırılmıştır. Küresel ısınmanın 2°C’nin altına inmesi, hem insanlar hem de diğer canlılar adına, geri dönüşü olmayan sonuçların doğmaması için önemlidir (Kaya, 2020, s. 166). Küresel çevre sorunlarına çözüm üretmeye çalışan uluslararası kuruluşların veya örgütlerin çalışmalarına rağmen dünyada küresel ısınma neticesinde iklim değişiklikleri halen yaşanmaya devam etmektedir.

Küresel ısınmaya bağlı olarak gezegenin herhangi bir yerinde yaşanan küresel iklim değişikliği ve beraberinde oluşan çevresel sorunlar sadece o ülke için değil tüm dünya için bir tehdit haline gelmiştir (Mavi, 2021, s. 120). Birleşmiş Milletler Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) tarafından yayımlanan bilimsel bir rapor, küresel ısınma ve küresel iklim değişikliğinin ciddi etkilerini şu şekilde sıralamaktadır; sıcaklıklarda artış, deniz seviyesinin yükselmesi, aşırı hava olayları, bitki ve hayvan neslinin tükenme tehlikesi, okyanusların asitlenmesi, hava kirliliği, kutuplardaki buzulların erimesidir (WWF, 2022).

Dünyada Arktik ve Antarktika olmak üzere iki ana kutup bölgesi bulunmaktadır. Kutuplarda ortalama sıcaklık, son 30 yılda dünyanın geri kalanından neredeyse iki kat daha fazla arttığı bilimsel kanıtlardan anlaşılmaktadır (Letstalkscience, 2021). Buzların erimesinin deniz seviyesinin yükselmesine neden olacağı, bu durumun ise milyonlarca insanın ve çok sayıda canlının yaşam alanlarının sular altında kalacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca buzulların erimesiyle bölgedeki tatlı suların denize karışarak ileride su krizini de artıracığı öngörülmektedir.

Görsel 1. Kuzey Buz Örtüsünün Uydu Görüntüsü 10 Yıllık Erime Kıyaslaması Hacminin Üçte Birini Kaybettiği Anlaşılmaktadır Erişim: 02.09.2022, <https://tinyurl.com/4k8u2r22>

Görsel 2. Güney Kutbu'nda Yer Alan Antarktika'daki En Büyük Buzullardan Biri Olan Thwaites Buzulu.
Erişim: 02.09.2022, <https://tinyurl.com/25j956jr>

Görsel 3. Antarktika Kıtası Küresel Isınmanın Etkisi ile Kopan Buzullar Erişim:09.09.2022,
<https://tinyurl.com/3rkpdun7>

Görsel 4. Antarktika Kıtası Küresel Isınmanın Etkisi ile Eriyen Buzulların Okyanusa Dökülmesi Erişim: 09.09.2022, <https://tinyurl.com/25na2mtm>

Buzullar hayvan popülasyonları için önemli bir yaşam alanı olarak kabul edilmektedir. Kutuplar; en büyük etçil olan kutup ayılarını, mikroskobik su yosunlarıyla beslenen kril gibi kabukluları, fokları, penguenleri, deniz kuşlarını, balinalar gibi çok sayıda canlıyı barındırmaktadır.

Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) tarafından iki yılda bir hazırlanan ve dünyanın mevcut

durumunu özetleyen Yaşayan Gezegen Raporu'nda, 1970-2012 yılları arasında hayvan nüfusunda ortalama %58'lik genel bir düşüş olduğu vurgulanmaktadır. Bu azalmanın, karasal türlerin popülasyonlarında %38'lik, denizde yaşayan popülasyonlarda %36'luk, tatlı su popülasyonlarında ise %81'lik bir düşüşün olduğunu belirtilmektedir. Bilim insanları, insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak Holosen Çağı'ndan "Antroposen" adını verdikleri yeni bir jeolojik çağa girildiğini vurgulamaktadırlar. Bilim adamlarının hazırladığı raporda, iklimin hızla değiştiği, okyanusların asitlendiği, canlı topluluklarının tamamen yok olduğu ve bütün bu değişimlerin bir insanın yaşam süresi içerisinde ölçülebilecek bir hızla gerçekleştiğinden bahsedilmektedir. Raporda, dünyadaki tüm canlı yaşamını yok oluşturan tehditlerin olduğu ileri sürülerek, yüksek önem arz eden beş büyük soruna dikkat çekilmektedir: Habitat kaybı ve bozulması, türlerin aşırı tüketilmesi, kirlilik, istilacı türler, hastalıklar ve iklim değişikliği (WWF, 2016, s. 5, 8).

Antroposen (İnsan Egemen) Çağı, insanın doğaya olan hâkimiyetinin ve olumsuz etkisinin en üst düzeye çıktığı çağdır. Kısaca bu çağ, insan egemenliğinin baskın olduğu yeni jeolojik çağ olarak tanımlanmaktadır.

Tablo 1. Jeolojik Çağlar Tablosu

Pleistosen
Holosen
Preboreal (10,3-9 by.) Kuzey (9-7,5 by.) Atlantik (7,5-5 by.) Subboreal (5-2,5.) Subatlantik (2,5-0.3)
ANTROPOSEN (0.3 by. -Günümüz)

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Antroposen>

Yeryüzünde yaşamlarını sürdüren canlı toplulukları, bir bütün olarak görünmez iplerle bağlı bir ağ oluşturmaktadır. Bu iplerden biri koptuğunda sonuçlarının ne olacağını tahmin etmek mümkün değildir. Bu sistem içerisinde belki de önemsiz gibi görülen canlı türleri, sistemin önemli bir parçası olabilir. Hatta bu canlı türünün yok olması, sistemi bir bütün olarak kaosa sürükleyebilir. Kelebek etkisi olarak adlandırılan bu teoriye göre çok küçük ve basit gibi görünen bir olay büyük değişimlere yol açabilmektedir. Bu değişimler yaşamamızı etkileyen

büyük problemleri doğurabilir. Önemsiz gibi görülen bazı türlerin yok oluşunun, tüm dünyadaki ekosistemi etkileme potansiyeline sahip oldukları düşünülmektedir (Berkeş & Kışlalıoğlu, 1991, s. 238). Doğada basit gibi görünen çoğu şeyde muhteşem bir döngü olduğu anlaşılmaktadır.

Dünya üzerindeki buzulların erimesinin tüm yaşam koşullarını değiştirebilecek bir etkisinin olabileceği, bilim insanlarınca öngörülmektedir. Günümüzde kutup bölgesinde buzulların erimesinin, o bölgede yaşamlarını sürdürmeye çalışan hayvanların yaşam alanlarının (hayvanların dinlenebileceği, barınabileceği ve avlanabileceği alanlar) büyük ölçüde yok olmasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Kutuplarda yaşayan birçok hayvan türü, tüm gereksinimlerini buzullara bağlı olarak karşılamaktadır. Maalesef bu hayvanların, eriyen ve kopan buzullar nedeniyle geriye kalan sınırlı alanda yaşamlarını sürdürmekte zorlandıkları anlaşılmaktadır. Birçok kutup hayvanı ısınmanın etkisiyle daha erken doğum yapmakta ve daha soğuk alanlara göç etmektedir. Hızla değişen bu koşullara uyum sağlamak için mücadele eden hayvanların (değişen küresel iklimin bir sonucu olarak) bazılarının nesli artık tükenmektedir.

Deniz buzlarının kaybolmasıyla daha fazla okyanus suyunun açığa çıkması ve ısıyı emmesi, Kuzey Kutup Bölgesi'nin daha fazla ısınmasını beraberinde getiriyor. Bu sebeple bu alanların yok olması ya da azalması, deniz buzlarına bağımlı yaşayan Arktik bölgede bulunan canlılar için kritik bir öneme sahip. İklim değişikliği sebebiyle eriyen ve kutup noktasına doğru gerileyen deniz buzları; bu alanlarda yaşayan, beslenen ve korunan bazı türlerin yaşam alanlarını değiştirmesine neden oluyor. Bu, kutup ayısı gibi türlerin nesillerinin tükenmesi anlamına da geliyor (Çoşkun & Kızıl, 2022).

Görsel 5. Küresel Isınmanın Etkisiyle Yaşam Alanları Yok Olan Hayvanlardan Bazıları Erişim: 09.09.2022, <https://tinyurl.com/cn3bkms>

Görsel 6. Kutup Ayısının Kopan Buzul Parçaya Sığınması, Erişim:15.11.2022, <https://tinyurl.com/dazefu95>

Bilim insanlarının analizlerine göre, kutup ayısı popülasyonunun hızla artan küresel iklim değişikliğine adapte olamayacakları öngörülüyor. Kutup ayıları, doğal yaşam alanlarında buz tabakasını kırıp avlanarak, beslenmektedirler. Kış uykusuna yatmadıkları için yıllık yağ ihtiyacı bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve hayatta kalabilmesi adına sağlıklı, yetişkin bir kutup ayısının tahminen yıl içerisinde 40 foka yakın avlanmaya ihtiyacı olduğu incelenmiştir.

National Geographic fotoğraf sanatçısı Paul Nicklen, küresel ısınmanın en çok hissedilen yerlerden biri olan Kanada'nın Baffin Adası'nda bulunarak açlıktan ölmek üzere olan bir kutup ayısını gözlemlemiş ve görüntülemiştir. Buzullarla çevrili olması gereken adanın kuraklaştığını, bu yüzden kutup ayısının yiyecek sıkıntısı çektiğini çöpleri karıştırdığını gözleyen Nicklen, Ayısının ölmesine neden müdahale etmediğini ise aşağıda yer alan sözleriyle açıklamaktadır:

Eğer, kutup ayısının ölümüne yiyecek vererek ya da daha başka bir şekilde müdahale etseydim, süreci yalnızca biraz daha uzatacak ve Kanada'nın yasalarına aykırı davranmış olacaktım. Bunun yerine insanlarda farkındalık yaratmak için, hayvanın yavaş ve acılı ölümünü görüntüleyerek sosyal medyada paylaştım. İklim değişikliğinin neye sebep olduğunun görsel kanıtını oluşturdum. Bilim insanları kutup ayılarının soyu tükeniyor dediği zaman, insanların bunun gerçekten ne demek olduğunu anlamasını istedim. Açlıktan ölmek üzere olan bir kutup ayısı işte böyle görünüyor. Bu görüntüler beni iyi hissettirmiyor ama ilgisizliğin duvarlarını yıkmak için güzel ve acı verici şeyleri paylaşmamız gerektiğini biliyorum (NTV, 2017).

Görsel 7. Açlıktan Ölmek Üzere Olan Bir Kutup Ayısının Görüntüleri, Erişim:09.09.2022, <https://tinyurl.com/w85vxuyy>

Yukarıdaki görsellerden de anlaşılacağı üzere avlanamadığı için oldukça zayıflamış ve açlıktan ölmek üzere olan kutup ayısının, avlanması için buzullarla kaplı bölgelerde olması gereken yerde değil, karada çöp varillerinin içinde yiyecek bulmaya çalıştığı görülmektedir. Görseller de kutup ayılarının yaşadığı zorlukları âdeta belgeler niteliktedir. Bu durum bizlere buzulların eskisi gibi olmadığını, buzulların eridiğinin, kutup ayılarının yiyecek bulmakta zorlandığının ve zayıf düşerek hayatlarını kaybettiğinin bir kanıtı niteliğindedir. Kutup ayıları, nesli tükenme tehlikesi altında olan hayvanlar arasında gösterilmektedir. Buzullarda 25.000 kutup ayısı bulunduğu öngörülmüyor. Bilim insanlarına göre iklim değişikliği durdurulmadığı takdirde, önümüzdeki 100 yıl içinde, kutup ayıları türü yok olacaktır. (Ensonhaber, 2020).

Görsel 8. Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), DiCaprio Vakfının da Bulunduğu Çevreci Kuruluşların Kıyaslama Fotoğraflarından Bitanesi. Erişim: 09.09.2022, <https://tinyurl.com/mtuvnmcd>

Penguenlerin yaşam alanları, deniz buzullarıdır. Güney Yarımküre’de doğal ortamda on sekiz penguen türü yaşamını sürdürmektedir. Türler arasında imparator pengueninin, penguengiller familyasının boyut olarak en büyük türü olduğu bilinmektedir. Antarktika’nın yerlileri olarak da anılan yetişkin bir imparator penguenin baş ve sırt bölgeleri siyah, göğüs ve karın kısımları ise ayaklarına kadar beyazdır. Penguen türlerinin tamamı kuşlar sınıfında yer almakta ve yumurtlayarak çoğalmaktadırlar. Her penguen, üreme ve çoğalabilme ihtiyaçlarını koloniler hâlinde buzullara yuvalanarak gidermektedir. Sert ve düz kanatlarıyla uçamazlar fakat derin sulara kolay ve hızlı bir şekilde uçarcasına yüzme özelliğine sahiptirler. İmparator penguenler, deniz canlıları ile beslenmektedirler. Antarktika’daki -50 °C’yi bulan soğuk hava ve saatte 200 km hızla esen rüzgâr gibi zorlu yaşam koşullarında ısınmak ve enerjilerini korumak için bir araya toplanan penguenler, koloni

oluşturmaktadırlar (Genç T. B., 2022). İmparator penguenlerinin Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) tarafından açıklanan kırmızı listenin “Tehdide Açık Türler” kategorisinde yer alması, imparator penguenlerin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Penguenler, her şeyle baş edebilen çok dayanıklı bir tür olmasına rağmen, insanların meydana getirdiği bazı sonuçlara yenik düşmektedirler.

Görsel 9. Antarktika Bölgesinde Buzulların Yok Oluşu Sonucu Penguenlerin Kopan Buzul Parçasına Sığınması. Erişim: 11.09.2022, <https://tinyurl.com/5n9544dy>

Görsel 10. Antarktika’da Kolonide Kuluçkada Erkek İmparator Penguenlerin Dişileri Bekleyişi. Erişim: 11.09.2022, <https://tinyurl.com/3a4rxnn5>

Antarktika’da bulunan ikinci büyük imparator penguen kolonisinin, küresel ısınmanın etkisiyle kopan bir buz kütleli sonucu, tek gecede yok olduğu düşünülmektedir. “Bilim insanları buz kütleli 2016’da Halley Körfezi’ne düşmesinden bu yana, bölgede herhangi bir üremenin gerçekleşmediğini düşünüyor. Buz ekim ayında düştüğünden, yavrular açık denize taşınacak kadar büyüyemeden telef oldu. Bu da oradaki koloninin bir gecede yok olduğu anlamına geliyor” (Independent, 2019).

Kutup Bölgesi’nde iklim değişiklikleri ve ısınmalar neticesinde buzulların erimesi o bölgede yaşayan tüm hayvan türlerini ve popülasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. Yukarıda verilen iki örnekte de incelendiği üzere, türlerin yok olması olası niteliğindedir. Yaşanan iklim değişikliği ve ısınma o kadar hızlı gerçekleşiyor ki türler uyum sağlamaya ve yok olmaktan kurtulmaya yetecek zaman dahi bulamamaktadır. Dahası, farklı türlerin iklim değişimlerine, farklı biçimlerde tepki vermesi nedeniyle birbirine bağlı olan canlıların, doğal döngüleri bozulabileceği düşünülmektedir. Bunun da türlerin genel popülasyonlarında düşüşe yol açabileceği anlaşılmaktadır.

Yeryüzünde biyolojik çeşitlilik milyonlarca yıldır var olmakla birlikte zaman içerisinde tür kayıplarının olduğu da bilinmektedir. Bugün geçmişte yaşamış dinazorlar ile diğer yok olmuş bazı hayvan türlerini fosillerinden, belgesellerden tanıyarak onlar hakkında bilgi edinmekteyiz. Geçmişte dünyanın ekosisteminde hayvan türü kayıpları olmakla birlikte yaşadığımız son yüzyılda da bu durumun artmış olduğu bilimsel verilerde kanıtlanmıştır. Günümüzde buzullarda nesilleri azalan veya yok olma tehlikesinde olan canlı türlerinin (iklim şartlarının değişmesine bağlı olarak) yok olması öngörülmektedir (Hekimoğlu & Altındağ, 2008, s. 8). Bu da bizlerden sonra yaşayan insanların, bu canlı türlerini, fosillerden veya dijital platformlardan görüp tanıyabileceği anlamına gelmektedir. Sürdürülebilir bir gelecek için birçok disiplinlerarası sanat ve sanatçının çevresel farkındalığı artırmak adına problem çözme modellerine başvurmuşlar ve çevre sorunlarını ele alarak sanatsal üretimlerine bunu yansıtılmışlardır.

2. BÖLÜM: KÜRESEL ISINMANIN ÇAĞDAŞ SANATLA İLİŞKİSİ

Doğa, tarihin başlangıcından günümüze kadar her dönem sanatçıların esin kaynağı olmuştur. Doğadan esinlenen sanatçılar; duyularıyla elde ettikleri bilgiyi, yeni bir bakış açısı ile yorumlayarak eserlerine aktarmışlardır. Takip eden yüzyıllarda Çin parşömenlerinde, Roma mozaiklerinden Pers minyatürlerine kadar olan sanat eserlerinde, Rönesans'ta, Romantik Dönem manzara resimlerinde, Empresyonizmde doğa; sanatçının araştırmaları içinde yer almıştır (Dokuzlar, 2018, s. 33).

1763 yılında James Watt tarafından buharlı makinenin bulunuşu (Külcü, 2016, s. 33); insan ve doğa arasındaki ilişkide bir kırılma aşaması ve insanın doğaya karşı organize kötülük sürecinin başlangıcı sayılabilecek kadar önemli bir dönüm noktası olmuştur. “İnsanoğlu açıkladığı doğanın fethi amacına doğru ilerlerken, sadece yaşadığı dünyaya değil onu paylaştığı yaşama karşı da yönelmiş, bir yıkımın üzüntü veren tarihini de yazmaktadır” (Carson, 2004, s. 85). James Watt'ın buluşu makine gücüne geçişin dönüm noktası ve Sanayi Devrimi'ni tetikleyen önemli bir güç olmuştur. Ardından 1829 yılında George Stephenson tarafından buharlı lokomotifin icat edilmesi (Kömürlü, 2016, s. 106) tarihin gidişatını değiştirmiş, Sanayi Devrimi'ni hızlandırmıştır. İnsan ise bu süreçte makinenin bağımlısı, bitmek bilmeyen üretim çarkının bir parçası haline gelmiştir. 18. yüzyıldan itibaren başlayan bu gelişmeler, bir yandan dünya üzerinde yaşamın sürekliliğini sağlayan temel öğelerin (hava, su ve toprak gibi doğal kaynakların) yapısının bozulmasına neden olurken diğer yandan kentlerde oluşan iş gücü gerekliliği ve toplu göçlerin başlangıcı olmuştur. *Doğa ve İnsan* isimli kitap doğayı tamamlayan temel öğelerin önemini şu şekilde vurgulamaktadır: “Dünyayı oluşturan temel öğeler; güneş, hava, su, toprak ve organik maddelerdir. Birinin olmaması tüm dünyanın değişime uğraması anlamına gelir. Doğa; sınıf, sınır, sistem tanımaz ve bu unsurlardaki küçük bir bozukluğun tamiri bir insan ömrüne sığmayan bir süreci kapsar” (Yeşil, 1996, s. 9).

19. yüzyıl sonrasında fosil yakıt kullanımındaki aşırı artış, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra insanların doğada yarattığı tahribat, doğal kaynakların bilinçsiz kullanımı; doğa üzerinde telafisi olmayan bozulmalara neden olmuştur. Bu bozulmalar neticesinde günümüzde ekosistemi tehdit eden ciddi küresel iklim ve ekolojik çevre sorunları görülmeye başlanmıştır (Dokuzlar, 2018, s. 34). Sanayi Devrimi ile başlayan teknolojik gelişmeler doğayı tüketilir ve dönüştürülebilir hale getirmiştir. Doğa yeryüzüne büyük çeşitlilik

getirmişken, üzerinde yaşayan insanlar bunu büyük bir hırsla basitleştirmişlerdir.

Ponting'e göre;

Ev yapmak için kereste, yemek pişirmek ve ısınmak için odun gerekiyordu, bu nedenle ormanlar yavaş yavaş kesildi. Araç ve lüks mallar üretebilmek için maden cevherleri gerekiyordu, bu nedenle dünyadaki maden kaynakları tüketildi. İnsanların giyinmesi gerekiyordu, bu nedenle pamuk gibi bitkiler yetiştirmek üzere tarlalar açıldı, yün ve deri elde etmek için hayvan beslendi, deri ve kürk için yabani hayvanlar kapanla avlandı. Tüm bunlar hızla artan dünya nüfusunun gereksinimlerini karşılamak için yapılmış doğa katliamlarıdır ve günümüzde insanoğlu, geçmişteki eylemlerinden kaynaklanan bir dizi ve birbirleriyle bağlantılı çevre sorunlarıyla karşı karşıyadır (Ponting, 2000, s. 349).

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere insanlar; doğa ile olan manevi bağlarını zamanla kaybetmiş, maddi çıkarlar üzerine kurulan modern dünya düzenini benimsemişlerdir. Sanatsal uygulamalara esin kaynağı olan doğa ise görmezden gelinerek gelişen sanayileşme ile birlikte bacalarında kirlilik tüten kentlere dönüşmüştür. İnsan daha önce doğada bulmaya çalıştığı gerçekliği artık başka düzlemlerde aramaya başlamıştır. Öyle ki sanat yapıtını çevreleyen enerjisinin dahi ona ne denli yakın olunursa olunsun bu gelişimle birlikte bittiği öngörülüyor ve sanat yapıtı artık bir bilgi nesnesi olarak kabul ediliyordu. Aynı şekilde doğanın da 20. yüzyılın sonunda (neredeyse) kendisine ihtiyaç duyulmayan bir gerçekliğe dönüştüğü anlaşılmaktadır (Brown, 2014, s. 5).

İnsan-doğa yaşamında gerçekleşen tüketim ve dönüşüm süreçlerine sanatın kayıtsız kalmadığı, tanıklık ettiği bu süreçlere tepkisini ortaya koymaya çalıştığı görülmektedir. Örneğin, sessiz sinemanın en önemli karakterlerinden olan Charlie Chaplin'in 1936 yapımı *Modern Zamanlar* ya da diğer adıyla *Asri Zamanlar* filmi; makineleşmenin olumsuz etkilerini, insanlığın dev çarklar arasında sıkışıp kalmış trajedisini komedi ve eleştiri aracılığıyla anlatan önemli yapıtlardan biridir (Orhan, 2010, s. 33). Picasso, İkinci Dünya Savaşı sırasında Alman birliklerinin Guernica kasabasını bombalamaları üzerine katliamın kendisinde yarattığı acı ve öfkeyi "Guernica" adlı eserini betimleyerek savaşa karşı duyarsız kalmadığını göstermektedir. Her iki örnekte de anlaşılacağı üzere sanatçı, bulunduğu dönemin en önemli tanığı ve döneminin eserleri ile düşüncelerini ortaya koyan figür yaratıcılarıdır.

Görsel 11. Charlie Chaplin “Modern Zamanlar” Filminden Bir Görüntü 1936, Erişim:17.03.2023, <https://tinyurl.com/3x2b36dv>

Görsel 12. Pablo Picasso “Guernica” Tuval Üzerine Yağlı Boya 349 x 776 cm Reina Sofia Müzesi, Madrid 1937. Erişim: 17.03.2023, <https://tinyurl.com/5d8ef255>

Ünlü filozof Friedrich Wilhelm Nietzsche “1880’lerde dünyanın ‘kendi kendini doğuran bir sanat yapıtı’ olduğunu yazmıştı... Evet, durmaksızın ölen ama yeniden doğan, hiçbir amaç için var olmayan bu dünya estetik bir varlıktı Nietzsche’ye göre. Onu estetik bir varlık, sanat yapıtı haline getiren ise yarattığı her türlü dille ona anlam yükleyen insandı kuşkusuz” (Yılmaz, 2013, s. 304). Nietzsche’nin 19. yüzyıldaki bu görüşünden sonra 1960’lı yıllara gelindiğinde değişen doğa algısı ile birlikte çevre sorunlarını kapsayan birbirinden farklı sanat oluşumlarının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Bu sürecin, (çevreci akımlar çerçevesinde) 1962 yılında Rachel Carson adlı biyoloğun şairane dille yazdığı *Sessiz Bahar* (*Silent Spring*) çevre bilimi kitabının etkisiyle başladığı kabul edilmektedir. Bu dönüm noktası niteliğindeki kitap, toplumsal ve ekolojik hareketlerin dönüşümü açısından da yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur (Arıkan, 2021, s. 80). Kitap, insanların doğal yaşam üzerindeki olumsuz faaliyetlerini konu alarak, insanların tarımsal alanlardaki zararlı organizmaları ve haşerati kontrol altına alabilmek için tarım ilaçlarının kontrolsüz kullanımına değinmektedir. Bu kontrolsüz kullanımla ilgili olarak eserde; insanlara, yaban

hayatına, özellikle kuş popülasyonu üzerindeki zararlı etkilere değinilir. Ayrıca aynı eserde, çevreye ve ekolojik sorunlara daha önce hiç görülmemiş bir biçimde değinilmiştir.

Carson, kitabında yaşanan durumu şöyle ifade etmektedir:

Bir zamanlar Amerika'nın kalbinde bütün yaşamın çevresiyle ahenk içerisinde görüldüğü bir kasaba varmış. Bu kasaba, ilkbaharda yeşil tarlaların üzerinde beyaz çiçek bulutlarının gezindiği, yamaçlarında meyve bahçeleri ve yeşil buğday tarlalarının oluşturduğu bir satranç tahtasının tam ortasındaymiş. Sonbaharda, meşe, akçaağaç ve huş ağaçları çamların arkasından yanıp parıldayan bir renk cümbüşü yaratmış. Tepelerde tilkiler ulur, geyikler sonbahar sabahlarının sislerinde yarı kaybolmuş halde, tarlalardan sessizce geçerlermiş. Gel zaman git zaman bölgeyi bir acayip afetin karanlığı sarar ve her şey değişmeye başlar. Toplumun üzerine bir uğursuz büyü çöker: Tavuk sürülerini esrarengiz hastalıklar kırıp geçirir, sığır ve koyunlar hastalanıp ölürlür. Her yerde ölümün gölgesi vardır... Sözelimi kuşlar-nereye gitmiş olabilirler... Bahçelerdeki kuş yemlikleri terk edilmiştir... Sessiz bir bahardır bu bahar (Carson, 2004, s. 1,2).

Carson adlı biyoloğun kitabının; toksik ve kontrolsüz pestisit kullanımına ilişkin büyük tehlikeyi açığa çıkararak havayı, toprağı ve suyu etkileyen konularda devrim niteliğinde değişikliklere yol açtığı anlaşılmıştır. Ayrıca aynı kitabın, önemli yasaların oluşmasında büyük katkısının olduğu da anlaşılmaktadır. İlgili yazarın kitabının bu denli etkili olmasının sebebi, yazarın, geniş kitlelere ulaşabilmek adına sanatsal bir anlatım dili kullanmış olmasıdır (Özdağ, 2011, s. 179).

Yukarıda da bahsedildiği üzere *Sessiz Bahar* adlı kitap, 1960'lı yıllar sonrasında birçok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Aynı kitap, değişen ve gelişen doğa algısı ile birlikte çevre sorunlarını kapsayan kaygılara doğru evrilen yeni sanatsal yaklaşımları da beraberinde getirmiştir (Mamur, 2017, s. 1002). Bu sanatsal yaklaşımlar "Arazi Sanatı", "Yeryüzü Sanatı", "Ekolojik Sanat", "Toprak Sanatı", "Çevresel Sanat" gibi farklı isimlerle ortaya çıkmıştır (Arıkan, 2021, s. 77). Bu sanatsal yaklaşımların amacı, doğa ile insan arasındaki bir arada yaşama isteğini tekrar canlandırarak doğayı koruma bilincini geliştirmektir. Bahsi geçen sanatsal yaklaşımların temelini oluşturan adımlar arasında ilk olarak bazı sanatçıların galeri mekânına doğayı birebir taşıması olarak gerçekleşmiştir. Sonrasında ise sanatın ticarileşen sanat anlayışı ortamından çıkartıp, sanat nesnesine yeni bir boyut kazandırarak doğanın içine taşımış olmalarıdır. Diğer açıdan bakıldığında statükonun simgesi olarak görülen müze ve sanat galerilerinden kurtulan sanatçılar, sanatı özgürleştirmiş ve izleyici açısından da erişilebilir kılarak topluma mal ettikleri anlaşılmaktadır (Antmen, 2009, s. 252).

Ekim 1968'de New York'da Dwan Galerisi'nde gerçekleştirilen "*Earth Works*" (*Yeryüzü işleri*) karma sergisi kısa süre sonra sergiye de ismini veren Yeryüzü İşleri ya da Yeryüzü Sanatı ya da Arazi Sanatı gibi çeşitli isimlerle anılacak olan gevşek bir eğilimin ilk tezahürü idi. Gelecekte olacalara zemin oluşturacak olan bu sergiye Robert Smithson Walter De Maria, Denise Openhaim, Micheal Hieizer gibi günümüzde bu meydan okurcasına çıkır açan sanat üretme biçimi ile ilişkilendirilen birçok sanatçı yer almıştı (Brown, 2014, s. 14).

Norbert Lynton ise doğayı gündemine alan yaklaşımlar için “Yapılanlar geçicidir, eserin satılabilmesi mümkün değildir. İnsanların ve maddelerin sömürülmesine karşı; 20.yüzyıl kentinin belirgin özelliği olan inşa etme ve yıkmaya karşı; maddiyata, doğa ve zaman önünde insanın küstahlığına karşı duyulan çarpıcı birer tepkidir” (Lynton, 2015, s. 323) sözleriyle sanatsal yaklaşımları değerlendirmiştir.

“Arazi Sanatı” (Land Art) veya “Yeryüzü Sanatı” olarak bilinen akım 1960’ların sonlarında Amerika’da ortaya çıkmış, Nevada ve California’nın çöllerinde, boş arazilerinde uygulama alanı bulmuştur. Uygulamaları alışlagelmiş sanatsal uygulamalardan farklıdır. Sanatçılar tasarladıkları projeleri duyurmak ve görünür kılmak için fotoğraf ve video ile izleyicilere aktarmaya çalışmışlardır.

Arazi Sanatı’nın en bilindik örneklerini New Mexico, Arizona, Utah ve başka yerlerin çöllerinde mekâna özgü anıtsal ölçekli formlar üretmek için bir yerden diğerine muazzam miktarlarda toprak, kaya, mineral ve insan yapımı nesnelere taşındılar. Bunların birçoğu için birincil dürtü, Modernizmin “beyaz küp” ünden uzaklaşabilmek için, bir yandan da hem doğrudan hem de mecazi olarak “doğaya geri dönme” arzusu bu sanatçıları kapalı mekânlardan dışarıya çıkmaya ve tabiata yönelmeye itti ve bu çoğunlukla günün çevresel endişelerine bir tepkinin sonucuydu (Brown, 2014, s. 14).

Akımın önemli temsilcilerinden Robert Smithson’ın *Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty)*, isimli çalışması ekolojik sanat hareketinin öncüsü ve “Arazi Sanatı”nın ikonlaşmış yapıtlarındandır.

Görsel 13. Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran (*Spiral Jetty*), Great Salt Lake, Utah, 1970
Erişim:24.10.2022, <https://tinyurl.com/yc2z4sh7>

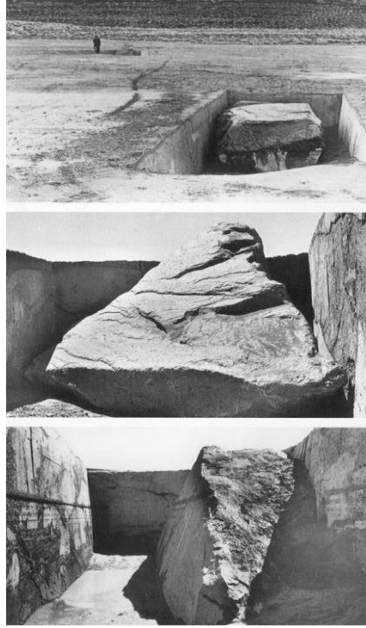
Smithson, *Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty)* adlı çalışmasını 1970'te ABD'nin Utah eyaletindeki Tuz Gölü'nde gerçekleştirmiştir. Çalışma 457 metre uzunluğunda, 4,5 metre genişliğinde olup petrol çıkarmak için kullanılmış ve zarar görmüş alanda gerçekleşmiştir. Kıyıda toplanan yaklaşık 6,650 ton civarında bazalttan, çakıldan, topraktan, tuz kristallerinden, bazalt kayalarından oluşmaktadır. Yapıtın kıyıda göle doğru uzanmış sarmal biçiminin, (saat yönünün tersine) spiral şeklinde yapılandırılmış olduğu anlaşılmaktadır (Antmen, 2009, s. 254). Mevsimsel su seviyesindeki değişimin etkisiyle göl, gölde var olan bakteri ve yosunların sağladığı farklı zaman aralıklarında oluşan kırmızı ve pembe renge de bürünmektedir. Yapının, günümüze kadar geçen sürede, genel hatlarıyla bozulmadan kalabilen nadir eserlerden biri olduğu kabul edilmektedir.

Robert Smithson, sanatçı olmasının yanı sıra aynı zamanda başarılı bir eleştirmen, denemeci ve yazardır. 1960'ların sonlarında yazılarında eklettizm, imgesellik ve ironiyi daha standart halde bir araya getirmiştir. Sanatçı ilk kez Eylül 1968'de *Altforum* dergisinde *Zihnin Tortulaşması: Dünya Projeleri (A Sedimentation of the Mind: Earth Projects)* başlıklı yazısında düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Toprağın yüzeyi ve aklın parçaları sanatın uzak köşelerine dağılabiliyor. Kurgusal ve gerçek çeşitli etkenler bir şekilde birbirleriyle yer değiştiriyor. İnsan toprak projelerine ya da benim "soyut jeoloji" diyeceğim şeye vardığı zaman çamurlu düşünmekten kendini alamıyor. İnsanın akli ve toprak sürekli bir aşınma, erozyon halinde, akıl nehirler soyut kıyıları aşındırıyor, beyin dalgaları düşünce yarlarını çökertiyor, fikirler bilmezlik taşlarına çözülüyor ve kavramsal kristalleşmeler kumlu aklın tortularına dağılıyor. Bu jeolojik kirlilikte geniş hareketler ortaya çıkar ve çok fiziksel bir şekilde hareket ederler. Bu hareket kıpırtısız görünür, ama buzdağı hayalleri altında mantık manzarasını bozar. Bu ağır akış insanı düşünmenin kargaşasının farkına vardırır. Kayma, çökme, çığların hepsi beynin çatırdayan sınırları içinde yer alır. Bütün cisim beyin çöküntüsüne sürüklenir, orada parçacıklar ve fragmanlar katı bilinir hale gelir. Sanatçıyı ağarmış ve çatlamış bir dünya sarar. Bu yıpranma kargaşasını şablonlar desenler, ızgaralar halinde düzenlemek, pek ele alınmamış olan estetik bir süreçtir (Harrison & Wood, 2016, s. 924).

Benzer kaygılara sahip olan akımın öncülerinden Amerikalı sanatçı Michael Heizer de yeryüzünün ıssız arazilerini, çöllerini, mekân olarak seçen ve kayaları kullanan sanatçılardandır. Robert Smithson'la birlikte ortak işler ürettiği bilinmektedir. Sanatçı 1969'da Nevada'nın yamacında yer alan Sierra Dağı'ndan çıkarttığı üç büyük granit kayayı Nevada Çölü'ne taşıtmıştır. Proje dahilinde daha önce zeminde açtığı çukurları betonla sıvalı hale getirerek kayaları içerisine yerleştirmiştir. Sanatçı bu eserin adına *Yerinden Edilen-Yerine Konulan Kütle (Displaced-Replaced Mass)* ismini vermiştir. Sanatçının en ünlü çalışmalarından olan *Çifte Negatif (Double Negative)* adlı çalışması da yine aynı yıl içerisinde uygulamıştır. Sanatçı, Nevada Moapa Vadisi'ndeki kanyonda, proje dahilinde alan patlayıcılarla patlatılarak yaklaşık 240.000 ton çöl kumtaşı çıkartılmıştır. Böylelikle

sanatçı arazide yaklaşık 9 metre genişliğinde 15 metre derinliğinde ve 90 derecelik açıyla iki uzun kalın bir doğrusal hacim oluşturmuştur (Yılmaz, 2013, s. 313). “Bu heykeli oluşturmak için hiç materyal toplanmadı, bir araya getirilmedi, aksine materyal ortadan kaldırıldı. Orada hiçbir şey yok fakat yine de bu bir heykel diyen Heizer’in bu çalışması sanat müzesi direktörü Michael Govan’a göre heykel tarihine meydan okumayı içermektedir” (Işık, 2015, s. 27).

Görsel 14. Michael Heizer *Yerinden Edilen-Yerine Konulan Kütle (Displaced-Replaced Mass)* Nevada, 1969, Erişim:27.10.2022, <https://tinyurl.com/4zu4xuht>

Görsel 15. Michael Heizer *Çifte Negatif (Double Negative)* Nevada, 1969, *Havaya Kaldırılmış Kütle (Levitated Mass)* Los Angeles, 2012 Erişim:27.10.2022, <https://tinyurl.com/4zu4xuht>

Sanatçının diğer çalışması ise *Havaya Kaldırılmış Kütle (Levitated Mass)* isimli çalışmasıdır. Sanatçı bu uygulamasını, Los Angeles County Sanat Müzesinin uygun bir alanında gerçekleştirmiştir. Alanda oluşturulan 141 metre uzunluğunda beton rampanın üst tarafı çelik raflarla cıvatalanarak proje dahilinde hazır hale getirilmiştir. Sanatçı sonrasında hazır hale gelen rampanın üst tarafına 340 ton ağırlığındaki granit kayayı yerleştirerek eserini kalıcı hale getirmiştir (Arquitasa, 2022).

Aynı sanatçının 1971 yılında başladığı ve 51 yıldır üzerinde çalıştığı *Kompleks Kent (Complex City)* isimli çalışması tamamlanmış 2 Eylül 2022 yılında ziyarete açılmıştır. Yapı (5 kompleks olarak) yaklaşık 2 kilometre uzunluğunda ve 800 metre genişliğinde bir uzantıya sahip olduğu için bugüne kadar yapılmış en büyük heykel olarak anılmaktadır. “Yapının her biri yüzlerce tonu aşan ve yükseklikleri 20 metreyi bulan dikdörtgen ya da üçgen yüzeyli devasa taş bloklarından oluşmaktadır” (Işık, 2015, s. 27). Alanda blokların neredeyse çoğunluğu, geometrik formlar, höyükler, çukurlar, duvarlar ve diğer bağımsız yapılardan oluşturulmuştur.

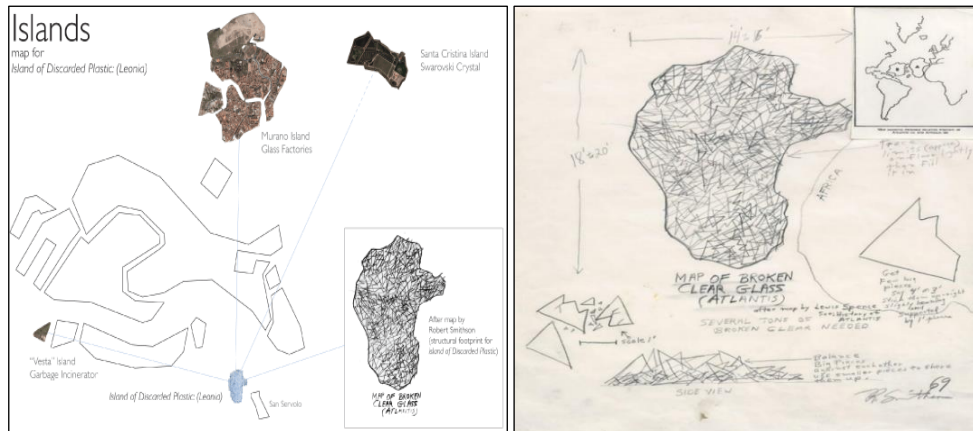

Görsel 16. Michael Heizer “*Kompleks Kent*” (*Complex City*) Orta Doğu-Nevada, 1972-2022
Erişim: 27.10.2022, <https://tinyurl.com/4zu4xuht>

Yukarıdaki örneklerden de anlaşıldığı üzere sanatçılar, doğadaki geniş arazileri, kendilerine özgü belirli bir kavram içerisinde yorumlamışlardır. Sanatçılar insanların doğa ile tekrar iletişime geçmesini ve doğaya ve çevreye karşı duyarlılığı artırmayı amaçlamışlardır. Bu anlamda en önemli Arazi Sanatı sanatçıları: “Amerika’da Robert Smithson, Michael Heizer, Alice Aycock, Christo, Nancy Holt, Walter De Maria, Mary Miss, Dennis Oppenheim, Michael Singer, Mel Chin, James Turrell, Ana Mendieta, Alan Sonfist, Avusturya’da Christian Phillip Müller, Hollanda’da Jan Dibbets, İngiltere’de Richard Long, Hamish Fulton, Andy Goldsworthy” (Antmen, 2009, s. 251) olarak sıralanabilir.

Sanatçılar her ne kadar çevreci bir sorumluluk bilinci ile yaklaşıp doğayı sanatın merkezine koysalar da yapılan uygulamalarda doğayı kontrol altına alma çabaları, endüstriyel dönemi karakterize eden istila ve sömürü fikirleriyle paralellikler taşımaktadır. Çoğu sanatçı çevreyi sanat yapıtına dönüştürme düşüncesiyle sorumsuzca müdahalelerle yeniden biçimlendirerek adeta doğa sadece onlara aitmişçesine kendi sanatsal egoları için kullanarak ona zarar vermişlerdir. Bu durum çevre bilincinin oluşması ile birlikte bazı arazi sanatçılarının eserleri protestoların hedefi haline getirmiştir.

Robert Smithson 1970 yılında uygulamayı düşündüğü “Kırık Cam Adası” (*Island of Broken Glass*) isimli projesi için Nanaimo yakınlarındaki küçük kayalık bir adayı seçmiştir. Proje, yaklaşık doksan ton yeşilimsi renkteki kırık camın dökülmesiyle tüm adayı kaplamayı içermektedir. Sanatçı camın keskin kenarlarının birkaç ay içinde pürüzsüz bir şekilde aşınacağını öngörüyordu. Proje vahşi yaşam habitatına zarar vereceği gerekçesiyle büyük bir ekolojik tartışmaya yol açmış, durdurulmuştur (Stankievech, 2022).

Görsel 17. Robert Smithson’un 1970’de Uygulamayı Düşündüğü “Kırık Cam Adası” (*Island of Broken Glass*) Erişim: 02.11.2022, <https://tinyurl.com/2p92hk5p>

Robert Smithson 1969 yılında büyük ölçekli toprak işlerinin ilkinin Roma'da bir taş ocağının dik yamacında bir kamyon dolusu sıcak asfaltı döktürmesiyle gerçekleştirmiştir. Dökülürken soğuyan ve sertleşen eserin ismini ise “*Asfalt Akışı*” (*Asphalt Rundown*) olarak belirlemiştir (Holt/Smithson, 2022). Üç ay sonra, ikinci denemesi olarak “*Dökülen Tutkal*” (Glue Pour) isimli çalışmasında ise bir varil yapıştırıcıyı çamurlu bir yokuştan aşağı dökmüştür. Sanatçının her iki çalışmasında da tonlarca hidrokarbon içeren asfaltı ve kimyasal içerikli tutkalı doğaya dökmüş olduğu incelenmiştir.

Görsel 18. Robert Smithson 1969'da Uyguladığı “*Asfalt Akışı*” Roma Taş Ocağı, Erişim: 01.12.2022, <https://tinyurl.com/3ps3dxxh>

Görsel 19. Robert Smithson “*Dökülen Tutkal*” Uygulaması, 1969 Erişim: 01.12.2022, <https://tinyurl.com/5n6j5b5b>

Smithson'a ait yukarıda örneklendirilen uygulamalar çevre sakinleri tarafından büyük çevresel tehdit olarak görülmüştür. Uygulamaların doğanın gelişimini engelleyerek onu yok ettiği ve çöl kaplumbağası gibi nesli tükenmekte olan türleri tehdit edebileceğini iddia edilerek geri dönüş alınsa da izin alınarak uygulamalarını gerçekleştirilmiştir (TheArtStory, 2016).

Arazi sanatçısı Jean Verame, Cevennes Dağları'nda taş boyama serüvenine daha sonra boyama tabancası yardımıyla devam etmiş ve büyük kayaları hedef alarak gerçekleştirdiği sayısız uygulamalarla kayalıkları ve taşları kilometrelerce kutu boya, spreyle boyamıştır. Çoğu boyanın yapımında kimyasal içerikli ağır metaller ve diğer zehirli kimyasallar kullanıldığı bilinmektedir. Yağmur, kar gibi mevsimsel geçişlerdeki yağışlarla kimyasalların doğal toprağa karışacağı toprakta bulunan bitki ve vahşi hayvan türlerini olumsuz etkileyeceği muhtemeldir.

Görsel 20. Jean Verame, Cevennes Dağları'nda Taş, Kaya Boyamaya Uygulamaları, Erişim:01.12.2022, <https://tinyurl.com/29tvwnpw>

Arjantinli ressam Nicolas Garcia Urriburu su kirliliğine dikkat çekmek amacıyla bugüne kadarki büyük ve en iddialı tablosunu Venedik Büyük Kanalı'nda gerçekleştirmiştir. 1968 yılında sanatçı gondol yardımıyla 30 kilogram fluorescein isimli organik ve boyama özelliği

olan bir maddeyi kanala dökerek suyu yeşile boyamıştır. İzin alınmadan gerçekleştirilen sanatsal faaliyette sanatçı kısa bir süre tutuklu kalmıştır (Schwaller, 2022). Boyanın kimyasal içerikli olup olmadığı tartışılrsa da, kullanılan boya toksik olmasa dahi doğal bir su yatağına yapay bir madde atılmış olması yeterlidir. Yukarıdaki örneklerle de anlaşıldığı üzere bazı sanatçıların yaptığı uygulamalar, doğayı koruma ve sahip çıkma anlamına tamamen ters düşmektedir.

Görsel 21. Nicolas Garcia Uriburu Büyük Kanal'ın Renklendirilmesi, Venedik, 1968 Erişim: 31.10.2022, <https://tinyurl.com/2ah5a5be>

Danimarkalı sanatçı Marco Evaristti 2004 yılında, 3.000 litreye yakın kırmızı kimyasal boyayı üç itfaiye hortumu ve yirmi kişilik ekibi ile Grönland'daki bir buzulu kırmızıya boyamıştır. Amacı, çevre kirliliğini protesto etmektir. Aynı uygulamayı 2007'de Haziran ayında Mont Blanc'ın zirvesinde yapmaya çalışırken tutuklanmıştır. Kamusal alana işgal etme olarak algılanıp ceza alan davranış, sanat adına doğayı bu şekilde sahiplenip dönüştürmeye insanın ne ölçüde hakkı var sorusunu da gündeme taşımıştır (Kavrakoğlu, 2017).

Arazi sanatçısı Jean Verame'de olduğu gibi bu sanatçı da kimyasal içerikli ağır metaller ve diğer zehirli kimyasallar kullanmıştır. Kimyasalların zamanla doğal okyanusa karışması, suda bulunan bitki ve hayvan popülasyonlarını olumsuz etkilemesi muhtemeldir.

Görsel 22. Marco Evaristi, “İsimsiz”, Grönland 2004 Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/ycyh82rp>

Arazi Sanatı, sanat tarihinde doğayı konu edinen ilk sanatsal harekettir. Sanatçılar, düzenlemelerini yaratmak için izole edilmiş alanlar aramak üzere çölleri ve dağları dolaşmışlardır. Bu anlamda sanatçılar açık alan uygulamalarında bazen kirli alanları dönüştürmek için alandaki toprak, kaya, çakıl vb. materyalleri kullanarak doğal formları estetik bir forma dönüştürmüş ve tüm dünyaya göstermişlerdir.

Sanatta “doğayı aşma” yerine “doğayı kabullenme”, modernizmin sınırları dışına çıkma demektir. Ancak bunun eski manzara geleneğinden çok başka bir şey olduğu da ortadadır. Çünkü burada gerçekleşen hadise, doğanın bir manzaraya dönüştürülmesi değil, tam tersine, manzaranın doğaya, doğanın da sanat yapıtına dönüşmesidir. Bu ise, doğadaki her şeyin sanatsal göstergeler haline gelmesi demektir (Yılmaz, 2013, s. 324).

1960’larda başlayan ve günümüze kadar uzanmakta olan bu süreçte gelişen ve değişen çevre algısı, ekosistemi içeren, çevre sorunlarını kapsayan kaygılara doğru evrilen çok farklı sanat oluşumlarını da birlikte getirmiştir (Mamur, 2017, s. 1002). Bunlar: Eco-sanat, Yeşil Sanat, Doğadaki Sanat, Hava Sanatı, Restorasyon Sanatı, Sürdürülebilir Sanat gibi isimlendirmelerle geçen sanatsal oluşumları günümüze yakın çağdaş aktivist yaklaşımlar olarak görmek mümkündür (Ataseven, 2016, s. 272). Bu sanat oluşumları kendi içlerinde farklılıklar gösterse de çevre bilincini oluşturmak ve insan, doğa arasındaki ilişkiyi canlandırma anlamında benzer kaygılara sahiptir. Günümüzde konu bahsi geçen bu sanatsal oluşumların hepsini içine alan şemsiye bir terim olarak genellikle Ekolojik Sanat veya Eco-art gibi isimlendirmelerinin kullanıldığı görülmektedir (Mamur, 2017, s. 1002).

Ekolojik sanat çalışmaları geleneksel sanat üretimi ve kurumsallaşmasının sınırlarını aşarak yaşayan bir ekosisteme odaklanır. Günümüzde yaratıcı bir şekilde ekolojik sorunları çözmeye çalışan dünya çapında bir sanatçı hareketi bulunmaktadır. Sanatçılar, mimarlar, planlamacılar, sosyal bilimciler, biyologlar, bilim adamları, botanikçiler ve topluluklar ile iş birliği içinde çalışarak projeler üretmektedir. Ekolojik sanatın temel vurgusu, restorasyon, geri dönüşüm, yenilenme ve bölgesel mekâna özgü projelerle kirlenmiş ve hasar görmüş alanların tekrar kazanılması üzerinedir (Aydın & Zümrüt, 2013, s. 60).

Ekolojik sanat; çağın en güncel sorunlarından olan iklim değişikliği ve doğal kaynakların

azalması, bitki ve hayvan türlerinin yok olması, su krizi, israf-açlık, geri dönüşüm, enerjinin kötü kullanımı gibi benzeri konularda sanatsal üretimler gerçekleştirir. İklim değişimi, fosil atıklar, çöpler, doğal kaynaklar, sürdürülebilirlik, kaos gibi insanı bağlayan ekolojik konular, ekolojik sanatın da konuları arasındadır. Ekolojik sanatla özdeşleşen sanatçılar, doğanın içerisinde, (ormanlık alanlar, nehirler, dağlar, çöller vb.) zarar görmüş ve görmeye devam eden alanları atölyesi haline getirmişlerdir (Kirazcı, 2018, s. 2).

New York'ta yaşayan Betty Beaumont sosyal yapıları, çevreyi, araştıran bir sanatçıdır. Çalışmalarının çoğu, sosyal yapılar ve bunların altında acı çeken doğa, kültürler ve insanlar üzerine araştırmaya dayalıdır. Sanatçının uzun vadeli projelerinden en büyüğü olan “*Ocean Landmark*” projesidir. Bu proje 1980’de aşırı avlanmanın ve kıyı su yollarının atık bertaraf alanı olarak kullanılmasının zararlı etkilerine karşı koymaya yardımcı olan bir su altı heykeli niteliğindedir. Sanatçı, Ohio'daki bir hidroelektrik santralinden işlenmiş kömür atıklarını dikdörtgen bloklara dönüştürmek için bilim insanlarıyla çalışmaya başlamıştır. Pennsylvania'daki bir beton fabrikasında dökülen yaklaşık 500 ton kömür uçucu kül bloğu, 1980 yılında New York Limanı'ndan mavnalarla Atlantik Okyanusu'ndaki kıta sahanlığında taşınmıştır (Blandy, Congdon, & Krug, 1998, s. 238). Fire Island Ulusal Deniz Kıyısı açıklarında büyük bir höyük oluşturmak için deniz tabanına bırakılmıştır. Ayrıca projenin ilk büyük ölçekli ıslah projelerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Sanatçı yaptığı ekolojik sanat eseri ile yaşam alanları, biyolojik çeşitlilik ve endüstriyel atık ürünleri gibi toplumsal sorunların çözümlerini irdelemiştir. Yıllar geçtikçe, sade bloklar, balıklarla dolu zengin bir ekosistem olan yemyeşil bir alana dönüştüğü anlaşılmıştır. Projenin başarısı, Ulusal Oşinografi ve Atmosfer İdaresi tarafından bir ‘balık cenneti’ olarak listelenmesini sağlamıştır (Kemp, 2004).

Görsel 23. Betty Beaumont “Ocean Landmark Projesi” Atlantik Okyanusu 1980 Erişim: 08.12.2022, <https://explorationsin.wixsite.com/oceanspace/copie-de-template-artists-1-marco-d>

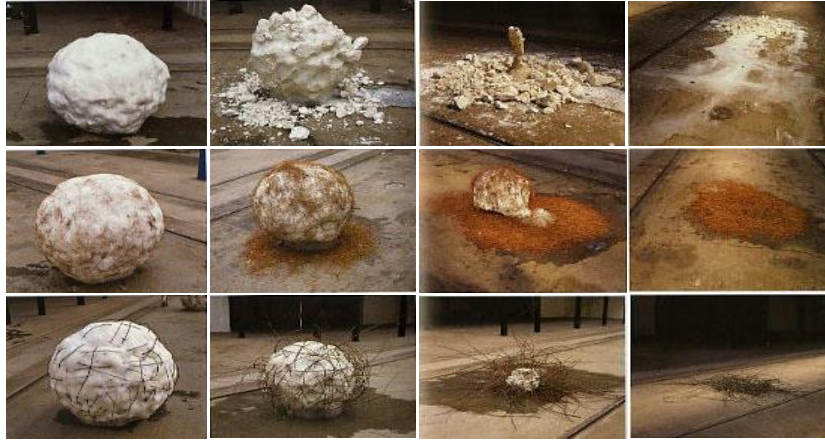
Ekolojik sanatın öncü isimlerinden Joseph Beuys'un "7.000 Meşe, 7.000 Bazalt" projesinin temelinde zamana dayalı çevrecilik ve eko-kentleşme (süreç) çalışması olduğunu göstermektedir. İnsanların doğada yarattığı tahribata dikkat çekmek amacıyla, 1982'de Almanya'nın Kassel kentinde (gönüllülerin yardımıyla) gerçekleştirilen 7. Documenta etkinlikleri kapsamında başlamıştır. Sanatçı kente 7.000 meşe fidanı dikilmesini hedefleyerek proje dâhilinde her ağacın yanına yaklaşık 1,20 cm yüksekliğinde bazalt sütunlar yerleştirilmiştir. Kullanılan ağaçların %60 çeşitli meşe türleriyken; diğubudak, kestane, karaağaç, alıç, akasya, akçağaç ve ceviz dâhil olmak üzere on beş başka tür de dâhil edilmiştir. İlk fidanı sanatçı bizzat dikmiştir. Daha sonra kentin cadde ve sokaklarında, parklarda insanlar büyük bir istekle çalışarak kenti değiştirmiş, ona yeniden hayat vermişlerdir. Bazalt taşı durağanlık, sağlamlık ve katılığı, çok yavaş büyüyen meşe ağacı ise zamanla serpilip gelişen doğal ve toplumsal varlığı simgelenmektedir. Bu gerek toplumsal katılım gerek zaman ve mekâna yaygınlığı açısından Joseph Beuys'un en kapsamlı çalışması olarak değerlendirilmektedir. Haziran 1987 yılında Documenta 8'in açılışında, Joseph Beuys'un ölümünden yaklaşık on sekiz ay sonra Joseph Beuys'un oğlu Wenzel son ağacı dikmiştir ve buradan Documenta 8'in resmi olarak sona ermiş olduğu anlaşılmaktadır (Şahin & Arat, 2022, s. 238).

Görsel 24. Joseph Beuys "7.000 Meşe, 7.000 Bazalt Projesi" 1982'de Almanya, Erişim: 06.12.2022, <https://tinyurl.com/3tdtrk8a>

Hem heykeltıraş hem de fotoğrafçı olarak çalışan Andy Goldsworthy, manzaranın değişeceğinin farkında olarak düzenlemelerini sıradan doğal materyallerle kaya, buz, yaprak veya dalları kullanarak çalışmalarını fotoğraf veya video aracılığıyla belgelemektedir.

Sanatçı “*Kartopu*” adlı çalışmasını gerçekleştirmek için öncesinde İskoçya’da kış mevsiminde kartopları hazırlanarak hazır halde soğuk hava deposunda bekletilmiştir. Sanatçı 2000 yılının yaz mevsiminde, İskoçya’dan soğutmalı kamyonlarla getirttiği yaklaşık her biri 1 ton ağırlığında 2 metre çapında olan 13 kartopunu Londra’nın belirli yerlerine koymuştur. Projenin küresel ısınmaya dikkat çekmek için tasarlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Her bir kartopunun içinde, ince dallar, çakıl taşları, koyun yünü, dikenli teller gibi malzemeler yerleştirilmiştir. Aslında yerleştirilen bu materyaller kar eridikçe ortaya çıkarak kendini göstermeye başlamıştır (Oğuz, 2015 , s. 56), (IvyPanda, 2020).

Görsel 25. Andy Goldsworthy, “*Kartopu*”, 2000, Londra Erişim: 06.12.2022, <https://tinyurl.com/2s46642x>

Görsel 26. Andy Goldsworthy, “*Kartopu*”, Erime Aşamaları 2000, Londra Erişim: 06.12.2022, <https://tinyurl.com/yckupb82>

Ekolojik sanatçı Olafur Eliasson’ın çevresel sanat hareketinin merkezinde yer alan yapıtları, genellikle güçlü mesajlar içermektedir. Sanatçının 2003 yılında Tate Modern’in Türbin Salonu’nda gerçekleştirdiği “*Hava Durumu Projesi*” isimli çalışması sanat eleştirmenlerince takdir edilmiştir. Sanatçının çalışması o güne kadar yapılmış en büyük iç

mekân enstalasyonu olma özelliğini taşıırken aynı zamanda iki milyon izleyici tarafından görülmesiyle de sanat tarihinde yerini almıştır (Aksoy, 2022, s. 48). Sanatçı yaklaşık 200 tek frekanslı ışıkla arkadan aydınlatılan yarım daire ve onun yansıması, odaya yayılan yapay sisin içinden görülen devasa, kapalı bir gün batımı görüntüsünü yaratmıştır. Ayrıca çok bilinmese de sanatçının eriyen buzullara karşı uyarıda bulunmak için Grönland’da açıkta yüzen 80 tonluk 12 buzul parçasını, 21. BM İklim Değişikliği Taraflar Konferansı (COP21) kapsamında iklim değişikliğine dikkat çekmek için Paris’te ünlülerin anıt mezarlarının bulunduğu Pantheon binasının önüne yerleştirmiştir (Arslan & Yalçın, 2015). ‘Buz Saati’ adını verdiği sanat enstalasyonu ile sanatçı aslında zamanın tükenmekte olduğunu göstermek için saat şeklinde 12 buz bloğunu konumlandırmıştır. Buzların erime hızı, acilen harekete geçilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sanatçı izleyiciye buzulların eridiğini gösterirken bir yandan da izleyiciyi eyleme davet etmiştir. Sanatçının gerçekleştirdiği çalışmaları “...kolektif olarak dur dememiz gereken ve aciliyeti en yüksek konumuz olan iklim krizini somutlaştırır. Bizi bilimin ve sanatın aracılığı ile politikanın alanına davet eder. Başka canlı türleri ve varoluşlarla karşılaşma anları yaratarak benmerkezci bir bireycilik olgusundan çıkıp kolektif tepkinin olasılığını düşünmeye çağırır” (Aksoy, 2022, s. 55).

Görsel 27. Olafur Eliasson “*Hava Durumu Projesi*”, Tate Modern’in Türbin Salonu Lodra, 2003. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/3euj2zc4>

Görsel 28. Olafur Eliasson “*Buz Saati Projesi*” Place du Pantheon, Paris, 2015. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/4p3mdaz4>

Ekolojik sanat hareketinin öncüleri olarak görülen Newton ve Helen Mayer Harrison çifti de, ekolojik sorunları ele almışlardır. Biyoçeşitliliği ve toplum gelişimini destekleyen fikirleri ve çözümleri ortaya çıkarmak için biyologlar, ekolojistler, mimarlar, sanatçılar ve şehir planlamacıları ile birlikte uzun yıllar çalışmışlardır. Yapılan çalışmalar, ekolojik sorunlara çözüm önermeyi içermektedir. Sergiler için görsel sunum büyük ölçüde haritalardan, görsel-işitsel çizimlerden ve yazılı beyanlardan oluşmaktadır. Havza

restorasyonu, kentsel yenileme, tarım ve ormancılık konularına odaklanmışlardır (Lebowitz, 2009). Sanatçılar bu durumu “Çalışmamız, karşıt inançların veya çelişkili metaforların sonucu olarak çevremizde bir anormallik algıladığımızda başlar. Gerçekliğin artık kusursuz görünmediği ve inancın maliyetinin çok yüksek olduğu anlar, önce zihinde olmak üzere yeni alanlar yaratma fırsatı sunar” (Harrison, 2022) sözleriyle ifade etmektedir.

Görsel 29. Helen & Newton Harrison, Greenhouse Britain Triptych, 2007 Erişim:08.12.2022, <https://tinyurl.com/3tzv8ec>

Brezilyalı sanatçı Nele Azevedo, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusuna dikkat çekmek için “Eriyen Adam Projesi” ile 20 cm uzunluğunda 1000 adet, insan figürlü buzdan yapılmış heykelleri 2009 yılında Berlin, Gendarmenmarkt Meydanı’ndaki merdivenlere yerleştirerek sergilemiştir. Buz heykellerin dış ortam sıcaklığından erimeye başlamasının ardından yarattığı algı, dünya genelinde de büyük ilgi görmüştür. İzleyicilerin gözü önünde 30 dakika içerisinde eriyen bu adam figürleri, kamuoyu tarafından ilgi görmüş ve küresel ısınma ile ilgili dikkat çekici bir gösteri hâlini almıştır (Türe, 2014, s. 229).

Görsel 30. Nele Azevedo “Eriyen Adam Projesi”, Berlin 2009, Erişim: 10.12.2022, <https://tinyurl.com/2ewyy568>

İngiliz heykeltıraş sanatçısı Mark Coreth, küresel ısınma ve buzulların erimesine dikkatleri çekmek için “*Buz Ayısı Projesi*”ni başlatmıştır. Aralık 2009 yılında Danimarka’nın Kopenhag kentinin merkezindeki Nytorv Meydanı’nda 1,8 metre yüksekliğinde Buz Ayısı sergisini gerçekleştirmiştir. Sanatçı öncesinde kutup ayısını buzdan hazırladığı heykelin iç kısmına hayvanla aynı ölçülerde hazırlamış olduğu bronz iskeleti yerleştirmiştir. Heykelin zamanla erimesiyle iç kısmında var olan iskelet yavaş yavaş görünür hale gelmiştir. Sanatçı aslında bu projesinde kutuplarda yaşamını sürdüren kutup ayılarının küresel ısınma yüzünden yavaş yavaş yok olduğunun mesajını vermektedir (Biologicaldiversity, 2009).

Görsel 31. Mark Coreth “*Buz Ayısı Projesi*” Trafalgar Meydanı Londra İngiltere, 2009. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/3prevjx8>

Görsel 32. Mark Coreth “*Buz Ayısı Projesi*” Nytorv Meydanı Kopenhag Danimarka 2009. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/y9mdscub>

Sanatçı Vincent J.F Huang “*İntihar Penguenleri*” isimli bu sanat eseri İngiltere’nin başkenti Londra’daki Milenyum Köprüsü’nün altında yer almaktadır. Sanatçı sanat eserinde küresel ısınmanın günümüzde yüzleşmemiz gereken bir sorun olduğunu kanıtlar niteliktedir. Sanatçı küresel ısınmayı düşünmemize neden olan bir sanat eseri gerçekleştirmiştir. Sanatçı, doldurulmuş bir kutup ayısını ve iki cam pengueni intihar etmiş gibi boyunlarından asılı olarak sergilemiştir. Sanatçının mesajı oldukça anlaşılır niteliktedir (Ho, 2010).

Görsel 33. Vincent J.F. Huang “İntihar Penguenleri” Milenyum Köprüsü Londra 2010. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/4yef7uhr>

Alman sanatçı Wolfgang Stiller’in 2012 yılında düzenlenen Uluslararası Kathmandu Sanat Festivali’ne katılmıştır. Yaklaşık 1,5 metre yüksekliğindeki arka arkaya sembolik olarak düzenlenmiş “Kibrit Çöpü Adamlar” isimli projenin ana yapısı ahşap malzemeler oluşturmaktadır. Sanatçının ağırlıklı olarak heykel çalışmaları, küresel ısınma üzerinde insanoğlunun etkisinin algılanması yönünde katkı sunan çalışmalardandır (Türe, 2014, s. 230).

Görsel 34. Wolfgang Stiller “Kibrit Çöpü Adamlar” Uluslararası Kathmandu Sanat Festivali 2012. Erişim: 11.12.2022, <https://www.wolfgangstiller.com/en/>

Dünya üzerinde küresel ısınmayla ilgili yapılan genel sanat faaliyetlerine bakıldığında küresel ısınma ve iklim değişikliği konusundaki vurgusuyla Venedik Bienali de önemli bir örnek olmaktadır. Bienaldeki Tuvalu Pavyonu’nda dikkatleri üzerine çeken ve genel anlamda büyük ilgi uyandıran çalışma ise Vincent J.F. Huang tarafından sergilenen “Uygurlık Uğruna” isimli eseridir. Petrol çıkartılmasında at başı adı verilen mekanik sistemi kullanarak petrol pompasının bir ucunda Tuvalu’nun sembolü olan ölü bir deniz

kaplumbağası, diğer uç kısmında tek bacağından aşağıya doğru sarkıtılmış bir sığır uygulamasıyla, izleyenlere petrol elde etmek adına kaybettiklerimizin farkındalığını oluşturmak istemektedir (Türe, 2014, s. 228). Sanatçının eseri yerleştirmesi modern birinci dünya ülkeleriyle özdeşleştirilen ve kapitalist kültürü temsil eden petrol çıkarma makinesi, bu modern yaşam tarzının peşinde koşan insanların, hayvanların hayatını nasıl tehlikeye attığını gözler önüne sermektedir.

Görsel 35. Vincent J.F. Huang “Uygarlık Uğruna” 55. Venedik Bienali 2013. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/4rr7srp4>

İtalyan sanatçı Lorenzo Quinn, “Destek” adlı çalışmasıyla medyada büyük ilgi görmüştür. 2017 Venedik Bienali sırasında sergilenen bu sanat eseri, Venedik'teki Büyük Kanal'dan yükselen mermer beyazı 9 metre boyunda iki el Ca' Sagredo otelini desteklemek üzere sudan çıkmaktadır. Sanat eseri iklim değişikliği tehdidine karşı bir uyarı mesajı niteliğindedir. Sanatçı Venedik'in deniz seviyesinin yükselmesi gerçekleşirse büyük tehdit altında olduğu öngörerek yaptığı eserle kamuoyunun dikkatini çekmeye başarmıştır (Artsper, 2021).

Görsel 36. Lorenzo Quinn, “Destek” İsimli Çalışması Venedik 2017. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/4p3mdaz4>

Benzer örnekler Türkiye’de de gerçekleştirilmiştir. Özellikle İzmir Enternasyonal Fuarı’nın 77.sinde ana tema olarak iklim değişikliği ve küresel ısınma belirlenmiştir. Ayrıca Ankara Ticaret Odası öncülüğünde, 2022 tarihinde Ankara Ticaret Odası Congressium’da “*EKO İKLİM: Ekonomi ve İklim Değişikliği Zirvesi/Fuarı*” gerçekleştirilmiştir. Fuarlarda karikatür ve fotoğraf sanatçıları küresel ısınmayı kendilerine has biçimde yorumlamışlardır.

Sanatçı Yücel Dönmez, dünyada kar üzerine resim yapan ilk sanatçı olarak bilinmektedir. Türkiye’de ilk Land Art çalışmasını 1974 yılında Altıparmak Dağlar ile Kuartet Vadisine koyduğu 11 kaya heykeliyle gerçekleştirmiştir (Turkishartmarket, 2015).

Görsel 37. Yücel Dönmez “*Doğa Düzenlemesi*” Kaçkar Dağları Rize- Artvin Sınırları 1974, Erişim: 19.03.2023, <https://tinyurl.com/584ah39e>

Sanatçı, ilerleyen zamanlarda kendi geliştirdiği üslupla çalışmalarını gerçekleştirerek Land Art’ın 40. yılını Antalya’nın Akseki ilçesinde “*Kar Resmi*” projesi adı altında, farklı sanat dallarından da katılım sağlayan konuk sanatçılarla çevreye duyarlı, doğaya zarar vermeyen toprak boyalar kullanarak projeyi gerçekleştirmiştir.

Sanatçının kullanmış olduğu toprak boylarla ilgili detaylı bilgi alabilmek için iletişim sağlanmıştır. Sanatçıya “Bu proje kapsamında kar eridikten sonra kullandığımız toprak boyların doğaya herhangi bir tahribatı olup olmadığını denetleyen bir gözlem çalışması yapıldı mı? sorusu soruldu. Sanatçı, doğaya zararı olmayan su bazlı toprak boylar

kullandığını daha sonra bölgede gözlem yapıldığını ve herhangi bir tahribatın olmadığını ifade etti. Sanatçı, ABD’de Chicago eyaletinde yapmayı planladığı iki çalışma için Doğa Koruma ve Parklar Müdürlüğüne toprak boyaların incelenmesi sonrası boyaların zararsız olduğunun anlaşıldığının ve izin alınarak çalışmanın gerçekleştirildiğini belirtti. Ayrıca, sanatçı bu toprak boyaların Olimpiyatlarda ve Kış Oyunlarında organize edilen kayak yarışmalarında bölgeyi belirlemek veya çizmek için uzun yıllardır kullanıldığının altını da çizdi (Dönmez, 2023). Sanatçının kullandığı toprak boyalar kimyasal içerikli olmasa dahi o alandaki doğal görünümü bozulmakta sanat adı altında yapılan bu uygulamada yapay bir görünüm sunmaktadır. Kar eridiğinde boyalar toprağa karışacaktır. Sonrasında uygulama alanı tahribat olma ihtimaline karşı belli zaman aralıklarında gözlenmelidir.

Görsel 38. Yücel Dönmez “*Kar Resmi*” Antalya-Akseki 2013. Erişim: 19.03.2023, <https://tinyurl.com/584ah39e>

Erzurum Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mehmet Kavukçu 2015 yılı ocak ayında zor iklim şartlarında gerçekleştirdiği “*Fırtınayı Yaşamak*” adlı performans çalışmasının üçlemeden oluştuğunu belirtmiştir. Sanatçının söylemiyle birincisi “*Fırtınaya Durmak*”, ikincisi “*Renkli Fırtına*”, üçüncüsü ise “*Fırtına Sessizliği*” ismini taşımaktadır (Türkiyegazetesi, 2017). Sanatçı haber ajansına verdiği röportajda “İnsanların hayatında da bazen fırtınalı günler vardır. Türkiye’yi etkisi altına alan zor iklim koşullarında sanat yoluyla hayatı yeniden yorumladım. Siyah renkli kurdeleler, sırtımızdaki geçmişe göndermeler yapıyor. Fırtınaya karşı koştuğumda nefesim kesiliyordu” (Haberler, 2015) söyleminde bulunmuştur.

Görsel 39. Mehmet Kavukçu, “*Fırtınayı Yaşamak*”, Erzurum 2015. Erişim: 11.12.2022, <https://tinyurl.com/4mryu4cm>

1979 İstanbul doğumlu ressam Neslihan Yetişkin, uzun araştırmalar sonucunda bir araya getirdiği kahve, kök boya, kumaş gibi doğal malzemelerle çevreye ve doğaya zarar vermeden ekolojik sanat örneklerini tuvallerine yansıtmaktadır. Sanatçı ile yapılan bir röportajda “Hepimizin geleceğe karşı sorumluluğu olduğu gibi benim de doğaya ve yaşama karşı sorumluluklarım var. Çevre değerlerine bağlı bir yaklaşımla, atık gibi görülen malzemeleri yeniden değerlendirerek belli başlı çıkış noktalarını sanat aracılığı ile anlatmak benim üslubum. Bu kavramlar genel olarak ekolojik sistemi bozmadan kendi içinde kaynakları kullanarak üretmek, tüketmeden dönüştürmek yaklaşımlarını içerir” (Ayyıldız, 2021) söyleminde bulunmuştur.

Görsel 40. Neslihan Yetişkin “*Hayvan Serisi*” Tuval Üzerine Doğal Boya 2022. Erişim:23.03.2023, <https://tinyurl.com/uvp8nezz>

Katie Paterson 2007 yılında Londra’da Slade Sanat Okulu’nda öğrenci olduğu dönemde mezuniyet çalışması olarak gerçekleştirdiği “*Vatnajökull Sesi*” isimli projesi ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Sanatçı beyaz neonla yazılmış olan telefon numarasını duvara monte ettirerek sabitlemiştir. Proje kapsamında İzlanda’da Jökulsarlon lagününde bir buzulun altına yerleştirilen mikrofon sayesinde numarayı arayan kişilere eriyen buzun sesinin dinlettirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda 1930’dan beri numarayı arayan kişiler Avrupa’nın en büyük buzulunun azar azar eriyen sesini ve buzul parçalarının çatırtılarını duyabilmekteydiler. Proje kapsamında telefon hattını kırk yedi ülkeden on bin civarında kişi aramıştır (Brown, 2014, s. 78).

Görsel 41. Katie Paterson, “*Vatnajökull*”, Eriyen Buzun Sesi Londra 2007 Erişim: 22.03.2023, <https://tinyurl.com/2vm8b5yp>

David Buckland, çevre konularındaki uluslararası farkındalığı arttırmaya kendini adanmış bir sanatçıdır. Buckland, bilimsel araştırma temelleri üzerine kurulu sanat üretimini teşvik etmek ve iklim bozulmasına karşı uluslararası farkındalık oluşturmak amacıyla, Cape Farewell, projesini başlatmıştır. Bu proje kapsamında sanatçıları, bilim insanlarını ve eğitimcileri bir araya getirerek 140’ın üzerinde sanatçı ile birlikte Güney Amerika’da yer alan And Dağları, İskoç adaları ve Kuzey Kutbu buzullarına düzenlenen keşif yolculuğuna katılmıştır. Proje kapsamında bu sanatçılar iklim sorununu dile getirmek sürdürülebilir bir gelecek oluşturmak adına operalar, filmler, sanat eserleri, müzikler, romanlar ve şiirler üretmişlerdir. Sanatçı, 2005 yılının mart ayında Norveç’in Kuzeyindeki Tempelfjorden’e yapılan deniz seferine yirmi kişilik mürettebat ile katılmış -30 C’ye varan aşırı soğuklarda altı gün geçirmiştir. Sanatçı bu seferde “*Buz metni*” (*Ice Text*) adını verdiği sanat projesini gerçekleştirmiştir. Proje kapsamında yaklaşık kırk beş metre yüksekliğinde, çökmekte olan bir buzulun suya yakın kısmına gemiden bir dizi metin yansıtılarak az bir ışıkla elde edilen görüntü fotoğraflanmıştır (Brown, 2014, s. 73).

Görsel 42. David Buckland, “Buz Metni” (*Ice Text Series*) Serisi, 2005-2008. Erişim: 22.03.2023, <https://www.bucklandart.com/art/ice-texts/>

Robyn Hitchcock tarafından yazılan ve Robyn Hitchcock ile KT Tunstall tarafından seslendirilen “Buzlar Gidiyor” (*There Goes The Ice*), isimli şarkının sözlerine Cape Farewell kuruluşunun 2008 yılında Grönland’ın Uzak Batı kıyısı boyunca gerçekleştirdiği Disko Körfezi keşif gezisi etkili olmuştur (Capefarewell, 2008).

Görsel 43. Robyn Hitchcock, “Buzlar Gidiyor” (*There Goes The Ice*), Şarkısını Seslendirirken 2008. Erişim:23.03.2023, <https://www.capefarewell.com/robyn-hitchcock/>

2010 yılı sonlarında, Cape Farewell kuruluşunun düzenlemiş olduğu 2010 arktik keşif gezisinde sanatçılar ve bilim insanlarıyla birlikte Nick Drake’de katılmıştır. Nick Drake, keşif gezisi sırasında “*Elveda Buzulu*” (*The Farewell Glacier*) adlı 64 sayfalık şiir kitabını yazmıştır. 2012 yılında yayınlan kitap, insanlara Kuzey Kutbu’nun yüzleşilmesi gereken son durumuna ses vermeye çalışarak, görkemli kış cennetinin sonsuza dek yok olacağından bahsetmektedir. Şiir kitabında yer alan şiirlerin çoğu, UVA tarafından 2011-12 yıllarında Ulusal Denizcilik Müzesi’nde sergilenen “*High Arctic*” Yüksek Arktik sergisinde yer almıştır (Capefarewell, 2012).

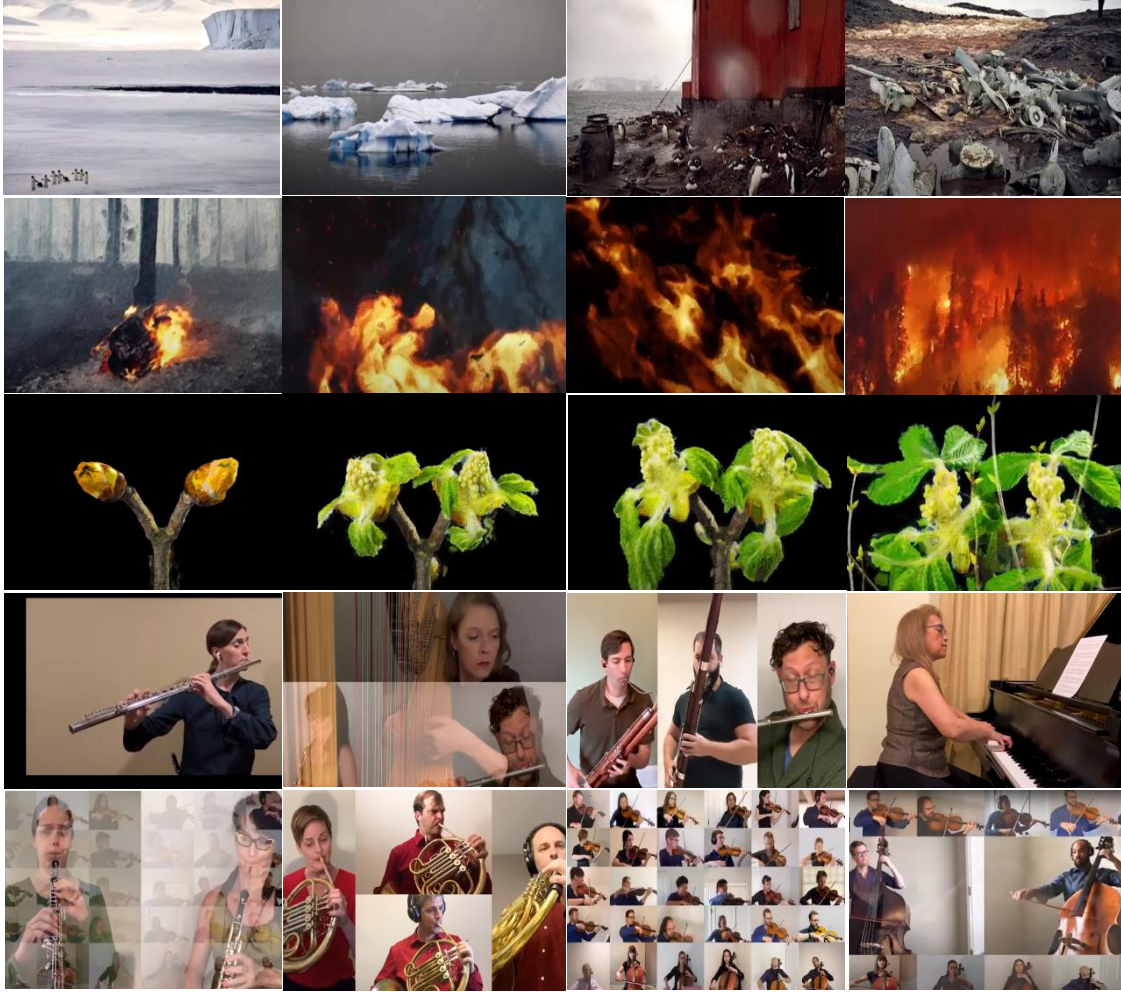
Görsel 44. Nick Drake “*Elveda Buzulu*” (*The Farewell Glacier*) İsimli Şiir Kitabı 2012.
Erişim:23.03.2023, <https://www.capectfarewell.com/the-farewell-glacier-book/>

Uluslararası bir üne sahip İtalyan piyanist, Ludovico Einaudi 2016 tarihinde buzulların erimesine dikkat çekmek için çevreci örgüt Greenpeace ile birlikte dikkat çeken bir eylem gerçekleştirmiştir. Sanatçı Arktik Okyanusu üzerine kurulan 2 tonluk yapay buz parçası üzerinde piyanosuyla yerini alarak “*Kuzey Kutbu İçin Ağıt*” (*Requiem For The Arctic*) adlı bestesini seslendirmiştir. Greenpeace’in organize ettiği bu müzikal eylem, Oskar Komisyonu'nun çalışmalarıyla eş zamanlı olarak yapılmıştır. İspanya’da toplanan Oskar Komisyonu bünyesinde 15 Avrupa Birliği üyesi ülke bulunmakta ve Kuzey Doğu Atlantik’in deniz yaşamını korumayı amaçlamaktadırlar. Ayrıca sanatçı, müziği aracılığıyla iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle buzulların erimesi ile Arktik ortamının korunmasını talep eden destek videosunu sosyal medya platformlarında paylaşmıştır (Globalnews, 2016).

Görsel 45. Ludovico Einaudi “*Kuzey Kutbu İçin Ağıt*” Resitali Arktik Okyanusu 2016 Erişim:20.12.2022,
<https://tinyurl.com/2munpryx>

Amerikalı besteci Sean Shepherd Cabrillo Festivali Orkestrası için “*Melt and Sprout*” (*Erit ve Filizlendir*) isimli iki eseri 2018 ve 2021 yıllarında bestelemiştir. Parça “*Melt, Frozen, Drowning, Liquid ve Final*” bölümlerinden oluşan yavaş ve tek bölümlü bir eserden oluşmaktadır. Eser, buzulların yok oluşunun ardından tutulan yası ifade ederken ardından felaketten sonra hayatın durmaksızın tekrar eden doğal döngüsünden de esinlenmiştir (İnterlude, 2022). Eser (<https://tinyurl.com/47u3d8ss>) adresinden izlenebilmektedir.

Görsel 46. Sean Shepherd Ve Eseri Seslendiren Orkestradan Görüntü. Erişim: 25.03.2023, <https://tinyurl.com/2yamjck7>

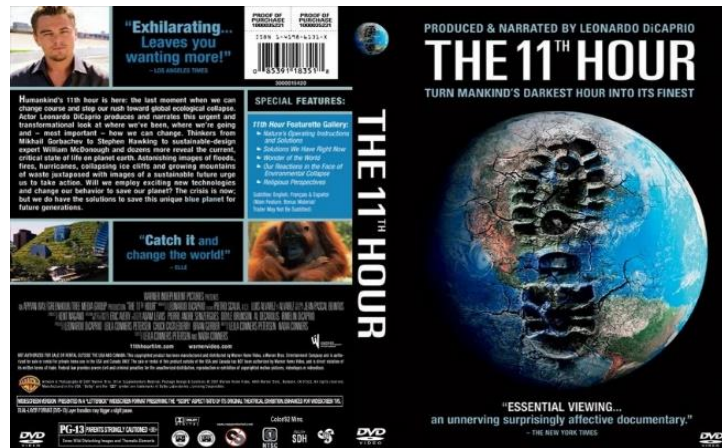
Roland Emmerich yönetmenliğini yaptığı “*Yarıdan Sonra*”, (*The Day After Tomorrow*) filmi; küresel ısınma üzerine yaptığı araştırmalarda endişe verici sonuçlar elde eden ve Dünya’nın bir buzul çağına yaklaştığını doğrulayan iklimbilimci Jack Hall’u mücadelesini konu almaktadır. Dünya yetkililerini bu konuda ısrarla uarmaya çalışsa da onu görmezden gelmektedirler. Kısa süre sonra dünyanın her yerinde garip iklim olaylarının meydana gelmesiyle felaket başlamış olur. Bu bilinmeyen manzarada Jack, oğlunu kurtarmak için

sular altında kalmış New York'a doğru yola çıkmaktadır. Film Jack Hall'ın bu yolculukta zorluklar karşısındaki mücadelesini anlatmaktadır. 124 dakika süren film, 2004 yılı ABD yapımıdır (İmdb, 2004).

Görsel 47. “Yarından Sonra”, (*The Day After Tomorrow*) 2004 Erişim: 23.03.2022
<https://tinyurl.com/3su87ydv>

Yönetmenliğini Nadia Connors, Leila Connors Petersen yaptığı ve ünlü oyuncu Leonardo DiCaprio'nunda yer aldığı “11 Saat” (*The 11th Hour*) adlı belgesel film, küresel çevre krizini konu almaktadır. Risk altındaki bir gezegenin portresini çizerken, aynı zamanda dünyadaki yaşamı sürdürülebilir kılmak için bazı heyecan verici ve radikal çözümlerde sunmaktadır. 92 dakika süren belgesel film, 2007 yılı ABD yapımıdır (Mubi, 2022).

Görsel 48. “The 11th Hour” 11 Saat, Belgesel Film 2007, Erişim: 23.03.2023,
<https://tinyurl.com/a6bt296k>

Chiu Chih'in 2013 yılında Çin'de Wuhan Üniversitesi, Endüstriyel Tasarım Bölümü'nde

okumuştur. Sanatçı, eğitim aldığı dönemde okul projesi olarak kalabalık yaşam ortamlarında bozulan hava kalitesinin değişen yapısına dikkat çekmek için oksijen maskesi geliştirmiştir. Sanatçı geliştirmiş olduğu maskeyi takıp eski binaların yıkıldığı ve yeni modern binaların yükselmeye devam ettiği cemde ve sokaklarda performans sanatını sergilemiştir. Sanatçı bu projede ile insanların dikkatlerini çekerek değişen hava kirliliğine vurgu yapmak istemektedir (Designboom, 2023).

Görsel 49. Chiu Chih “Sürekli Değişen Gezegen İçin Hayatta Kalma Kiti” 2013. Erişim: 23.03.2023, <https://tinyurl.com/mrxbxvfj>

Görsel sanatçı, tanınan adıyla Hula resmi adıyla (Sean Yoro), büyük su kütlelerinin yanına veya içine yerleştiği duvar resimleriyle tanınmaktadır. Sanatçı görsel sanatı ve uygulamalarıyla doğayı birleştiren kendine özgü bir tarz geliştirmiştir. Sanatçının, 2015 yılında küresel ısınmayla ilgili yapmış olduğu duvar resimleri geniş çapta tanınmasına etken olmuştur. Sanatçı, iklim değişikliği ve küresel ısınma konusunda farkındalık yaratmak için genelde Kuzey Kutup Bölgeleri ve İzlanda gibi buzdağlarının bulunduğu bölgelerde uygulama yapmaktadır. Sanatçının uygulamalarının çoğunluğu küresel ısınma ve iklim değişikliği konusundadır (Byhula, 2022).

Görsel 50. Sean Yoro Küresel Isınmayla İlgili Duvar Resimleri Çalışmaları 2015 Erişim: 27.03.2023, <https://www.byhula.com/>

Bangladeş doğumlu olan Zakir Hossain Chowdhury, TIME, The Guardian, Telegraph, Wall Street Journal, gibi yayımlarla çalışan fotoğraf sanatçısıdır. Sanatçı fotoğraflarıyla, başta iklim değişikliği, mülteci krizi ve insan hakları olmak üzere çevresel ve sosyal kaygılarını dile getirmektedir. Sanatçı, “İklim Krizi” adlı çalışmasında küresel ısınmanın zararlı etkilerini, insanlara hatırlatarak göstermek istemektedir. Aşağıda yer alan görselde üç kişilik aile kurumuş toprak ve çorak manzara aslında deniz seviyesindeki değişimler ve artan sıcaklıkların neden olduğu hasarın derecesini vurgulamaktadır. Fotoğrafçı bu ıssız alanları yakalayıp, gezegenimizdeki bu bozulmanın ülke genelinde tüm insanların yerlerinden edilmesine neyin yol açtığını göstermek istemektedir (Artling, 2020).

Görsel 51. Zakir Hossain Chowdhury, “İklim Krizi”, (*Climate Crisis*) 2016. Erişim:23.03.2023, <https://tinyurl.com/4sm79vzu>

Nicole Herzog-Verrey İspanya’da yaşayan fotoğrafçı aynı zamanda görsel ve plastik heykel sanatçısıdır. Sanatçının dağlara karşı duyduğu ilgi yaratıcı çalışmaları için her zaman önemli bir ilham kaynağı olmuştur. Sanatçı 12 yıl önce, İsviçre’deki Trient buzunun geri çekilmesini bizzat gözlemlemiş ve tanık olmuştur. Sanatçının yaşamış olduğu bu olay onu buzulların erimesi hakkında eserler üretmesinde etken olmuştur. Sanatçı gördüklerini sanatsal bir yaklaşımla manzaranın trajik evrimini eserlerine yansıtmaktadır.

Görsel 52. Nicole Herzog-Verrey “Portrait du Glacier de Moiry Privas” Moiry Privas Buzulu’nun Portresi Karışık Teknik, 2016. Erişim:23.03.2022, <https://tinyurl.com/22yduvmd>

Görsel 53. Nicole Herzog-Verrey “Bleeding Glacier” Kanayan Buzul Karışık Teknik, 2016. Erişim:23.03.2022, <https://tinyurl.com/22yduvmd>

Ekolojik sanat eserleriyle kamuoyunu uyaran Captain Boomer Kolektif grubu 2008 yılında Belçika’da kurulmuştur. Gerçeklik ve kurgu arasındaki sınırları keşfeden, tamamen mekâna dayalı projeler yapmaktadırlar. Dünyanın dört bir yanında iklim değişikliği ve okyanusların ısınması, nedeniyle karaya vuran, sayısız yunus ve balina olduğunu düşünen Captain Boomer Kolektif grubu proje kapsamında Paris’in içinden geçen Sen Nehri kıyısında 17 metre uzunluğunda ölü balina heykeli tasarlamışlardır. Heykel bütün boyutları ile o kadar gerçekçi yapılmış ki çok sayıda Paris halkı bunun gerçek bir balina olduğunu düşünerek çektikleri görüntüleri sosyal medya ağlarında hızla paylaşmışlardır. Görselde görüldüğü üzere kıyıya vuran ölü balina figürünün etrafında çalışan bilim insanları gibi görünen kişiler ise aslında projesinin bir parçasıdır (Detours, 2017).

Görsel 54. Kolektif Captain Boomer “*Karaya Vurmuş Balina*” (*Beached Whale*) 2017.
Erişim:23.03.2023, <https://tinyurl.com/24vc5u2c>

2017 yılında New York İklim Müzesi “*İnsan Zamanında*” konu başlıklı açılış sergisi In Human Time’da gerçekleştirilmiştir. Müzenin birinci bölümünde, sanatçı Zaria Forman’ın enstalasyonu, Balina Körfezi, Antarktika, No. 4’ün bir reproduksiyonunu ve eserin yapım sürecini gösteren hızlandırılmış bir videosu yer almaktadır. Sanatçının çalışmaları, insanları uzak manzaraların güzelliğine bağlayarak iklim değişikliğinin önemini aktarmaktadır. Eserlerindeki ince detaylar sanki buzullardaymış gibi o anı hissettirmektedir (TheClimateMuseum, 2017).

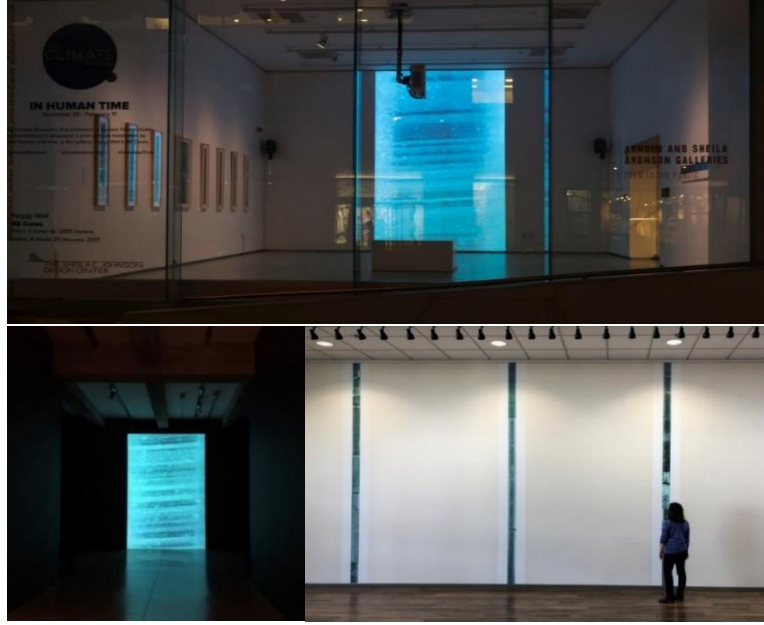

Görsel 55. Zaria Forman, “Balina Körfezi, Antarktika” No.4, Reprodüksiyon, ABD 2016. Erişim: 12.12.2022, <https://tinyurl.com/2p9578zj>

Görsel 56. Zaria Forman, “İnsan Zamanında” Antarktika No.4, Kağıt Üzerine Yumuşak Pastel, The Climate Museum 2017. Erişim: 12.12.2022, <https://tinyurl.com/2p9578zj>

Müzenin ikinci bölümünde, sanatçı Peggy Weil’in ilk kez gösterilen “88 Çekirdek” adlı sergisi, Grönland buz tabakasının 3051 metre kadar derinine inerek 110.000 yıldan daha geriye kesintisiz bir kaydırma yapan 4,5 saatlik bir film. Film, Grönland buz çekirdeğinin bir metrelik 88 parçasının dijital taramalarını bir araya getirerek, buz çekirdeği biliminin, insanlığın, dünyanın geçmiş ve gelecekteki iklimini anlama arayışında oynadığı kritik rolün altını çizmektedir. Buz çekirdeği parçalarının hareketsiz görüntüleri de sergilenmiştir (TheClimateMuseum, 2017).

Görsel 57. Peggy Weil, “İnsan Zamanında, 88 Çekirdek”, The Climate Museum 2018. Erişim: 12.12.2022, <https://pweilstudio.com/project/88-cores/>

Buz çekirdekleri, yeryüzündeki geçmiş koşulların kanıtlarıyla iklim biliminin temelini oluşturan paleo-termometreler olarak bilinmektedir. Çekirdeklerde görülen yatay bantlaşma mevsimsel kar yağışını gösterir, ağaç halkaları gibi sayılabilir ve tarihlerle ilişkilendirilebilir. Farklı derinliklerdeki kimyasal analizler volkanik patlamalar gibi tarihi olaylarla eşleştirilebilir. Buzun içine hapsolmuş hava kabarcıkları eski havayı tutarak eski atmosferin yapısını belgelemektedir.

2019 yılında İspanya Madrid kentinde düzenlenen 2019 BM İklim Değişikliği Konferansı (COP 25) ile aynı zamana denk gelecek şekilde tasarlanan proje Prado Müzesi (Museo del Prado), Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ekibinin iş birliği ile gerçekleşmiştir. Müzenin koleksiyonundan seçilen resimler, dijital olarak değiştirilmiştir. Değiştirilen çalışmalar, küresel ısınma odaklı olarak yükselen deniz seviyelerine, kuraklığın etkilerine ve iklim mültecilerini çevreleyen sosyal uyumsuzluğa dikkat çekmektedir. Proje “+ 1,5°C Her Şeyi Değiştirir” (+ 1,5°C Lo Cambia Todo) başlığını taşımaktadır. İspanyol üç ressamın (Francisco de Goya, Diego Velazquez ve Joaquin Sorolla) ve Rönesans ressamının (Joachim Patinir) tabloları, Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) ve müze uzmanları tarafından seçilmiştir. Daha sonra değiştirilen eserler Madrid şehir merkezindeki reklam panolarında WWF'nin kampanyası dâhilinde #HerŞeyiDeğiştirir etiketiyle yerini almıştır (Lasane, 2019).

Görsel 58. Diego Velázquez “*Philip IV At Sirtunda*” (1635-36), Resimler Museo del Prado / WWF
Erişim: 13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy>

Görsel 59. Joachim Patinir, El paso de la laguna Estigia “*Charon Styx'i Geçerken Manzara*”, Museo del Prado / WWF. Erişim: 13.12.2022, <https://tinyurl.com/56wxypyy>

Görsel 60. Joaquín Sorolla “*Sahildeki Çocuklar*” (1909), Museo del Prado / WWF. Erişim:13.12.2022,
<https://tinyurl.com/56wxypyy>

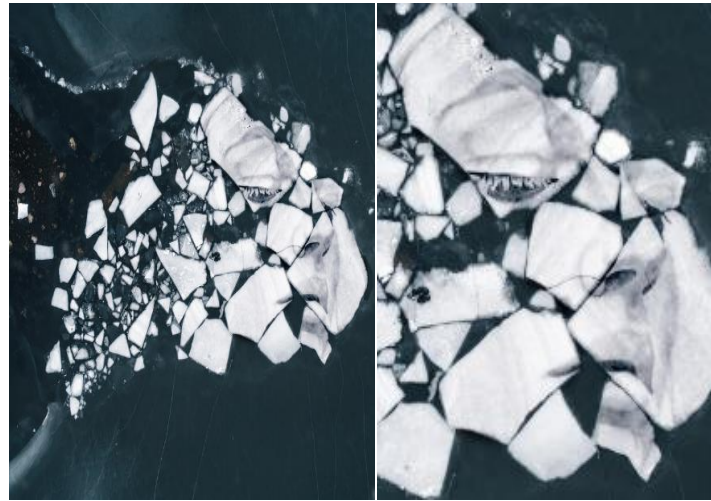

Görsel 61. Francisco de Goya “*Şemsiye*” (1777), Museo del Prado / WWF. Erişim:13.12.2022,
<https://tinyurl.com/56wxypyy>

Sanatçı David Popa “*Son Dokunuşlar*” ve “*Son Görüntü*” “*Kırık Parçalar Projesi*” ile uygulamalarını çoğunlukla kuzey bölgelerdeki adaları seçerek küresel ısınmaya dikkat çekmek istemiştir. Sanatçı, alana özgü geçici buz parçalarıyla yapmış olduğu sanat eserlerini bir drone aracılığıyla fotoğraf ve kısa videolarla belgelemektedir. Sanatçı projesini uygularken sadece suyla karıştırılmış, toksik olmayan kömür ve toprak gibi doğal malzemeleri kullanarak, kırılmış buz parçaları üzerinde büyük ölçekli portreler oluşturmaktadır.

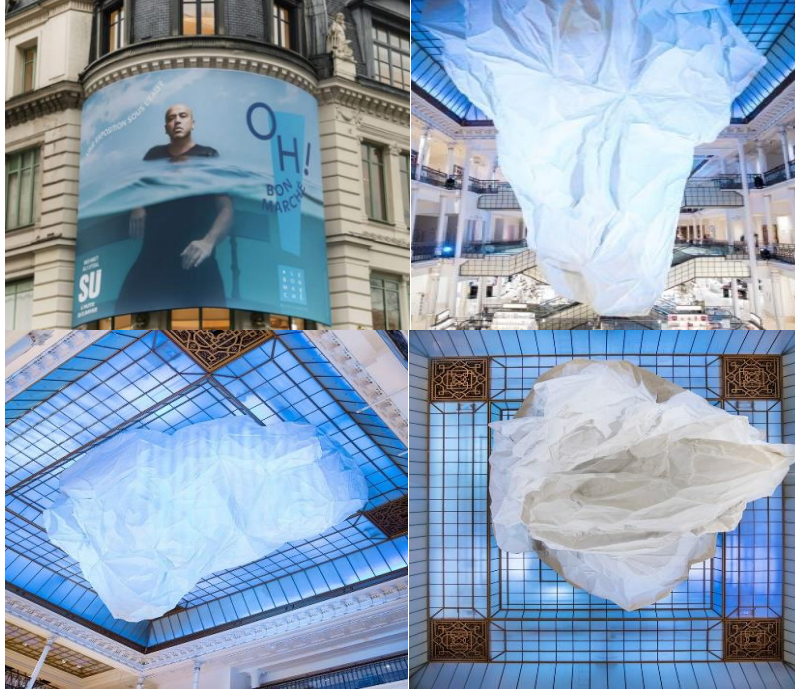
Görsel 62. David Popa “*Son Dokunuşlar*” Finlandiya 2022 Erişim: 20.12.2022, <https://tinyurl.com/2r673etn>

Görsel 63. David Popa “*Son Görüntü*” Finlandiya 2022 Erişim: 20.12.2022, <https://tinyurl.com/nfzz9385>

Çağdaş Türk sanatının önemli kişilerinden biri olarak görülen Mehmet Ali Uysal Paris’te 08 Ocak 2022 tarihinde Le Bon Marché mağazasında “*Su*” isimli sergisinin açılışını yapmıştır.

Sanatçı, galeri tavan boşluğundan sarkıtılan kumaştan oluşturduğu projede iki büyük buzdağı görselinin uzunluğu 2 metreyi aşmaktadır. Sanatçı oluşturduğu proje ile izleyicilere buzulların erimesini anımsatmaya çalışmıştır. Sanatçı eserinde izleyicilerde çarpıcı bir etki yaratarak, günümüzün en büyük sorunlarından biri olan küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine dikkat çekmek istemiştir (Merdim, 2022).

Görsel 64. Mehmet Ali Uysal “Su” Paris 2022, Erişim: 21.03.2023, <https://tinyurl.com/39wmfryj>

İngiltere doğumlu Paul Scott otuz yılı aşkın süredir profesyonel bir sanatçı olarak en çok seramik ve baskı üzerine yaptığı araştırmalarla tanınmaktadır. 1957 yılında sanatçının çocukluk döneminde İngiltere'nin Cumbria sahilinde yer alan Windscale Nükleer Santralinde çıkan yangın üç gün boyunca söndürülemedi. Yangının oluşturduğu nükleer serpinti, atmosfere radyoaktif maddelerden oluşan gaz ve toz külesini saçmıştır. Bu durum tüm canlılara ve ekosisteme ciddi zararlar vermiştir. Sanatçı bu yaşanan felaketi tabaklara resmederek unutulmaz kılmak istemiştir (Scottishgallery, 2012).

Paul Scott'ın “Seascale Güvercini” (*Seascale Pigeon*) adlı eserlerinde, tabaklara yapmış olduğu sanatsal uygulamalarında zehirli atık konusunu, günlük kullanım nesnesinden beklenilmeyen bir dekorlama ile zıtlık yaratarak, kavramsal sorgulamalara dikkat çekmektedir. Ayrıca havaya karışan radyoaktif maddelerden kaynaklı Seascale Kasabası'nda artık bir güvercinin bile özgür uçamayacağı anlatılmak istenmiştir.

Görsel 65. Paul Scott, “Seascale Güvercini”, (*Seascale Pigeon*) Sıraltı Baskı, Porselen. 2003. Erişim: 27.03.2023, <https://tinyurl.com/yckzyyee>

24 Mart 1989 yılında 200 milyon litre ham petrol taşıyan Exxon Valdez isimli petrol tankeri Alaska’da Bligh Resifi’ne çarparak büyük bir çevresel felakete yol açmıştır. Kaza sonucunda geminin gövdesi parçalanarak yaklaşık 41 milyon litre ham petrol denize karışmıştır. İnsan etkenli yaşanan bu olay en büyük çevre felaketlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yaşanılan felaket sonrasında ilgili resmi kurumların denizi temizleme çalışmalarında gerek bölgenin konumu gerekse bu çapta bir kazanın daha önce yaşanılmamış olması nedeniyle her anlamda yetersiz kaldığı görülmüştür. Bölgedeki doğal yaşam bundan yoğun bir şekilde etkilenmiş; birçok türden hayvan ölmüştür (Togalan, 2021).

Amerikalı Sanatçı Paula Winokur’un, çalışmalarının ana merkezinde iklim değişikliği ve çevre araştırmaları yer alıyordu. Sanatçı Alaska’da yaşanan bu felaketi konu alarak “*Kara Buz Kesintileri*”, (*Black Ice Interruptions*) adlı eserlerinde buza benzettiği beyaz porselen dış yüzey tabakasının çatlağından içeri sızan petrolü ifadelendirmek maksadıyla siyah porselen kullanmıştır. Sanatçı bu eserinde insanlara arınması neredeyse imkânsız olan katranla yüzleştirmek istemektedir (Çetin Almalı & Ağatekin, 2022, s. 415).

Görsel 66. Paula Winokur, “Kara Buz Kesintileri”, (*Black Ice Interruptions*), Elle şekillendirme, Porselen, 66x81x17,78 cm 2004. Erişim:27.03.2023, <http://paulawinokur.com/works.html>

Paula Winokur küresel ısınmadan dolayı kutuplarda bulunan buzulların erimesinden etkilendiği için eserlerinde “*Parçalanmış Buzul*”, (*Calving Glacier*) isimli uygulamalar serisi yapmıştır. Sanatçı kesilmiş porselen parçaları ile eriyen buzulların küresel ısınma etkisiyle bu hızla devam ettikçe buzulların yok olacağını ifadelendirmek için buzulları adeta anıtlılaştırmak istemiştir.

Görsel 67. Paula Winokur, “*Parçalanmış Buzul*”, (*Calving Glacier*) Elle şekillendirme, 15x20x91 cm. 2010, Erişim:28.03.2023, <https://tinyurl.com/mrasuhbn>

Amerikalı sanatçı Kate Macdowell elle şekillendirdiği porselen uygulamalarında; küresel ısınma, iklim değişikliği, hızla azalmakta olan bitki ve hayvan türleri dahil ekosistemdeki doğal formları üç boyutlu, gerçekçi bir üslupla ele alarak işler üretmektedir. Sanatçı, “*İlk ve Son Nefes*”, (*First and Last Breath*) adlı porselen uygulamasında “Birleşik Krallık ’ta yol yapımı için tavşan yuvalarının gazlanması ve Watership Down filminin de etkisiyle nükleer enerjinin tehlikeleri hakkında medyaya editoryal bir imaj olan tavşan figürünü kullanmıştır” (Çetin Almalı & Ağatekin, 2022, s. 412).

Görsel 68. Kate Macdowell “*İlk ve Son Nefes*”, (*First and Last Breath*) Elle Şekillendirme, Porselen 28x23x30,5 cm. 2010 Erişim: 27.03.2023, <https://tinyurl.com/bdx8wnea>

Julie Bartholomew seramik alanında çalışan bir sanatçı ve eğitimcidir. Sanatçı küresel ısınma, iklim değişikliği ve bunun Antarktika üzerindeki etkisine odaklanarak çevre konuları üzerinde uygulamalar üretmiştir. Sanatçının çevreciliğe olan bu ilgisi buz çekirdeği çıkarma, inceleme ve araştırma yapan bir projede yer almasına neden olmuştur. Proje kapsamında yapılan sondajlarda binlerce yıl boyunca yeryüzündeki iklim değişikliğinin anlaşılmasını sağlayan bilgilerle dolu karotlar toplanmıştır. Sanatçı elde edilen bu karotların etkisiyle “*Antropojenik Katmanlar*”, (*Anthropogenic Scrolls*) isimli serisini kurgulamıştır. Eserde porselen ve dökme cam kullanarak biçimlendirdiği sütunlardan oluşan uygulamalarıyla yatay çizgilere sahip buz çekirdeklerini tasvir etmiştir (Aic, 2022).

Görsel 69. Julie Bartholomew, “*Antropojenik Katmanlar*” (*Anthropogenic Scrolls*), 2018, Atılmış porselen ve dökme cam - 4’lü set, 90x18 cm, 110x18 cm, 128x18 cm, 100x18cm / 4’lü set 43x10 cm, 36,5x10 cm, 52x10 cm, 48x10cm. Erişim:27.03.2023, <https://sabiagallery.co>

Umibaizurah Mahir İsmail 1975 Malezya doğumlu seramik sanatçısıdır. Sanatçı, eserlerinde genellikle insanın fiziksel çevre ile olan ilişkisini vurgulamaktadır. İklim değişikliğinin habitat ve ekosistem kaybı üzerindeki etkilerini incelemektedir. Sanatçının “*Mahsur Kalan Göçmenler*”, (*Stranded Migrants*) isimli seramik eseri doğal göç sürecinde hayvanların giderek daha fazla karşılaştığı çevresel zorlukları anlatarak iklim değişikliğinin ve biyolojik çeşitliliğin kaybının, çeşitli hayvan türlerinin yok olmasına dikkat çekmek istemektedir (Artling, 2020).

Görsel 70. Umibaizurah Mahir İsmail “*Mahsur Kalan Göçmenler*”, (*Stranded Migrants*) 2019. Erişim:23.03.2023, <https://theartling.com/en/artzine/art-highlights-climate-change/>

Amerikalı Sanatçı Courtney Matisson küresel ısınma nedeniyle değişen deniz yapılarının korunmasında uluslararası tanınan seramik sanatçısı ve okyanus savunucusudur. Sanatçı başta mercan resifleri olmak üzere okyanus ekosistemlerinin kırılgan güzelliğinden ve karşı karşıya kaldıkları insan kaynaklı tehditlerden esinlenerek girift ayrıntılara sahip porselen ve seramik işleri elle şekillendirerek büyük boyutlarda duvar panoları oluşturmaktadır. Sanatçının “*Değişen Denizlerimiz V*”, (*Our Changing Seas V*) isimli çalışmasında insan etkili (küresel ısınma, kirlilik, kontrolsüz avlanma, tarımsal atıklar, kanalizasyon suları) gibi etkenlerin bilinçsizce okyanus sularına karışarak mercan resiflerinin yok olmasını konu almaktadır (Dixon, 2023).

Görsel 71. Courtney Matisson, “*Değişen Denizlerimiz V*”, (*Our Changing Seas V*), Elle Şekillendirme, Sırlı Seramik, Porselen, 846 x 570 x 50 cm 2019. Erişim:29.03.2023, <https://tinyurl.com/36vw7mr6>

Benzer bir yaklaşım ve aynı kaygılarla seramik sanatçısı Sandra Giunta'nın çalışmalarının da odak noktası mercan, resifleri olmuştur. Sanatçı “*Gölgeler*”, (*Shadows*) seramik serisiyle canlı ve ağarmış mercanları karşı karşıya getirmiş ve ardından resifleri hem yok eden hem de kurtaran insan etkisini “*Mercanlaşmış*”, (*coralized*) serisine dahil etmiştir. Sanatçının kendi söylemiyle “Sualtı dünyasını görünür kılmak ve istikrarsız dengesine dair farkındalığı artırmak için sualtı dünyasını yüzeyin üzerine çıkarmak önemli bir hedeftir. Bu inanılmaz doğal yapıların ve yaşam formlarının okyanus sıcaklıklarındaki 2C°'lik bir artışla yok olma olasılığı bizim gerçeğimiz ve müdahale için zaman kaybediyoruz” (Giunta, 2022) açıklamasında bulunmuştur.

Görsel 72. Sandra Giunta “Onlar Bizim Elimizde”, *They’re In Our Hands*, 2022. Erişim:25.03.2023, <https://tinyurl.com/22yduvmd>

Amerikalı sanatçı Julia Galloway’ın “*Nesli Tükenmekte Olan Türler Projesi*”, (*Endangered Species Project*) ile nesli tükenmekte olan veya tehdit altındaki hayvan türlerini belirleyerek liste oluşturmuştur. Sonrasında belirlediği hayvanları porselen çamurundan hazırlamış olduğu 305 tane cenaze kül kaplarının yüzeyine sırasıyla altı renkli pigment boyalarla dekore etmiştir. Sanatçının ele aldığı hayvan türleri kontrolsüz avlanma, fosil atıklar, çevresel kirlilik, tarım ilaçları nedeniyle soyu tükenen veya tükenme tehdidi altında olan hayvanlardır. Sanatçı bu hayvanları ele alarak izleyiciye onları tanıma ve yok olmalarının ardındaki nedenleri düşündürme anlamında farkındalık oluşturmaktadır (Mickelson, 2019).

Görsel 73. Julia Galloway, “*Nesli Tükenmekte Olan Türler Projesi*”, (*Endangered Species Project*), Harvard Sanat Ofisi, Elle şekillendirme, Porselen. Erişim:30.03.2023, <https://tinyurl.com/4ptdaye6>

Amerikalı sanatçı Bradley Klem’da dünyadaki kirliliğin etkisine odaklanarak insanların çevre ve doğa üzerindeki etkisini anlatmaya çalışan seramik sanatçılardandır. Sanatçı çevre kirliliği ve plastik atıklara dikkat çekmek için bu anlamda seramik eserlerinde denize atılan plastik atıkların deniz canlılarından daha çok alan kapladığını göstermeyi çalışmaktadır

(Çetin Almalı & Ağatekin, 2022, s. 420).

Görsel 74. Bradley Klem, “Denizde Daha Fazla Balık Var”, (*There’s More Fish in the Sea*) Elle şekillendirme, Porselen, 38 x 28 x 28 cm 2020. Erişim:02.04.2023, <https://tinyurl.com/muekt2yx>

Görsel 75. Bradley Klem “Tüketici Karışıklığı”, (*Consumer Confusion*) , Elle Şekillendirme Porselen Yükseklik 43 cm, 2018. Erişim:02.04.2023, <https://tinyurl.com/yckj52k3>

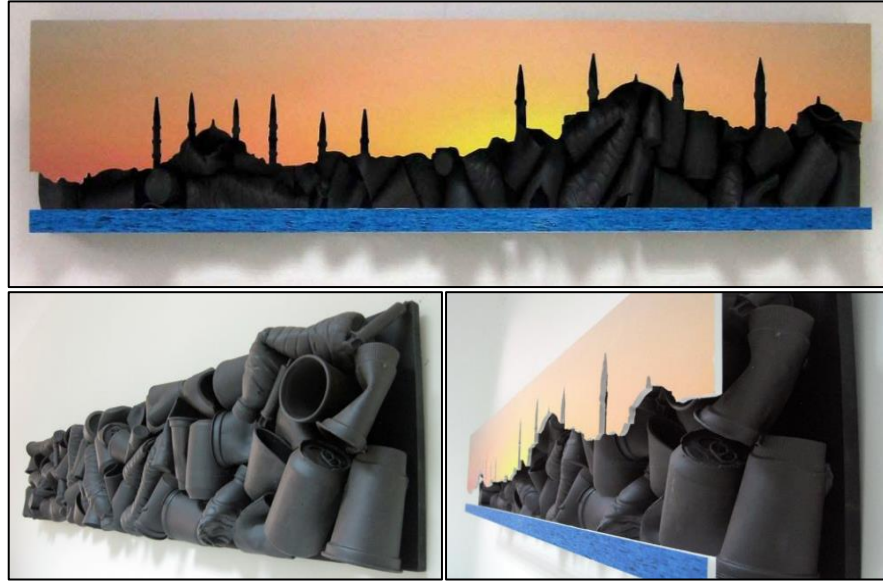
Benzer bir yaklaşımla Seramik sanatçısı Özge Tan, doğayı kirleten ve canlılara zarar veren plastik atıklara dikkat çekmek için “*Karaya Vuran*” isimli bir proje gerçekleştirmiştir. İsminden de anlaşılacağı üzere sanatçı karaya vuran, mideleri plastik atıklarla dolmuş deniz canlılarından ilham aldığı vurgulamıştır. Nesli tükenme tehlikesi altında olan ve mideleri tamamen plastik atıklarla dolu olan deniz canlılarını (balina, pelikan, deniz kaplumbağası, fok) beyaz porselen kullanarak elle şekillendirilen formların dış yüzeylerini fırça yardımı ile dekorlamıştır. Sanatçı bu projesi ile plastik atıkların yaşayan canlılara ve ekosisteme verdiği zarara dikkat çekmek istemektedir (Tan & Sevim, 2020, s. 172).

Görsel 76. Özge Tan, “*Karaya Vuran Serisi*”, 2020, Elle şekillendirilmiş porselen, Erişim:30.03.2023, <https://tinyurl.com/mv5cjath>

Seramik sanatçısı Bahar Ari Dellenbach çevre kirliliği tüketim kültürü, plastik atıklar gibi ürettiği eserleriyle eleştirel bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Sanatçı “*İstanbul Hatırası*”

çalışmasında duvara iki katmanlı bir yerleştirme kullanılmıştır. Arka taraftaki ilk katman, mat siyah renkte, birleştirilmiş seramik parçalardan oluşmaktadır. Sanatçı bu parçaları metal kutular, plastik şişe ve bardaklar, şırıngalardan oluşturmuştur. Ön tarafta konumlanan ikinci katman ise İstanbul'un boğaz manzarasının dijital baskılı köpük pano oluşturmaktadır. Sanatçı ürettiği bu eseri ile İstanbul'daki çevre kirliliğine vurgu yapmak istemiştir (Artmajeur, 2019).

Görsel 77. Bahar Ari Dellenbach “*İstanbul Hatırası*” Yükseklik 25cm, Genişlik 140cm, Derinlik 11cm / 26.00 kg. 2009 Erişim: 02.06.2023, <https://tinyurl.com/mr2rs5es>

Bir zamanlar Dünyanın dördüncü büyük gölü olarak bilinen Aral Gölü, yaklaşık 50 yıllık bir zaman dilimi içinde çevresel tahribatlar artan küresel ısınma ve tekstil fabrikalarının artmasıyla adeta yok oluşuna sessiz kalınmıştır. Ayrıca gölü besleyen sularının bilinçsizce tarıma yönlendirilmesi ve tekstil üretiminde kullanılan kimyasal atıkların göle karışması Aral Gölünü yok olma noktasına getirmiş günümüzde devasa bir çöle dönüşmüştür. (Öğütçü, 2016, s. 1).

Bu tabiat olayından etkilenen seramik sanatçısı Deniz Onur Erman yaşanan bu felaketi konu olarak “Aral’a Ağıt” isimli eserleriyle karaya oturmuş kayık, çoraklaşmış ve çatlamış toprak üzerinde kalan tahta iskele, bölgedeki balıkların çürüyerek, yok oluşunu, balıklardan geriye kalan kemik-iskeletlerini seramik tabaklara işleyerek yaşanan çevresel sorunlara değinmiştir.

Görsel 78. Deniz Onur Erman “Aral'a Ağut” Seramik Tabak Serisi 2021 Deniz Onur Erman Kişisel Arşivi.

Toplumun algısını değiştirmek amacıyla iklim değişikliği ve küresel ısınma temasıyla gerçekleştirilen sanatsal uygulamaların politik, ekonomik ve bilimsel bağlamda yapılan tartışmalardan daha fazla etkisinin olduğuna dair görüşler bulunmaktadır (Gormley, 2010). İnsanları etkileyen şey analiz ve verilerden ziyade duygulardır. Bu nedenle doğaya ilişkin bilinçlendirmeyi sağlamak adına sanatçılar, çevreye ve doğaya verilen tahribat karşısında konuyu gündemde tutarak kayıtsız kalmamışlardır. Çevresel sorunları konu alan çeşitli sanat eserleri üreterek, insanların geniş bir yaşam topluluğu içinde uyumla yaşayabilecekleri yeni bir çevre etiğinin kristalleşmesine yardımcı olmaktadır. Bu sanatsal süreçler aynı zamanda insanların yeryüzüyle olan bağlılıklarını fark etmelerine de yardımcı olmaktadır. Özellikle son dönemde küreselleşme ile birlikte küresel ısınma ve iklim değişikliği sanatsal faaliyetlerle daha fazla kitleye ulaşır hâle gelmiştir.

“Günümüzde ortaya çıkan ekolojik sanat uygulamalarının temelinde, dünyanın ekolojik ve çevresel bütünlüğünün korunması algısı bulunmaktadır” (Türe, 2014, s. 227). Hem toplumun bilinçlenmesi hem de sanatçının kendini ifade etme tarzının bu doğrultuda ortaya çıkması, sanatın doğası gereği de son derece önemli bir durumdur. Çünkü doğaya ait nesnelerin tamamı, evrensel boyutları ile birlikte en başından itibaren sanatın ana konusu olmuştur. İnsanlığın tarihlenebilir ve bilinebilir ilk dönemlerinden itibaren sanatçılar, duyuları ile elde ettikleri bilgileri farklı bakış açıları ile yorumlayarak topluma aktarmak

isteyen insanlar olmuşlardır. Sanat bu yönü ile insanın bilincine doğrudan temas edebilen bir disiplindir (Mateas, 2001, s. 149). Bu yaklaşım biçimi ile sanatçı da evrende ve doğada var olan tüm çevresel ve ekolojik değerleri, sınırsız algılanabilirlik düzeyiyle birlikte topluma aktarma gücüne sahiptir. Böylelikle sanatçılar toplumdaki farkındalığı arttırılabilir ve insanların yaşayışlarını etkileyebilir.

3. BÖLÜM: KİŞİSEL UYGULAMALAR

Araştırmaların ve incelemelerin doğrultusunda görülmektedir ki küresel ısınma ve beraberinde getirdiği iklim değişikliği dünya genelinde olumsuz çevresel sonuçları ortaya çıkarmış, zamanla yükselen sıcak hava dalgaları neticesinde, buzullarda erime ve kopmalar yaşanmıştır. Bu tür çevresel sorunlardan en çok kutuplarda yaşamını sürdüren hayvanlar etkilenmiştir. Bu felakete dikkat çekmek amacıyla kutuplarda yaşamını sürdüren ve nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan çeşitli hayvan figürleri, seramik form ve yüzey çalışmalarına dönüştürülmüştür. Bu yaklaşımla halen artarak devam eden küresel ısınma, iklim değişikliği ve doğa tahribatı gibi çevresel sorunlara dikkat çekilerek, farkındalık uyandırmak ve toplumu bilinçlendirmek için sanatsal uygulamalarla teorik süreci desteklemek amaçlanmıştır.

Seramik form ve yüzey uygulamaları oluşturulmadan önce kutup hayvanlarını daha yakından tanımak için hazırlık çalışması niteliğinde çeşitli eskizler çalışılmıştır. Yapılan eskizler ve çizimler hayvanları anatomik olarak tanıma imkânını verirken, iklim araştırmacılarının o bölgedeki hayvanların doğal ortamlarında çekmiş olduğu fotoğraflar ve izlenen belgeseller onların daha yakından tanınmasını sağlamıştır.

Küresel ısınma ve iklim değişikliğinin sonucu olarak dünyanın doğal dengesinin bozulduğu aşikârdır. Bu durum en çok kutup bölgesindeki çeşitli hayvan türlerinin yaşam şartlarını zorlamakta ve yetersiz besinden dolayı bölgedeki biyoçeşitliliği azaltmaktadır. Bu tehlikeli durumu gösterebilmek adına nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan bazı hayvan türleri ele alınarak seramik form ve yüzey çalışmalarıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Uygulama öncesi eskizler hazırlanmış ve bu doğrultuda oluşturulan çalışmalar geometrik desenlerle stilize edilerek uygulanmıştır. Bu sıralama düzenine göre geometrik desenlerle o bölgedeki hayvan popülasyonunun azalmasına ve giderek ağırlaşan şartlar altında yok olma tehlikesine vurgu yapılmak istenmektedir. Bu bağlamda seramik formlarda uygulanan geometrik desenler günümüzde artan yüksek bina ve fabrikaları, nükleer santralleri temsil ederek, kişisel uygulamalarda hayvanların yaşadığı yok oluşu ifade etmektedir.

3.1. Kutup Hayvanları Form Serisi

Hazırlık aşamasında oluşturulacak hayvan formları için şamotlu kil, plaka yöntemiyle

açılarak hazır hale getirilmiş, sonraki aşamada üç boyutlu hale getirilen formlara hayvan figürleri çalışılmış daha sonra dış yüzeylerine öncesinde hazırlanan eskizler doğrultusunda hayvanın geometrikleşme sürecine geçilerek geometrik desenler uygulanmıştır. Bu geometrik desenler küresel ısınma nedeniyle buzulların eriyerek veya koparak parçalanmasını, kutuplarda bulunan hayvanların yaşam alanının daralmasını ifade etmektedir. Ayrıca dağılmaya, bozulmaya başlayan hayvan türleri de geometrik parçalanmalar ve şekillerle anlatılmıştır. Bölgede yeterince avlanamayan, besin bulamayan açlıktan yavaş yavaş ölüyor olan hayvanlara vurgu yapılmak istenmiştir. Yukarıda sayılan nedenler doğrultusunda aslında günümüzde yaşanan ve birbirinin ardılı olan gerçekler önlem alınmadığı sürece yaşanmaya da devam edecektir.

Görsel 79. Çalışmaların Bisküvi Pişirim Öncesi Görüntüsü 2023, (Kişisel arşiv).

3.1.1. Kutup Ayısı

“Kutup Ayısı” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin birinci uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. “Kutup Ayısı” isimli çalışma serinin başlangıç hayvanı olduğu için formun dış yüzeyi geometrik desen uygulanmamıştır. İlk pişirim 1000 °C’de, ikinci pişirim ise Obvara pişirimi tekniği uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır. Bundan sonraki hayvanlarda sırasıyla geometrikleşme sürecine geçilerek geometrik desenler uygulanmıştır.

Görsel 80. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz, 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 81. “Kutup Hayvanları Form Serisi” adlı çalışmanın yapım sürecinden fotoğraflar, 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 82. Zekai Yüksel “*Kutup Ayısı*” Farklı Açılardan Görüntüleri 2023, Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050 °C, 17 x 35 x 16 cm (Kişisel arşiv).

3.1.2. Mors

“Mors” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin ikinci uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. Uygulamada formun dış yüzeyinin sol arka kısmına çok az geometrik desen uygulanmıştır. İlk pişirim 1000 °C’de, ikinci pişirim ise dış yüzeyine sır yüz kısmına mangan oksit uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 83. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 84. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 85. Zekai Yüksel “*Mors*” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 40 x 21 x 27 cm (Kişisel arşiv).

3.1.3. Kutup Tavşanı

“Kutup Tavşanı” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin üçüncü uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. Uygulamada formun dış düzeyine sol arka ve sağ arka kısmına geometrik desen uygulanmıştır. İlk pişirim 1000 °C’de, ikinci pişirim ise Obvara pişirimi tekniği uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 86. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 87. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 88. Zekai Yüksel “*Kutup Tavşanı*” Farklı Açılardan Görüntüleri 2023, Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050°C (Kişisel arşiv). 16 x 36 x 12 cm (Kişisel arşiv).

3.1.4. Penguen

“Penguen” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin dördüncü uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. Uygulamada formun baş kısmı hariç gövdenin belli yerlerine geometrik desen uygulanmıştır. İlk pişirimi 1000 °C’de, ikinci pişirim ise dış yüzeyine bakır karbonat ve çok az, ince tabaka şeffaf sır uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 89. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz 2022 (Kişisel arşiv).

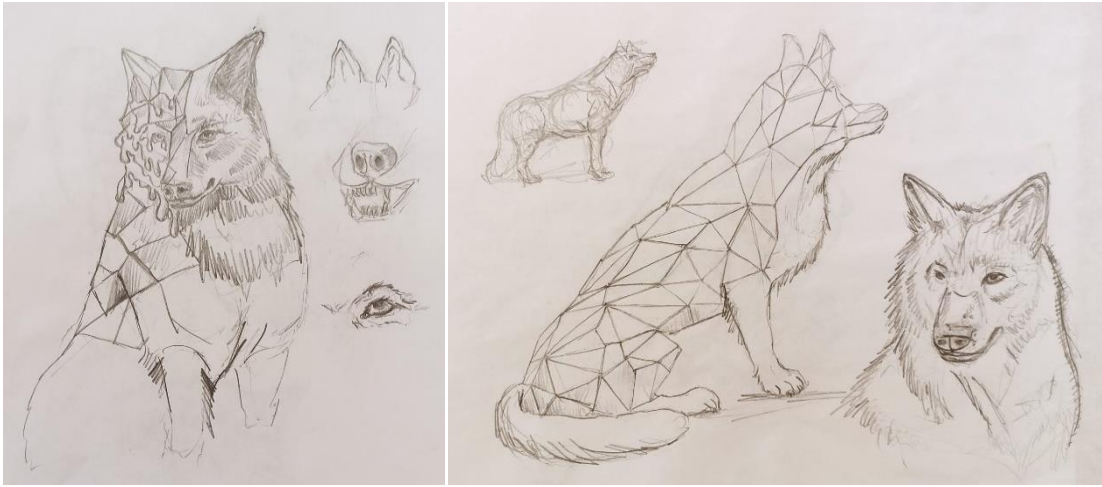
Görsel 90. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022 (Kişisel arşiv).

Görsel 91. Zekai Yüksel “Penguin” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 17 x 38 x 15 cm (Kişisel arşiv).

3.1.5. Kurt

“Kurt” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin beşinci uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. Uygulamada formun dış yüzeyine, (sırt kısmı ve yüzünün yarısına) geometrik desenler yoğun olarak uygulanmıştır. İlk pişirimi 1000 °C’de, ikinci pişirim ise dış yüzeyine sır yüz, kuyruk ve ayaklarına mangan oksit uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 92. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskizler 2022, (Kişisel arşiv).

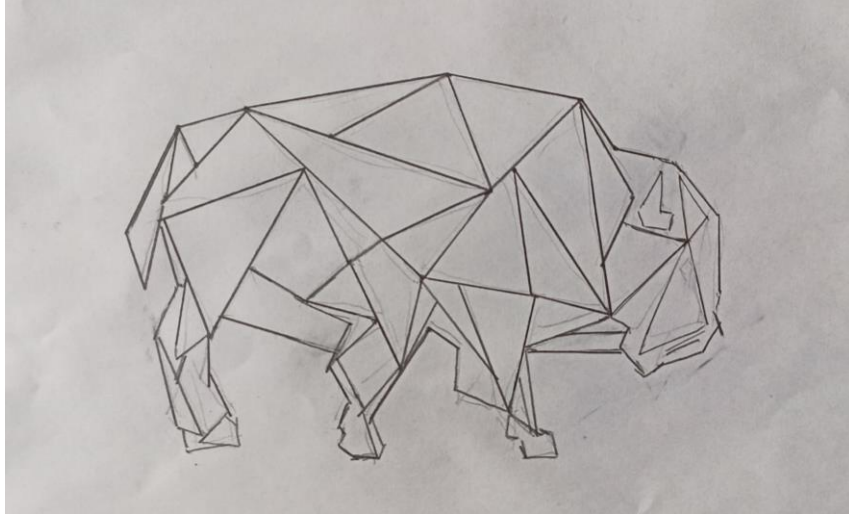
Görsel 93. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2022, (Kişisel arşiv).

Görsel 94. Zekai Yüksel “Kurt” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 44 x 32 x 20 cm (Kişisel arşiv).

3.1.6. Misk Öküzü

“Misk Öküzü” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin altıncı uygulamasıdır. Plaka tekniği kullanılarak üç boyutlu olarak şekillendirilmiştir. Uygulamada formun dış yüzeyinin tamamına geometrik desenler uygulanmıştır. İlk pişirimi 1000 °C’de, ikinci pişirim ise dış yüzeyine bakır oksit ve sır uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 95. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz 2023, (Kişisel arşiv).

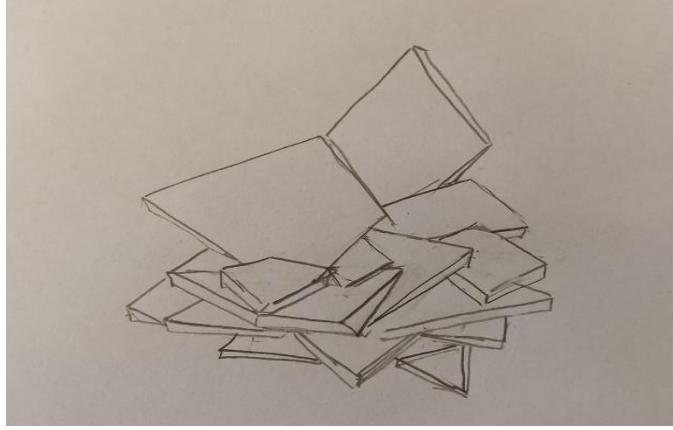
Görsel 96. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023, (Kişisel arşiv).

Görsel 97. Zekai Yüksel "*Misk Öküzü*" Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 24 x 16 x 12 cm (Kişisel arşiv).

3.1.7. Yok Oluş

“Yok Oluş” isimli çalışma kutup hayvanları serisinin son uygulamasıdır. Bu son uygulama ile geometrik parçaların yığıntı halinde yapılması adeta binaların, fabrikaların, nükleer santrallerin dünyayı tamamen saracağı ve bunların verdiği çevresel sorunlardan dolayı hayvan popülasyonunun yok olacağı anlatılmak istenmektedir. Plaka tekniği kullanılarak alt taban kısmı geometrik olarak kesilmiştir. Daha sonra ise alt tabanın belirli yerlerine geometrik parçalar modüler olarak yerleştirilerek kompozisyon oluşturulmuştur. İlk pişirimi 1000 °C’de, ikinci pişirim ise dış yüzeyine bakır oksit sır uygulanarak 1050 °C’de yapılmıştır.

Görsel 98. “Kutup Hayvanları Form Serisi” için yapılan eskiz, 2023 (Kişisel arşiv).

Görsel 99. “Kutup Hayvanları Form Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar, 2023 (Kişisel arşiv).

Görsel 100. Zekai Yüksel “*Yok Oluş*” Farklı Açılardan Görüntüler 2023, Elektrikli Fırın 1050 °C, 27 x 10 x 18 cm (Kişisel arşiv).

Bisküvi pişirimi yapılan kutup ayısı ve kutup tavşanı uygulamasına Obvara pişirim tekniği uygulanmıştır. Bu pişirim tekniğinin seçilmesindeki temel amaç uygulanan görsellerden de anlaşılacağı üzere doğada veya kutuplarda oluşan renksel ve dokusal benzerlikleri bu pişirim tekniğinin sağladığı görülmektedir.

Obvara pişirimi tekniği bisküvi pişirimi yapılan seramik bünyelerin yaklaşık 750°C - 1000°C sıcaklığa ulaştığında fırından çıkartılarak un, su, şeker ve mayadan oluşan solüsyona 5-10 saniye arasında daldırılmaktadır. Ardından temiz suya daldırılıp şoklanarak süreç sonlandırılmaktadır. Redüksiyon süresince etkilerin belirginleşmesi, renk tonlarının oluşması, seramik formların fırından çıkartılarak hazırlanan solüsyona daldırıldığı ısı ve solüsyonun karışımı ile bağlantılıdır. Seramik formların yüzeyinde elde edilecek etkileri kontrol edebilmek çok mümkün değildir. Obvara pişirimi tekniği özellikle Baltık ülkelerinde (Rusya, Belarus, Litvanya) sıklıkla uygulanmaktadır (Genç, Öztürk Razi, & Göksel, 2018, s. 156-158).

Obvara pişirim tekniğinin uygulama öncesi hazırlık aşamasında gerekli malzemeler; 8-10 litre ılık su, 100 gram kuru maya, 1 kilogram un, 1 litre süt, bir miktar şekerdir. Malzemeler küçük bir kaptaki karıştırılarak 10 litre ılık suyun içerisine eklenmiştir. Hazırlanan solüsyon kapalı bir kaptaki 2 gün mayalanmaya bırakılmıştır. Solüsyonun dinlendirme süresi uzadıkça mayalanma artmakta ve solüsyonun etkisinde o derece değişiklikler elde edilebilmektedir.

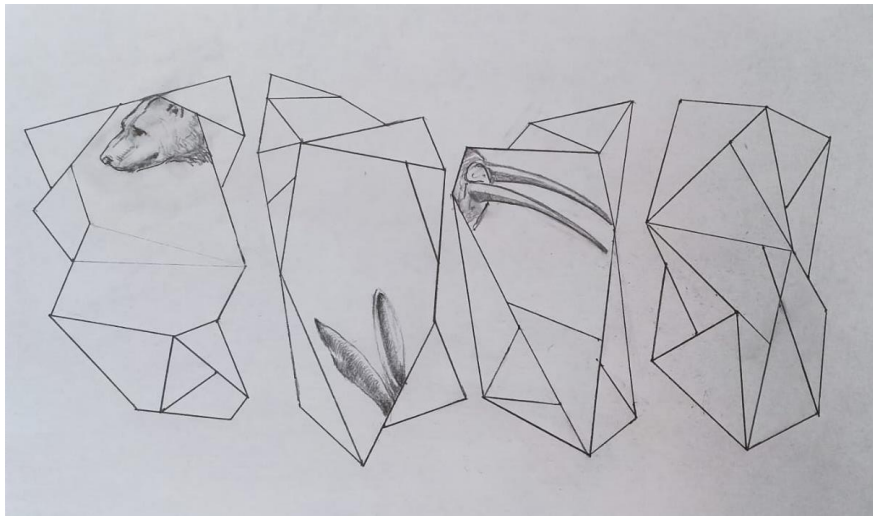

Görsel 101. Mutlu Başkaya'nın Pişirim Teknikleri Dersi'nden; Mutlu Başkaya ile Obvara Pişirimi 2023, 1050°C (Kişisel arşiv).

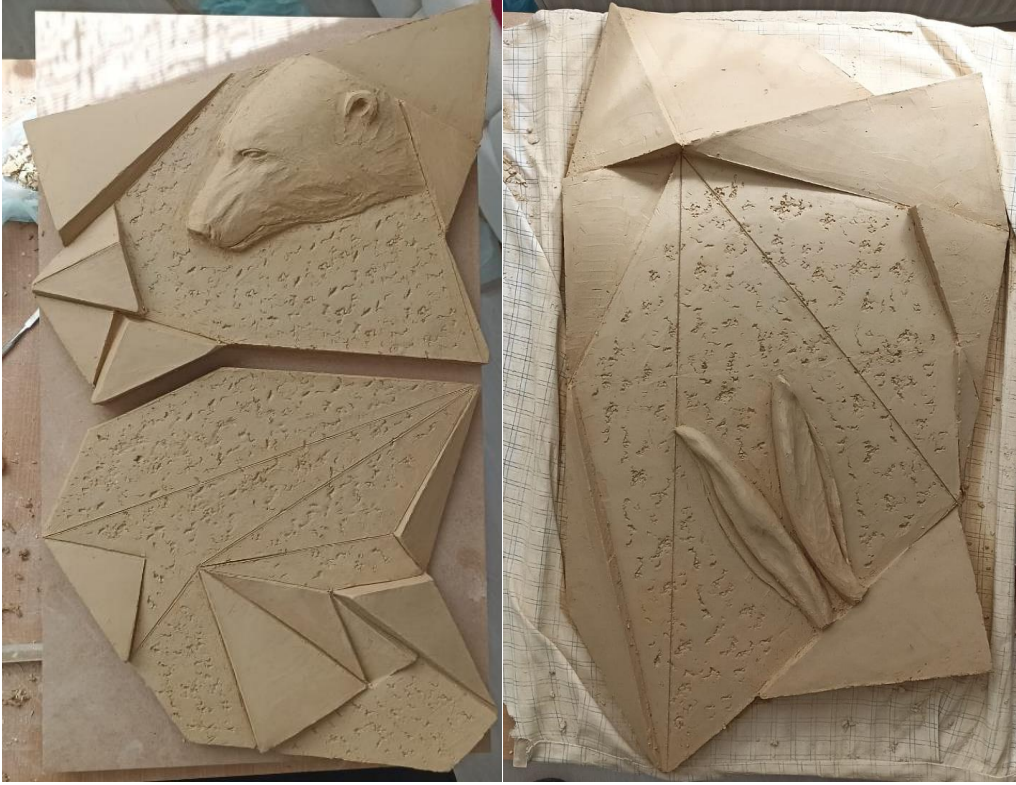
3.2 Kutup Hayvanları Pano Serisi

Dünyada küresel sıcaklığın sürekli artması nedeniyle buzullar küçülmeye ve kaybolmaya devam ederek bölgede yaşayan hayvanların yaşam alanları yok olmaktadır. Bu çalışmada tavşanın kulağı, morsun ağzı, kutup ayısının kafası gibi uzuvlar seçilerek seramik panolara uygulanmıştır. Tavşanın kulağı, insanların yaşanan çevresel felaketlere ve tehlikelere karşı kulak tıkamalarını ve bu yok oluşu artık duymamalarını ifade etmektedir. Morsun ağzı, kutup hayvanlarının yaşam alanlarının daralması sonucu yeterince beslenememesini ve bu anlamda farkındalık oluşturulması için özellikle ağzı konu alarak söylenecek çok sözün olduğunu ifade etmektedir. Kutup ayısının kafası ise insanların umursamayarak kutup hayvanlarını görmezden geldikleri adeta görünmezlik yaratılarak hayvanların sessiz kalınan bu yok oluşunu görünür kılmak ve var olduklarını göstererek metafor yoluyla bir farkındalık yaratılmak istenmektedir. Bu sıralamada dördüncü son panoda özellikle yüzeyi ve kenarları tamamen geometrik çalışılarak orta kısımda ise küçük bir alan bırakılmıştır. Burada buzulların eriyerek, koparak yaşanamayacak kadar küçük bir alanın kaldığı ifade edilmeye çalışılarak sanatsal çalışmalarla tepki verilmek istenmiştir.

Kutup hayvanları pano serisi için dört adet 40x70 cm ölçülerinde seramik plaka açılarak hazırlanmıştır. Uygulama öncesi önceden hazırlanan eskizler doğrultusunda panonun yüzeyinde planlanan yerlere yüzeyleri ve kenarlarında geometrik üç boyut algısı oluşturacak şekilde rölyef çalışılmış ve ayrıca belirlenmiş yerlere (tavşanın kulağı, morsun ağzı, kutup ayısının kafası) uzuvları uygulanarak detaylandırılmıştır.

Görsel 102. “Kutup Hayvanları Pano Serisi” için yapılan eskiz 2023 (Kişisel arşiv).

Görsel 103. “Kutup Hayvanları Pano Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023 (Kişisel arşiv).

Görsel 104. “Kutup Hayvanları Pano Serisi” Adlı Çalışmanın Yapım Sürecinden Fotoğraflar 2023 (Kişisel arşiv).

Görsel 105. Zekai Yüksel "*Kutup Hayvanları Pano Serisi*" Seri I Elektrikli Fırın, 1050°C 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).

Görsel 106. Zekai Yüksel "*Kutup Hayvanları Pano Serisi*" Seri II, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).

Görsel 107. Zekai Yüksel “Kutup Hayvanları Pano Serisi” Seri III, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm 2023, (Kişisel arşiv).

Görsel 108. Zekai Yüksel *"Kutup Hayvanları Pano Serisi"* Seri IV, Elektrikli Fırın 1050°C, 68x40 cm
1050 2023, (Kişisel arşiv).

SONUÇ

İnsanoğlu hiçbir zaman durağan olmamış aksine varoluşundan itibaren sürekli değişerek ve gelişerek her daim kendisini yenilemiştir. İnsanoğlu bu değişim ve gelişim sürecinde sanayileşme ve modernleşme gibi gelişmelerle hız kazanarak, artan küreselleşme ile birlikte ilerlemiştir. Fakat bu küreselleşmeyle birlikte bilim insanları tarafından insanlık tarihinin en büyük çevresel sorunu olarak gösterilen küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi, tüm canlıları tehdit eden küresel sorunlar ortaya çıkmıştır.

1960'lı yıllar sonrasında çevre sorunlarını kapsayan sanatsal üretimler, 1980'lerde ise ekoloji temelli sanat hareketleri ortaya çıkmış, sanatçılar küreselleşmenin yarattığı çevresel sorunlara odaklanmış, bilinen yöntemlerin dışında o bölgede bulunan malzemeleri biçimlendirmeyi veya atık malzemeleri kullanarak tekrar dönüştürmeyi tercih etmişlerdir. Bazı çeşitli sanatçılar ise bilim insanlarının oluşturduğu araştırmalar ve dokümanlardan faydalanarak küresel düzeyde yer alan çevresel sorunlara çözüm üretebilmek için projeler üretmeye çalışmışlardır. Birçok çevreci sanatçı, üretim faaliyetlerinde ve ekolojik konulu sanat çalışmalarında özellikle insanlara odaklanarak duyarlılığı aynı zamanda farkındalığı arttırmaya odaklanmışlardır.

Bilim insanlarının küresel ısınmayla ilgili sundukları araştırmalarda yapılan analizler doğrultusunda elde edilen veriler ileride yaşanması öngörülen çevresel olumsuzlukları gözler önüne sermektedir. Bu anlamda ulusal devletler, sivil toplum kuruluşları ve çevreci hareketlerin düzenlemiş olduğu etkinliklerle, durumun önemi anlatılmaya çalışılsa da çoğu toplumların etkilenmediği görülmektedir. Farkındalık açısından toplumlarda sanat önemli bir fark yaratabilir. Sanat insanlara ne yapmaları gerektiğini göstermez, fakat iyi bir sanat eseriyle ilgilenmek, insanların duyularına, bedenine ve zihnine bağlayarak dünyayı hissettirebilir. Bu hissedilen duygu, düşünmeyi, katılımı ve hatta eylemi teşvik edebilir. Çoğu insan ister bir şarkı, ister bir şiir, ister bir resim olsun bir sanat eseri karşısında duygulanır. Kendisine yabancı olmayan fakat daha önce odaklanmadığı bu duygunun farkına varır. Bu dönüştürücü deneyim de sanatın sürekli aradığı bir ışıktır.

Sanat aynı zamanda insanları sezgiye, belirsizliğe ve yaratıcılığa değer vermeye ve sürekli yeni fikirler aramaya teşvik etmekle birlikte, sanatçılar kuralları yıkmayı ve çağdaş meselelere yaklaşmanın alışılmışın dışında yollarını bulmayı amaçlar. Sanatın dünyayı

değiştirmek için dünyayla ilişki kurabilmesinin bir yolu da budur. Yapılan araştırmalar ve uygulamalar doğrultusunda, geçmişte ve gelecekte de doğa ve sanat bu yok oluşun üstesinden birlikte gelecekleri inancı duyulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aic. (2022, Ocak 22). *Julie Bartholomew*. www.aic-iac.org: <https://www.aic-iac.org/member/julie-bartholomew/> adresinden alındı
- Aksoy, H. (2022, Haziran 20). Olafur Eliasson'un Sanatında Bir Ortaklık Alanı Olarak. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İnsanat: Sanat Tasarım ve Mimarlık Araştırmaları*, 2(1), 41,61. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2391166> adresinden alındı
- Antmen, A. (2009). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar* (2 b.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Arıkan, H. (2021). İnsan Ve Doğa Ekseninde Ekolojik Sanat. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 7(1), s. 76-87.
- Arquitasa. (2022, Eylül 09). *Sociedad de Tasación Arquitasa - Arqticulos - Michael Heizer-CITY*. Arquitasa: <https://arquitasa.com/arqticulos/michael-heizer/> adresinden alındı
- Arslan, F. E., & Yalçın, M. (2015, 12 04). *Grönland'ın buzu Paris'e geldi*. www.aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gronlandin-buzu-parise-geldi/485823> adresinden alındı
- Artling. (2020, Ağustos 23). *İklim Değişikliğini Öne Çıkaran Sanat*. <https://theartling.com:https://theartling.com/en/artzine/art-highlights-climate-change/> adresinden alındı
- Artmajeur. (2019). *Memories Of Istanbul (2009)*. Haziran 02, 2023 tarihinde Artmajeur: <https://www.artmajeur.com/bahararidellenbach/tr/artworks/11412089/memories-of-istanbul> adresinden alındı
- Artsper. (2021, Şubat 10). *Dikkat Edilmesi Gereken 8 Ekolojik Sanatçı*. Aralık 11, 2022 tarihinde <https://blog.artsper.com:https://blog.artsper.com/en/lifestyle/8-ecological-artists-to-look-out-for/> adresinden alındı
- Atabey, S., & Yokuş, İ. (2016, Mart-Nisan). Küresel Isınmanın Artış Nedenlerinin Su Kaynakları Ve Turist Sağlığı Üzerindeki Yansımaları. *Akademik Bakış Dergisi*(54), s. 190. <https://www.akademikbakis.org/> adresinden alındı
- Ataseven, O. (2016, Mayıs Haziran 16). Heykelin Çevresel Serüveni. *SDU ART-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat*, 9(17), 262-277. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227671> adresinden alındı
- Aydın, İ., & Zümrüt, Y. (2013, Haziran). Doğa Sanat Ekseninde Farklı Yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4, 53-77.
- Ayyıldız, B. (2021, Mart 01). *Neslihan Yetişkin ile Sürdürülebilir Sanat ve Geri*

- Dönüştürülebilir Olmak Üzerine....* www.plumemag.com:
<https://www.plumemag.com/neslihan-yetiskin-ile-surdurulebilir-sanat-ve-geri-donusturulebilir-olmak-uzerine/> adresinden alındı
- Berkeş, F., & Kışlalıoğlu, M. (1991). *Türleri neden koruyalım? Çevre sorunları üzerine*. Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları.
- Biologicaldiversity. (2009). *Kopenhag Buz Ayısı*. <https://www.biologicaldiversity.org>:
https://www.biologicaldiversity.org/programs/climate_law_institute/350_or_bust/copenhagen/ice_bear.html adresinden alındı
- Blandy, D., Congdon, K. G., & Krug, D. H. (1998). Sanat, Ekolojik Restorasyon ve Sanat Eğitimi. *Jstor*, 39, ((3), 230-243. doi:<https://doi.org/10.2307/1320366>
- Bob, H., Francisco, J., & Cameron, S. F. (2013, Ocak- Şubat). İklim Değişikliğinin Müze Alanı Ve Mekanlarında Temsil Edilmesi. *Wiley Disiplinlerarası İncelemeler: İklim Değişikliği*, 4(1), 9,21. doi: <https://doi.org/10.1002/wcc.200>
- Brown, A. (2014). *Güncel Sanat ve Ekoloji*. (Y. A. Emre Gözgülü, Çev.) İstanbul: Lal Yayınları.
- Byhula. (2022, Eylül 01). *Hula Hakkında*. www.byhula.com:
<https://www.byhula.com/#about> adresinden alındı
- Capefarewell. (2008, Eylül 10). *Buzlar Gidiyor*. www.capefarewell.com:
<https://www.capefarewell.com/robyn-hitchcock/> adresinden alındı
- Capefarewell. (2012, Şubat 07). *Elveda Buzulu*. www.capefarewell.com:
<https://www.capefarewell.com/the-farewell-glacier-book/> adresinden alındı
- Carson, R. (2004). *Sessiz Bahar (Silent Spring)*. (Ç. Güler, Çev.) Palme Yayıncılık.
- Çetin Almalı, N., & Ağatekin, E. (2022, Ocak 12). Seramik Sanatçılarının Gözüyle İklim Değişikliği. *Sanat & Tasarım Dergisi*, s. 409-424.
- Çoşkun, Ş., & Kızıl, Ö. E. (2022, 08 02). *İklim Değişikliği Kuzey Kutup Canlılarının Yaşam Alanını Tehdit Ediyor*. aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/cevre/iklim-degisikligi-kuzey-kutup-canlilarinin-yasam-alanini-tehdit-ediyor/2651331> adresinden alındı
- Designboom. (2023, 03 03). *Chiu Chih'İN Sürekli Değişen Gezegen İçin Hayatta Kalma Kiti, Dünya Ananın Durumuna Dikkat Çekiyor*. www.designboom.com:
<https://www.designboom.com/art/chiu-chihs-survival-kit-for-the-ever-changing-planet/> adresinden alındı
- Detours. (2017, Temmuz 27). *Ekolojik Sanat Eserleri Aracılığıyla Kamuoyunu Uyarın Kolektif Captain Boomer*. <https://detours.canal.fr>: <https://detours.canal.fr/captain->

- boomer-collectif-alerte-lopinion-grace-a-oeuvre-dart-ecolos/ adresinden alındı
- Dixon, C. (2023, Ocak 01). *Courtney Mattison*. <https://oceanic.global/>:
<https://oceanic.global/courtney-mattison/> adresinden alındı
- Doğan, S., & Tüzer, M. (2001). Küresel İklim Değişikliği ve Potansiyel Etkileri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 21,34.
- Dokuzlar, B. K. (2018). Çevresel Bir Yaklaşım Doğrultusunda Sanat ve Tasarım Çalışmaları. *MÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 4(1), 33,52.
- Dönmez, Y. (2023, Nisan 28). Kişisel İletişim. (Z. Yüksel, Röportaj Yapan)
- Ekolojist. (2022, 11 15). *Küresel Isınma ve Su Buharı İlişkisi*. ekolojist.com:
<https://www.ekolojist.com/kuresel-isinma/su-buharinin-kuresel-isinmaya-etkileri/> adresinden alındı
- Ensonhaber. (2020, 09 09). *Küresel Isınmanın Acı Yüzü*. www.ensonhaber.com:
<https://www.ensonhaber.com/galeri/kuresel-isinmanin-aci-yuzu> adresinden alındı
- Ersoy, Ş. (2006). Küremiz Isınıyor. *Bilim ve Ütopya*(139), 5-13.
- Genç, S., Öztürk Razi, E., & Göksel, M. (2018). Obvara Pişirim Tekniğinin Bisküvi, Renkli ve Sırlı Bünyeler Üzerinde Etkileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 8(1), 156-169.
- Genç, T. B. (Yöneten). (2022). *İmparator Penguenler* [Sinema Filmi]. 09 09, 2022 tarihinde
https://www.youtube.com/watch?v=IqnM_hB5F4A&ab_channel=T%C3%9CB%C4%B0TAKBilimGen%C3%A7 adresinden alındı
- Giunta, S. (2022, Ocak 01). *Sanatçının söylemi*. www.sandragiunta.com:
<http://www.sandragiunta.com/artist-statement> adresinden alındı
- Globalnews. (2016, Haziran 21). *İtalyan Konser Piyaniisti Kuzey Buz Denizi'Nde Eriyen 'Buzdağının' Tepesinde Çalıyor*. Aralık 20, 2022 tarihinde <https://globalnews.ca/>:
<https://globalnews.ca/news/2777044/italian-concert-pianist-plays-atop-melting-iceberg-in-the-arctic-ocean/> adresinden alındı
- Gormley, D. K. (2010). Influence of work role and perceptions of climate on faculty organizational commitment. *Journal of Professional Nursing*, 26(2), 108-115.
- Haberler. (2015, Ocak 08). *Erzurum Dekan Prof. Kavukçu, Sanatıyla Fırtınaya Meydan Okudu*. www.haberler.com: <https://www.haberler.com/guncel/erzurum-dekan-prof-kavukcu-sanatiyla-firtinaya-6847929-haberi/> adresinden alındı
- Harrison, C., & Wood, P. (2016). *Sanat ve Kuram* (2 b.). (S. Gürses, Çev.) İstanbul: Küre Yayınları.

- Harrison, N. (2022). *theharrisonstudio*. Harrison Stüdyosu:
<https://www.theharrisonstudio.net/> adresinden alındı
- Hekimoğlu, B., & Altındeğer, M. (2008). Küresel Isınma ve İklim Değişikliği. 6.
[https://samsun.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Kitaplarimiz/kuresel_isinma_v
e_iklim_degisikligi.pdf](https://samsun.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Yayinlar/Kitaplarimiz/kuresel_isinma_ve_iklim_degisikligi.pdf) adresinden alındı
- Ho, A. (2010 , Mayıs 12). *Hanging Stuffed Animals*. www.trendhunter.com:
<https://www.trendhunter.com/trends/vincent-jf-huang-suicide-penguins> adresinden
alındı
- Holt/Smithson. (2022, Aralık 02). *Robert Smithson Asphalt Yıkımı*.
holtsmithsonfoundation.org: <https://holtsmithsonfoundation.org/asphalt-rundown>
adresinden alındı
- İmdb. (2004, Mayıs 31). *Yarıdan Sonra*. www.imdb.com:
https://www.imdb.com/title/tt0319262/?ref_=vp_vi_tt adresinden alındı
- Independent, 2. (2019, Nisan 19). *Dünyanın en büyük 2. penguen kolonisi tek gecede yok
oldu*. Eylül 04, 2022 tarihinde Independent Türkçe:
[https://www.indyurk.com/node/25276/haber/d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-
b%C3%BCy%C3%BCk-2-penguen-kolonisi-tek-gecede-yok-oldu](https://www.indyurk.com/node/25276/haber/d%C3%BCnyan%C4%B1n-en-b%C3%BCy%C3%BCk-2-penguen-kolonisi-tek-gecede-yok-oldu) adresinden
alındı
- İnterlude. (2022, Haziran 27). *İklim Değişikliği ve Müzik İklim Değişikliğinden İlham Alan
9 Parça*. <https://interlude.hk>: [https://interlude.hk/climate-change-and-music-9-
pieces-inspired-by-climate-change/](https://interlude.hk/climate-change-and-music-9-pieces-inspired-by-climate-change/) adresinden alındı
- Işık, V. (2015). Doğa, Beden Ve Teknoloji Kullanımına Bağlı Olarak Sanatsal
Değişimlerin İncelenmesi. *elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Elektronik Sosyal
Bilimler Dergisi, 14(53)*.
- IvyPanda. (2020, 02 Mayıs). *Andy Goldsworthy: Heykeltraş ve Fotoğrafçı*. (ivypanda)
ivypanda.com: [https://ivypanda.com/essays/andy-goldsworthy-sculptor-and-
photographer/](https://ivypanda.com/essays/andy-goldsworthy-sculptor-and-photographer/) adresinden alındı
- Kapur, S. (2022, Kasım 20). *Sera Etkisi*. byjus.com: [https://byjus.com/biology/greenhouse-
effect-gases/](https://byjus.com/biology/greenhouse-effect-gases/) adresinden alındı
- Kavrakoğlu, F. (2017, Mayıs 12). *Çağdaş Sanata Varış 303|Ekolojik Sanat 3*.
<https://kavrakoglu.com/>: [https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-303ekolojik-
sanat-3/](https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-303ekolojik-sanat-3/) adresinden alındı
- Kaya, H. E. (2020, Ağustos 13). Kyoto'dan Paris'e Küresel İklim Politikaları. *Meriç
Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 4(10)*, s. 165-191.

- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1241079> adresinden alındı
- Kemp, M. (2004, Ekim 27). Betty Beaumont'un Ocean Landmark'ı Derin Sularda. *Nature*, 431. doi:<https://doi.org/10.1038/4311039a>
- Kirazcı, A. (2018, Nisan). Ekolojik Sanat: Yeni Bir Paradigma mı, Evrensel Bir Zorunluluk mu? *Konferans: 3. Uluslararası Akdeniz'de Güzel Sanatlar Sempozyumu*. Antalya: researchgate.
<https://www.researchgate.net/publication/32959142> adresinden alındı
- Kömürlü, E. (2016, Aralık 1). Kaya Mekaniğinin Akademide Kuruluşu. *Academia*, 98-110.
- Külcü, R. (2016). Sanayi Devriminden 1700 Yıl Önce Yapılmış Erken Bir Keşif: Heron'un Buhar Türbini (Aerolipie). *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 32-39.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1248626#:~:text=James%20Watt'%C4%B1nn%201763%20y%C4%B11%C4%B1nda,mekanik%20ve%20pn%C3%B6matik%20%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1yla%20%C3%BCnl%C3%BCd%C3%BCr.> adresinden alındı
- Lasane, A. (2019, ARALIK 8). *Prado Müzesi Koleksiyonundan Tablolar İklim Değişikliğiyle Yenilendi*. www.thisiscolossal.com:
<https://www.thisiscolossal.com/2019/12/prado-museum-climate-change/> adresinden alındı
- Lebowitz, C. (2009, Mayıs 4). *Newton Harrison ve Helen Mayer Harrison*. (A. i. America, Prodüktör) www.artnews.com: <https://www.artnews.com/art-in-america/aia-reviews/newton-harrison-and-helen-mayer-harrison-60276/> adresinden alındı
- Letstalkscience. (2021, Ocak 04). *İklim: Kutup Bölgeleri*. letstalkscience:
<https://letstalkscience.ca/educational-resources/backgrounders/climate-polar-regions> adresinden alındı
- Lynton, N. (2015). *Modern Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mamur, N. (2017). Ekolojik Sanat: Çevre Eğitimi İle Sanatın Kesişme Noktası. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(3), 1000-1016.
- Mateas, M. (2001). Expressive AI: A hybrid art and science practice. *Leonardo. Jstor*, 34(2), 147-153. <https://www.jstor.org/stable/1577018> adresinden alındı
- Mavi, İ. (2021). Küresel İklim Değişikliği Bağlamında Yeni Toplumsal Hareket Örneği Olarak Küresel Çevreci Hareketler. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(9), 116-126. doi:DOI: 10.52122/nisantasisbd.992608
- Merdim, E. (2022, Ocak 17). *Mehmet Ali Uysal'ın "SU" İsimli Eseri Le Bon Marché Mağazasında Sergileniyor*. www.arkitera.com:

- <https://www.arkitera.com/haber/mehmet-ali-uysalin-su-isimli-eseri-le-bon-marche-magazasinda-sergileniyor/> adresinden alındı
- Mickelson, L. T. (2019, Ekim 01). *Görünmeyeni Görünür Kılmak: Julia Galloway'in Nesli Tükenmekte Olan Türler Projesi*. Ceramic Monthly: <https://ceramicartsnetwork.org/ceramics-monthly/ceramics-monthly-article/Making-the-Unseen-Seen-Julia-Galloways-Endangered-Species-Project#> adresinden alındı
- Mubi. (2022, Ocak 22). *İklim Değişikliği*. <https://mubi.com>: <https://mubi.com/films/the-11th-hour> adresinden alındı
- NASA. (2022, Kasım 02). *climate.nasa.gov*. Küresel Isınma ve İklim Değişikliği: <https://climate.nasa.gov/global-warming-vs-climate-change/> adresinden alındı
- Nationalgeographic. (2022, kasım 09). *Küresel Isınma*. education.nationalgeographic.org: <https://education.nationalgeographic.org/resource/global-warming> adresinden alındı
- NTV. (2017, 09 12). *Küresel Isınmanın Acı Yüzü (Kutup Ayıları Ölüyor)*. www.ntv.com.tr: <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/kuresel-isinin-aci-yuzu-kutup-ayilari-oluyor,6fBOMugK9UmxpTQrVQJRWQ/8Uv4fuoO4EGuNE13ibLU2A> adresinden alındı
- Oğuz, D. (2015). Sanat Perspektifinden Çevre Sorunları. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(8), 48-60. Aralık 06, 2022 tarihinde <https://std.anadolu.edu.tr/sites/std.anadolu.edu.tr/files/dergiler/SAYI8.pdf> adresinden alındı
- Orhan, K. (2010). "Modern Zamanlar" Filmi ve Dönemsel Bir Çalışma İlişkileri Yorumlaması. *Çalışma ve Toplum*, 133. <https://www.calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-4671-c2c6d417.pdf> adresinden alındı
- Öğütçü, Ö. N. (2016, Ekim 20). Aral Denizi Havzası Güncel Durum ve Çevre Sorunları. *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*. . <https://avim.org.tr/tr/Analiz/ARAL-DENIZI-HAVZASI-GUNCEL-DURUM-VE-CEVRE-SORUNLARI> adresinden alındı
- Özdağ, U. (2011). Sessiz Bahar'dan Sonra Ses Getiren Elli Yıl: Kadın Çevre Sağlık. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(28), 179.
- Pişkiner, G. (2019). *1990'larda Günümüze Türkiye Sanatında Doğaya Yaklaşımlar*. İstanbul Teknik Üniversitesi , Sanat Tarihi Anabilim Dalı Sant Tarihi Programı. İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ponting, C. (2000). *Dünyanın Yeşil Tarihi: Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü* (1. b.). (A. Başçı-Sander, Çev.) İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- Sadioğlu, U., & Ağıralan, E. (2020). İklim Değişikliği Çerçevesinde 25. Taraflar Konferansı (Cop 25). *KAÜİİBFD*, 11, s. 361-385. Kafkas Üniversitesi.
doi:10.36543/kauibfd.2020.Ek1.017
- Schwaller, W. (2022, Ekim 31). *smarthistory.org*. Nicolás García Uriburu, Büyük Kanal'ın Renklendirilmesi, Venedik: <https://smarthistory.org/nicolas-garcia-uriburu-coloration-grand-canal-venice/> adresinden alındı
- Scottishgallery. (2012, Aralık 01). *Paul Scott*. <https://scottish-gallery.co.uk:https://scottish-gallery.co.uk/product/seascale-pigeon-14/> adresinden alındı
- Stankievech. (2022, Aralık 01). *projects Island*. [stankievech.net:https://www.stankievech.net/projects/Island.htm](https://www.stankievech.net:stankievech.net:https://www.stankievech.net/projects/Island.htm) adresinden alındı
- Şahin, D., & Arat, K. (2022). Joseph Beuys'un 7000 Meşe Projesinin Greimas'ın Göstergebilim Çözümleme Yöntemiyle İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, (INIJOSS)*, 11(1), 228-242.
- Tan, Ö., & Sevim, S. (2020). Plastik Atıkların Doğaya Verdiği Zararın Sanattaki Yansımaları ve Seramik Uygulamalar. *Journal of Arts*(3), 159-178.
doi:<https://doi.org/10.31566/arts.3.012>
- TheArtStory. (2016, Temmuz 15). *Michael Heizer Sanatçısına Genel Bakış ve Analiz* _ . (T. A. Contributors, Editör) 12 01, 2022 tarihinde TheArtStory.org: <https://www.theartstory.org/artist/heizer-michael/> adresinden alındı
- TheClimateMuseum. (2017). *İnsan Zamanında*. [www.inhumantime.org:https://static1.squarespace.com/static/59fb308d1f318dc6ead6b47d/t/5aa1920f24a694618528af83/1520538182301/IHT+Exhibition+Storybook+%28Electronic%29-compressed.pdf](http://www.inhumantime.org:www.inhumantime.org:https://static1.squarespace.com/static/59fb308d1f318dc6ead6b47d/t/5aa1920f24a694618528af83/1520538182301/IHT+Exhibition+Storybook+%28Electronic%29-compressed.pdf) adresinden alındı
- Togalan, H. (2021, Şubat 03). *Çevre Felaketleri*. <http://cevrefelaketleri.weebly.com:http://cevrefelaketleri.weebly.com/exxon-valdez.html> adresinden alındı
- Turkishartmarket. (2015, 04 15). *Türk Görsel Sanatlar Piyasası Kar Resmi'nin 40 Yılı Akseki-Antalya'da Kutlandı*. [turkishartmarket.wordpress.com:https://turkishartmarket.wordpress.com/2015/03/15/kar-resminin-40-yili-akseki-antalyada-kutlandi/](http://turkishartmarket.wordpress.com:turkishartmarket.wordpress.com:https://turkishartmarket.wordpress.com/2015/03/15/kar-resminin-40-yili-akseki-antalyada-kutlandi/) adresinden alındı
- Türe, C. (2014). Küresel İklim Değişikliğinin Toplumsal Algisinde Görsel Sanatların Rolü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(6), 224-239. doi:10.20488/austd.88679
- Türkiyegazetesi. (2017, Şubat 16). *Profesör Sanatıyla Fırtınaya Meydan Okudu*.

- www.turkiyegazetesi.com.tr: <https://www.turkiyegazetesi.com.tr/gundem/profesor-sanatiyla-firtinaya-meydan-okudu-447559> adresinden alındı
- WWF. (2022). *IPCC 5. Değerlendirme Raporu Açıklandı*. wwf.org.tr: <https://www.wwf.org.tr/?2340/IPCC5degerlendirmeraporuaciklandi> adresinden alındı
- WWF, 2. (2016). *Yaşayan Gezegen Raporu 2016*. (WWF, Editör, & Z. v. Hazırlanmıştır, Prodüktör) 2022 tarihinde WWF: file:///C:/Users/M.Y.O/Desktop/giri%C5%9F/yaayan_gezegen_raporu_2016__ozet_.pdf adresinden alındı
- Yeşil, H. (1996). *Doğa ve İnsan*. İstanbul: Dönüşüm Yayınları.
- Yıldız, E. (2021). Çağdaş Sanatta Göç Teması, Temsili ve Çelişkileri Üzerine. *Sanat ve Tasarım Dergisi* , 11(2), 482-497. doi:10.20488/sanattasarim.1049029
- Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat* (2 b.). Ankara: Ütopya Yayınevi.

ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

- ✓ Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- ✓ atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ✓ bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

19/07/2023

Zekai YÜKSEL

YÜKSEK LİSANS SANAT ÇALIŞMA RAPORU ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez/Sanat Çalışması Raporu Başlığı: Küresel Isınmanın Çağdaş Seramik Sanatındaki Yansımaları

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporumun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
17.07.2023	113	136457	13.07.2023	%14	2132516868

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (19/07/2023)

Zekai YÜKSEL

Öğrenci No: N19231299

Anasanat: Seramik

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
x			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Deniz ONUR ERMAN

MASTER'S ART WORK REPORT ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Reflections Of Global Warming In Contemporary Ceramic Art

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
17.07.2023	113	136457	13.07.2023	%14	2132516868

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (19/07/2023)

Zekai YÜKSEL

Student No: N19231299

Department: Ceramic

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
x			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED
Prof. Deniz ONUR ERMAN

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporunun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

19/07/2023

Zekai YÜKSEL

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

